

Bos

Minister **Bos**: Voorzitter. Ik heb mijn stukken nog niet bij de hand. Kunt u de vergadering een minuut schorsen?

De **voorzitter**: Ik schors één minuut.

De heer **Irrgang** (SP): Voorzitter. Wij zouden volgens het schema om 16.30 uur beginnen met de algemene financiële beschouwingen. Dat zou mij ook goed uitkomen.

De **voorzitter**: Ik houd altijd wel van doorwerken. Wij moeten dan vanavond wel op tijd klaar zijn en niet langer doorgaan!

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Mijnheer Vendrik, ik weet dat u graag nog een vraagje wilt stellen, maar ik schors de vergadering tot 16.30 uur.

De vergadering wordt van 16.20 uur tot 16.30 uur geschorst.

Aan de orde zijn:

- **de algemene financiële beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota 2010 (32123), en de behandeling van:**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van de Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2010 (32123-IXA);**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2010 (32123-IXB);**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2010 (32123-G).**

De (algemene) beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Irrgang. Ik heb van hem, en van de meesten van u, nog niet gehoord hoeveel tijd hij voor de eerste termijn wil en hoeveel voor de tweede termijn. Ik heb de vergadering heropend, maar toen was u even met uw gedachten elders. Dat maakt helemaal niet uit, maar wij gaan weer begrotingsdiscipline oefenen. Dat betekent dat iedere minuut telt. Dat zijn voor mij altijd de beste momenten! Ik wil dus graag van u weten, mijnheer Irrgang, hoeveel tijd u in de eerste termijn wilt.

De heer **Irrgang** (SP): Vijftien à zestien minuten.

De **voorzitter**: Dan waarschuw ik u na vijftien of na veertien minuten?

De heer **Irrgang** (SP): Na vijftien.

De **voorzitter**: Na vijftien. Prima.

De heer **Irrgang** (SP): Mevrouw de voorzitter. De financiële markten in IJsland bloeien en de toegang tot kapitaal is sterk verbeterd. Een groot deel van de verantwoordelijkheid voor deze ontwikkeling ligt bij het

beleid van de regering. Beperkingen op de werking van de financiële markten zijn opgeheven, commerciële banken zijn geprivatiseerd en de sector is opengesteld voor de internationale kapitaalmarkt. Dit programma van liberalisering is een bewonderenswaardig succes en dient te worden voortgezet. Aldus de OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, in haar landenrapport over IJsland in 2006.

Hoe ver konden de neoliberale economen van de OESO ernaast zitten? Een organisatie die is opgericht voor economische samenwerking en ontwikkeling, gaf IJsland een advies dat het over de rand van de afgrond bracht in plaats van het te behoeden voor een economische ramp. En dat in een rapport dat bedoeld is om landen goede adviezen te geven over het te voeren economisch beleid. De OESO moet zich diep en diep schamen en is volstrekt ongeloofwaardig als zij voor de zoveelste keer in Nederland komt pleiten voor liberalisering van de arbeidsmarkt of verhoging van de AOW-leeftijd.

In Nederland ging deze maand de film De Storm in première over de Watersnoodramp in 1953. Onze dijken waren niet hoog genoeg en ons land werd getroffen door een ramp. Bijna 2000 Nederlanders verloren het leven. In 2008 werd ons land getroffen door een financiële ramp die wereldwijd vele malen meer mensen het leven kostte dan in ons land tijdens de Watersnoodramp. De Wereldbank schat dat 200.000 tot 400.000 kinderen het leven laten als gevolg van de financiële crisis, veroorzaakt door puissant rijke westerse bankiers. Ook nu waren de dijken niet hoog genoeg om ons te beschermen tegen de financiële storm. Ook nu waren er net als in 1953 enkelen die gewaarschuwd hadden, maar naar wie niet werd geluisterd.

Ook nu zou daarom, net als na de ramp in 1953, het antwoord moeten zijn dat de dijken veel hoger moeten zijn. Wij hebben financiële deltawerken nodig in plaats van wat eenvoudig lap- en poetswerk. Economen noemen dat op een stuitende manier: never waste a good crisis. Maar een jaar na de ramp van 2008 blijven fundamentele hervormingen van de financiële sector uit. Bankiers vieren weer hun bonussen alsof het 1999 is, aldus de Zweedse minister van Financiën Anders Borg. Goldman Sachs heeft miljarden gereserveerd in de nieuwe bonuspot, nog net geen recordbedrag. De arrogantie van bankiers kent geen grenzen.

Maar ook de slapheid van politici om de financiële lobby te trotseren is hier evengoed voor verantwoordelijk. Mooie praatjes van Obama, maar achter de gesloten deuren van de G20 blokkeren de Verenigde Staten zelfs relatief beperkte voorstellen voor een hoger plafond op bonussen. Onze eigen regering pakt wel de bejaarden aan, maar niet de bankiers. De AOW-leeftijd wordt verhoogd. De bankiers stellen een code op en daar blijft het dan bij. Wilt u meer, zo liet DNB-president Wellink ons vorige week weten, dan moet u bij minister Bos zijn. Welnu, minister Bos, daar zijn we weer. Waar blijft nu de bonuswet, de wet die alle bonussen voor alle leidinggevenden – dus niet alleen de raad van bestuur – en voor alle miljoenen verdienende zakenbankiers verbiedt, zoals de zakenbankiers die volgens DNB zelf vorig jaar nog bonussen verdienden van 311% van hun toch al torenhoge vaste salaris? De persoon Wellink, zoals hij het zelf zegt, staat aan onze kant, maar hoe zit het met de politicus Bos?

Irrgang

Hetzelfde gebrek aan bereidheid om tot echte hervormingen te komen toont minister Bos bij het inperken van de macht van de aandeelhouders. Het is zo klaar als een klontje dat de hijgerige kortetermijn-oriëntatie van de aandeelhouders bestuurders heeft opgejaagd om onverantwoorde besluiten te nemen. De Kamer heeft zelfs de motie-Kant aangenomen waarin het kabinet gevraagd wordt de macht van de aandeelhouders in te perken. Maar minister Bos weigert gewoon hooghartig om deze aangenomen motie van de Kamer uit te voeren. Gaat hij daarmee door en solliciteert hij naar een motie van afkeuring? Of doet hij zoals het hoort, voert hij een aangenomen motie van de Kamer uit en komt hij met voorstellen om de macht van aandeelhouders in te perken?

Vlak voor de algemene beschouwingen lanceerde de fractievoorzitter van de SP het idee van een bankenheffing: laat de banken maar betalen voor de maatschappelijke schade die zij hebben aangericht. De minister van Financiën reageerde daar in het Algemeen Dagblad op de eerste dag van de algemene beschouwingen voorzichtig positief op. De minister-president was in het debat bij de algemene beschouwingen vooral negatief. In de tweede termijn zei hij zelfs dat het alleen in internationaal verband kon. Daarna was de minister van Financiën op een PvdA-bijeenkomst in Venlo toch weer opvallend positief. Er zit dus licht tussen de opvattingen van de minister-president en de minister van Financiën, maar wat is nu het standpunt van het kabinet? Bent u voor of tegen een bankenheffing? Mag ik de minister van Financiën vragen om dit idee, waar hij kennelijk toch positief tegenover staat, in ieder geval mee te nemen in de verkenningen van het kabinet? Ik zie dat nu niet staan.

Minister Hirsch Ballin beloofde naar aanleiding van een motie van SP-Kamerlid Jan de Wit te kijken naar uitbreiding van de juridische mogelijkheden om bestuurders die financieel wanbeleid hebben gevoerd, aan te pakken. Maar Hirsch Ballin geeft niet thuis. Het is onverteerbaar dat bankiers met miljoenen aan gouden handdrukken weggomen en dat belastingbetalers, werknemers en de aandeelhouders, met een torenhoge rekening achterblijven. Het gaat niet alleen om rechtvaardigheid, zodat bankiers die grove fouten maken in de toekomst niet zo makkelijk meer weggomen. Minstens zo belangrijk is de waarschuwing aan toekomstige bankiers om nooit meer in dezelfde fouten te vervallen, waar hopelijk een disciplinerende werking van uitgaat. Vandaar dat de SP bij deze algemene financiële beschouwingen de minister van Financiën wil vragen om samen met minister Hirsch Ballin hier opnieuw naar te kijken. Onze eerste voorkeur gaat uit naar een bepaling in het strafrecht, maar er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden en die elkaar ook niet wederzijds uitsluiten. Wat de SP-fractie betreft, kan dat ook door uitbreiding van de civielrechtelijke aansprakelijkheid. In ieder geval op het laatste punt lijkt er een Kamermeerderheid te zijn, dus ik hoop er in tweede termijn met een motie op terug te kunnen komen.

De heer **Weekers** (VVD): Voor een onderdeel van het betoog van de heer Irrgang voelde ik enige sympathie: hoe kun je zien dat de persoonlijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid wat beter gestipuleerd wordt? Ik vind dat hij wat doorschiet als het gaat om de strafrechtelijke aansprakelijkheid buiten de dingen die wij al in het strafrecht hebben geregeld. Heel concreet zou ik hem het

volgende idee willen voorhouden; dat is in elk geval waar ik aan denk. In het vennootschapsrecht is geregeld dat, wanneer een bestuurder enorme fouten maakt waardoor uiteindelijk een bedrijf failliet gaat, de curator de schade hoofdelijk kan verhalen op de bestuurders. In het geval van banken – hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld woningbouwcorporaties of zorginstellingen – die uiteindelijk niet failliet gaan omdat de overheid ze overeind houdt, kom je aan deze aansprakelijkheid niet toe. Duidt de heer Irrgang op een dergelijk voorbeeld? Zou hij dan met mij deze vraag aan de minister willen voorleggen: kijk hier eens naar? Of zegt de heer Irrgang: nee, ik wil nog een hele stap verder? Dan leidt dat mogelijkerwijs tot een heksenjacht en daar haak ik echt af.

De heer **Irrgang** (SP): Ik ben geen voorstander van een heksenjacht, dat in de eerste plaats. In de tweede plaats hoop ik dat de heer Weekers ook bereid is om samen met ons het kabinet te vragen om de mogelijkheden te onderzoeken om de bankiers minder makkelijk te laten weggomen. Dan zijn er twee mogelijkheden, het strafrecht en de civielrechtelijke route. Ik ben het zeer met hem eens dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid in de praktijk te weinig voorstelt. Hij zegt zelf al dat er bij faillissement meer mogelijkheden zijn, maar dat geldt niet als er geen sprake is van faillissement. Dan hebben wij het natuurlijk over banken die gered worden door de overheid. Ik ben zeer bereid om met de heer Weekers het kabinet te vragen die mogelijkheid te onderzoeken. Ik hoop dat hij niet bij voorbaat – ik snap dat het niet zijn voorkeur heeft – de mogelijkheid van het strafrecht wil uitsluiten, maar zo had ik hem tot nu toe ook niet begrepen.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik hoor het een tijdje aan. Veel van wat de SP zegt begrijp ik ook wel – dat is niet nieuw – want dit kabinet doet niks. Maar dat is natuurlijk niet helemaal waar. Maar op dit punt raakt u wel een gevoelige snaar; u wilt namelijk de misstanden extra aanpakken. U verwijst ook naar de minister van Justitie die in juni op antwoorden van Kamervragen van uw collega De Wit heel duidelijk zegt dat het kabinet voornemens is om in het kader van – ik zeg het even kortheidshalve – financieel-economische criminaliteit ook de financieel schuldige strakker aan te pakken. Daaronder moet het optreden als bestuurder van een rechtspersoon begrepen worden. Dat is toch eigenlijk wat u bedoelt?

De heer **Irrgang** (SP): Ik heb de antwoorden op die vragen van mijn collega Jan de Wit niet bij de hand. Zover ik echter begrepen heb, ook uit de brief naar aanleiding van de motie van Jan de Wit, is er van de kant van het kabinet op dit moment geen voornemen om in het strafrecht tot een bepaling te komen. Op dit moment is mij onduidelijk welke voorziene uitbreidingen het kabinet wil als het gaat om de civielrechtelijke aansprakelijkheid.

De heer **Heerts** (PvdA): Oké, dan verwijzen wij dat door. Ik ben ook benieuwd naar dat antwoord, want op zichzelf is het aanpakken van misstanden één. Ik heb u dat gisteravond horen zeggen bij Pauw en Witteman. Wij gaan daar een eind in mee, maar waar denkt u zelf aan? Want het strafrecht kun je niet alleen maar op bankiers van toepassing verklaren.

Irrgang

De heer **Irrgang** (SP): Dat laatste is wel de aanleiding, maar het is niet wat wij voorstellen. Het is natuurlijk ook denkbaar dat financieel wanbeleid bij andere ondernemingen dan bancaire ondernemingen voorkomt. Daarnaast heb ik over de civielrechtelijke aansprakelijkheid dezelfde gedachten als de heer Weekers, namelijk dat die civielrechtelijke aansprakelijkheid in de praktijk zo weinig voorstelt dat je ook kunt kijken of je die kunt uitbreiden.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De lijn van de heer Weekers is: op het gebied van de strafrechtelijke aansprakelijkheid gaan wij geen heksenjacht beginnen. Over civielrechtelijke aansprakelijkheid is al een artikel in de wetgeving opgenomen en dat gaat inderdaad over faillissement. Denkt hij niet dat als een staat op een dusdanige wijze tussenbeide moet komen omdat een bank anders omvalt, je kunt zeggen dat zo'n bank bijna technisch failliet is en dat op basis daarvan de bestuurders wel degelijk aansprakelijk zijn? Aan die denkrichting zou je inderdaad wat kunnen hebben zonder het hele systeem door elkaar te gooien.

De heer **Irrgang** (SP): Ik vind het een creatieve gedachte van de heer De Nerée, maar ik denk dat hij de wet zo niet kan uitleggen. Misschien dat het kabinet daarop kan reageren. Ik vind het wel heel creatief om, als er nog geen faillissement is, dat toch als een bijna faillissement of een nagenoeg faillissement uit te leggen omdat de overheid dat heeft voorkomen. Dat is wat hij zegt.

Nog even over zijn laatste punt: de SP stelt geen heksenjacht voor, maar een aanvullende strafbepaling in het Wetboek van Strafrecht. Dan is het uiteindelijk niet aan de politiek of aan ons om te besluiten over vervolging, maar aan het Openbaar Ministerie en uiteindelijk aan de rechter om te bekijken of er voldoende bewijsvoering is door het Openbaar Ministerie. Laten wij wel wezen: het argument voor het strafrecht is ook dat de maatschappij als geheel slachtoffer is van financieel wanbeleid. Het gaat niet alleen om de beperktere kring van werknemers en aandeelhouders. Als de Staat deze banken uiteindelijk moet redden, dan is de maatschappij als geheel slachtoffer. En als het in het strafrecht staat, kan de overheid via het Openbaar Ministerie tot actie overgaan. In het civiel recht zijn het alleen belanghebbenden die dat kunnen doen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): In het strafrecht moet je een delictsomschrijving maken. Als de Staat moet interveniëren omdat de bank anders failliet gaat en het bestuur daar schuld aan heeft – want zover moet je dan ook nog gaan – zou je eventueel de burgerrechtelijke aansprakelijkheid kunnen invoeren. Van de strafrechtelijke aansprakelijkheid houd ik mij voorlopig verre omdat het heel moeilijk is om de delicten die dan begaan zijn, te omschrijven.

De heer **Irrgang** (SP): Dan hoop ik dat ik erop kan rekenen dat de CDA-fractie geen bezwaar heeft om die mogelijkheid door het kabinet te onderzoeken. U zegt dat je dan een delictsomschrijving moet hebben: die is financieel wanbeleid. Mag ik u erop wijzen dat er heel veel bepalingen zijn in het Wetboek van Strafrecht die niet bepaald uitblinken in duidelijkheid? Wat is bijvoorbeeld het aantasten van iemands goede eer of naam? Dat is ook een heel algemene bepaling die in concrete

gevallen door de rechter moet worden gewogen in de omstandigheden van een concrete zaak.

Voorzitter. Zo zijn er volgens de SP nog vele punten waarop de hervorming van de financiële sector stopt en waardoor een jaar na dato nagenoeg alles bij hetzelfde blijft. Waar blijft de nationalisatiewet? Waar blijft de noodzakelijke scheiding, op zijn minst organisatorisch, van spaarbanken en zakenbanken? Waar blijft de nieuwe nationale investeringsbank? Het is pijnlijk om te moeten vaststellen dat vooralsnog het enige wat wij leren van de geschiedenis, is dat wij niets leren van de geschiedenis.

Tot slot een paar korte punten over de Nederlandse banken. Wat is de stand van zaken met ING naar aanleiding van de kritiek van mevrouw Kroes? En dan de DSB Bank. Als je ziet wat die bank in een groot aantal individuele gevallen heeft gedaan, vallen je echt de schellen van de ogen, ook gisteren weer bij het programma Nova. De politiek draagt hiervoor op zijn minst een morele medeverantwoordelijkheid. Tot voor kort mochten van de overheid hypotheeklen met gemiddeld 140% van de woningwaarde gewoon worden verstrekt, net als de crimineel hoge provisies op sommige koopsompolissen tot op de dag van vandaag legaal zijn. Waarom worden dergelijke torenhoge provisies niet verboden? Is de minister bereid om zich analoog aan de aandelenleaseaffaire en de woekerpolissenaffaire in te zetten om te bemiddelen en te kijken of de DSB Bank zich wat coöperatiever gaat opstellen richting gedupeerde klanten en hun belangenvertegenwoordigers? Anders voorspel ik dat dit nog jaren gaat doorzien.

De toekomst van de twee staatsbanken is onzeker. Wat is de situatie? Er doen allemaal geruchten de ronde. Met wie is de minister in gesprek, behalve met de staatssecretaris? Is hij bereid om nog eens serieus te kijken naar de optie om Fortis Bank Nederland en ABN AMRO niet samen te voegen als de gesprekken met Deutsche Bank definitief mislukt zijn? Ik ken alle nadelen die eraan verbonden zijn, maar er zitten ook voordelen aan. De ABU hoeft niet te worden verkocht en de fusie van twee totaal verschillende bedrijfsculturen is niet langer nodig. Jan Kalff, oud-bestuursvoorzitter van ABN AMRO en ervaringsdeskundige met bedrijfsfusies, waarschuwde daar onlangs ook voor. Worden beide banken ook geïntegreerd als een deel van Fortis Bank Nederland wordt verkocht? Minister Bos, we gaan toch niet miljarden in ABN AMRO steken zonder de bonussen daar te verbieden? Graag een reactie op de vraag of het rondzoemende bedrag in de orde van grootte van 8 mld. juist is.

En dan hebben we nog een topman bij ABN AMRO die een bonusregeling heeft naast een veel te hoog vast salaris, ook alweer zo'n fout signaal van de minister dat alles bij het oude blijft. In de Eerste Kamer zei de minister tegen een SP-senator dat de maximale variabele beloning de helft van het vaste salaris is. Iedereen dacht toen dat het € 375.000 was, want dat is de helft ervan, maar dat blijkt nu 1,5 mln. te zijn, zo hebben wij gisteravond via RTL-nieuws begrepen. Het gaat niet om een jaarlijkse bonus voor Zalm. Had de minister er dan niet bij moeten vertellen dat de hoogte van maximaal 50% van het salaris wel per jaar telt en dus maximaal vier jaar is?

Mevrouw de voorzitter. De ramp van 2008 heeft zich ook vertaald in een budgettaire ramp voor de overheid. Het EMU-saldo is in één jaar omgeslagen van een flink

Irrgang

overschot naar een historisch gezien groot tekort. De vraag is dan al snel wie de crisis gaat betalen. De eerste vraag moet zijn: hoe hoog is de rekening eigenlijk? Die vraag is onderbelicht gebleven bij de algemene beschouwingen, omdat de 35 mld. in de Miljoenennota van het kabinet vooral als een gegeven werd beschouwd.

Nu lijkt het onvermijdelijk dat deze crisis tot een structureel hoger begrotingstekort zal leiden. De structurele economische groei ligt mogelijk lager na de kredietcrisis, doordat de kosten van kapitaal stijgen. De rentelasten van de overheid liggen structureel hoger. Het is ook denkbaar dat sommige groepen mensen permanent los komen te staan van de arbeidsmarkt, wat ook wel hysteresis wordt genoemd.

Maar dat het tekort structureel zo'n 6% van het bbp bedraagt, is een behoorlijk pessimistische inschatting. Deze is misschien ook bedoeld om de geesten rijp te maken voor een nieuwe ronde van sociale afbraak. Ik constateer dat een aantal economen, Van Wijnbergen, Verbon en Beetsma, ook forse twijfels hebben geuit over die 35 mld. Het meest uitgesproken was Sweder van Wijnbergen. Volgens Van Wijnbergen hebben economen aan de Universiteit van Amsterdam dezelfde analyse gemaakt over het overheidstekort, maar komen zij tot een tegengestelde conclusie. Zou de minister daarop kunnen reageren? Hoe komt het kabinet bij die 35 mld.? Is dat bedrag niet een eigen leven gaan leiden?

Nu fors bezuinigen is onverstandig, dat zijn we met het kabinet eens. Het kabinet zegt zelf in 2011 bij meer dan 0,5% groei het stimuleringspakket van 4 mld. niet door te trekken en aanvullend daarop 1,8 mld. te willen bezuinigen. Ik hoor graag een reactie van de minister van Financiën op de vraag of hij dat bij een groei van 0,5% tot 1% in 2011 wel verantwoord vindt. Een bedrag van 5,8 mld. is ongeveer 1% van de economie. Als de groei in 2011 lager is dan 1%, is het effect op de economie dusdanig dat de economie weer kan krimpen. Zo creëert hij zijn eigen W-vormige recessie, vergelijkbaar met Japan in 1997. Is de minister van Financiën zich bewust van dat gevaar?

Op de lange termijn zal de rekening betaald moeten worden. Of deze nu 5 mld., 10 mld. of 35 mld. is, er resteert in ieder geval een forse opgave om de overheidsfinanciën weer op orde te brengen. Als men niet fors wil bezuinigen op de sociale zekerheid, zal de rekening anderszins moeten worden betaald. Waarom deed de minister-president zo afwijzend over lastenverzwaring? Deelt de minister die afwijzing? Waarom onderzoekt de minister wel de beperking van de hypotheekrenteaftrek, maar niet de vrijstelling voor het eigen huis in box 3? Waarom onderzoekt de minister niet de pensioenaf trek, de verhoging van het toptarief of de verhoging van de vennootschapsbelasting?

Het kabinet lijkt de geesten rijp te willen maken voor grote bezuinigingen in plaats van dat het gaat zoeken naar manieren om te zorgen voor voldoende inkomsten. Dat is niet de toekomst die de SP-fractie voor ogen heeft. Het kabinet lijkt verdeeld. De keuzes die gemaakt moeten worden, zijn fundamenteel. Het is om die reden dat de SP-fractie uitkijkt naar het oordeel van de kiezer over de toekomst van ons land.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat u verkiezingen wilde, wist ik al. Even een vraagje over het tekort waarover u grote zorgen hebt. Wij hebben er toch groot belang bij dat

ABN AMRO zo goed mogelijk verkocht wordt? Bent u dat met mij eens?

De heer **Irrgang** (SP): Ja, dat ben ik met u eens.

De heer **Heerts** (PvdA): Wij hebben een heldere brief hebben gekregen van de minister van Financiën over de bonusaffaire. Wij zouden ons dus toch meer zorgen moeten maken over de verkoopprijs dan over de bonus?

De heer **Irrgang** (SP): Ik vind dat de minister van Financiën de Kamer goed moet informeren, of het nu de Eerste Kamer of de Tweede Kamer is. Ik constateer dat het antwoord dat de minister in de Eerste Kamer heeft gegeven op een vraag van een SP-senator, voor verarring heeft gezorgd. Het is op zijn minst voor tweeërlei uitleg vatbaar. Ik vind dat de minister van Financiën een dergelijke onduidelijkheid niet moet creëren. Het is ook niet de eerste keer dat wij hierover een discussie hebben. Wij hebben ook al een discussie gehad over de technische verhoging van 6,5 mld. en die bonus. Het is zo langzamerhand genoeg.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Heerts.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, dat begrijp ik. Wij zijn het in grote lijnen eens over bonussen. In dit geval heeft de minister van Financiën heden, onder het mom van beter laat dan nooit, een heel duidelijke brief gestuurd naar aanleiding van de ophof over de bonus. Dat bent u toch wel met mij eens?

De heer **Irrgang** (SP): Ja, ik heb de brief ook gelezen. De vraag blijft waarom dit misverstand überhaupt is ontstaan. Laat ik het voorzichtigheidshalve maar een misverstand noemen. Ik heb namelijk grote twijfels over het antwoord van de minister in de Eerste Kamer. Hij doet daarmee iedereen denken dat de bonus maximaal € 375.000 is, terwijl hij dus 1,5 mln. is. In ieder geval begreep ik zo de uitleg van RTL-nieuws van gisteravond.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik ben blij dat wij beiden nu wel helderheid hebben.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik heb de heer Irrgang niet gehoord over zijn eigen tegenbegroting. Ik begrijp alle kritiek op het kabinet. Wij hebben een gigantisch tekort en een gigantische schuld en noem maar op. Dus er moet iets gebeuren. Wat stelt de SP-fractie voor? Is dat hetgeen in uw tegenbegroting staat of hebt u nog een langetermijnvisie over wat er zou moeten gebeuren om dit tekort weg te poetsen?

De heer **Irrgang** (SP): In onze tegenbegroting staat wat wij voorstellen voor volgend jaar, het jaar 2010. Wij hebben begin dit jaar een crisisplan gepresenteerd waarin wij voorstellen hebben gedaan over wat er volgens ons in de komende tijd moet gebeuren. Wij zullen in ons verkiezingsprogramma zetten wat wij op de langere termijn nog meer willen. De verkiezingen komen natuurlijk heel snel.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Kunt u dan een tipje van de sluier oplichten? Hoe gaat u dat gigantische gat van 35 mld. op termijn wegpoezen? Dat zie ik immers niet terug in uw tegenbegroting. U geeft in uw tegen-

Irrgang

begroting nog meer geld uit. Nogmaals, voor 2010 begrijp ik dat misschien nog wel, maar er moet iets gebeuren voor 2011. Hoe gaat u dat gat van 35 mld. repareren?

De heer **Irrgang** (SP): Een van de onderdelen daarvan kan de hypotheekrenteaftrek zijn. De voorstellen die wij op dat punt hebben, leveren in 2010 niet veel op, maar op de lange termijn kan dat veel meer zijn. Het is verstandig om dit te temporiseren en om dit niet op een heel korte termijn te doen, maar om dit geleidelijk in te voeren. De besparingen op de lange termijn zijn dan veel groter dan je bijvoorbeeld met een verhoging van de AOW-leeftijd kunt bereiken.

De heer **Weekers** (VVD): Dit is interessant. De enige maatregel die u aangeeft voor de wat langere termijn, resulteert in belastingverhoging. Is dat de koers die de SP voor de komende jaren uitzet? Wilt u niet ombuigen op overheidsuitgaven, maar de rekening neerleggen bij de burger?

De heer **Irrgang** (SP): Dat heb ik niet gezegd. Ik gaf één antwoord aan de heer Van Dijck, maar we hebben natuurlijk meer voorstellen, bijvoorbeeld over de ongeveer 7 mld. voor de Joint Strike Fighter maar ook over bezuinigingen op de begroting van Defensie. Daar hebben wij in ons vorige verkiezingsprogramma ingrijpende voorstellen voor gedaan. Misschien moeten we in de begroting wat minder mogelijkheden creëren voor de ambitie van Defensie om overal op de wereld allerlei missies te doen; vaak zijn wij het overigens niet met die missies eens.

De heer **Weekers** (VVD): Defensie is natuurlijk een "gouwe ouwe" voor de SP, maar ik meen in de tegenbegroting van de SP-fractie te hebben gelezen dat zij de aftrekbaarheid van pensioenpremies wil afschaffen. Dat betekent ook een lastenverzwaring voor werknemers. De heer Irrgang geeft daarbij aan dat dit geldt voor topinkomens, maar wat is in de ogen van de SP een topinkomen?

De heer **Irrgang** (SP): Dat is ongeveer dezelfde discussie als over wat een middeninkomen is. Daarover hebben wij verschillende opvattingen. De SP wil inderdaad de aftrek van de pensioenpremie beperken tot degenen die dat echt nodig hebben.

De heer **Weekers** zegt: gouwe ouwe. Zo ken ik er nog wel een paar. Het ontkoppelen van de lonen is natuurlijk een gouwe ouwe van de VVD. Daar zijn wij niet voor. De VVD-fractie is waarschijnlijk ook niet voor een verlaging van de Defensiebegroting. Zo hebben we allemaal onze gouwe ouwe, maar die verlaging van de Defensiebegroting is wat ons betreft ook een "gouwe goeie".

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik wil een opmerking maken over de aftopping van de pensioen-aftrek. De heer Irrgang zegt dat dit alleen zou moeten gelden voor diegenen die het echt nodig hebben. Hij noemt daarbij geen bedragen, maar kan hij het bedrag noemen? Bij welk inkomen mag men geen pensioen meer opbouwen?

De heer **Irrgang** (SP): In onze tegenbegroting hebben wij anderhalf keer modaal genoemd.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat is € 45.000?

De heer **Irrgang** (SP): Dat is € 45.000.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat is voor de heer Irrgang dus een topinkomen. Alles wat daarboven zit, komt met zijn kop boven het maaiveld en moet onmiddellijk op de een of de andere manier geneutraliseerd worden, als ik het netjes zeg.

De heer **Irrgang** (SP): De heer De Nerée neemt het woord topinkomen in de mond. Het gaat om € 45.000 per inkomen, dat is dus niet per huishouden. Ik denk dus dat de meeste mensen van deze maatregel niets te vrezen zullen hebben.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik vroeg het alleen voor de duidelijkheid. Boven de € 45.000 mag je geen pensioen meer opbouwen volgens het verkiezingsprogramma van de SP. Zo kom je een heel eind.

De heer **Irrgang** (SP): Niet met aftrekbaarheid. Wij hebben het ook geen topinkomen genoemd.

□

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter. Ik wil meteen met de deur in huis vallen en beginnen met de economische situatie. We leven economisch nog steeds in zwaar weer. De lucht is nog pikzwart, maar er beginnen tekenen te komen dat de regen een beetje ophoudt. Hier en daar zijn zelfs opklaringen te zien.

Ik moet zeggen dat er nogal wat over ons heen is gekomen. Een financiële crisis die ons bijna aan de rand van de afgrond heeft gebracht, gekoppeld aan een wereldwijde recessie. Een samenloop die nog nooit eerder in de wereldgeschiedenis is vertoond. Ik wil graag wat cijfers noemen om de omvang van de problemen te schetsen. In 2008 was er een overschot van 4 mld. De rijksoverheid hield in dat jaar dus 4 mld. over. Dat is inmiddels radicaal veranderd. In 2009 geeft de rijksoverheid bijna 28 mld. meer uit dan zij binnenkrijgt. In 2010 is dat 36,5 mld. De verwachting is dat wij in 2011 ruim 33 mld. meer uitgeven dan wij binnenkrijgen. Totaal over drie jaar leven wij dus voor 97 mld. boven onze stand.

Dit heeft gevolgen voor de staatsschuld. Die loopt in de periode 2008-2011 op met maar liefst 152 mld. Dat houdt in dat er vanaf 1 januari 2009 gemiddeld € 1200 per seconde aan staatsschuld bijkomt. Dat is € 72.000 per minuut. Al dat geld moet geleend worden, wat leidt tot rente-uitgaven die jaarlijks al meer bedragen dan de uitgaven aan basisonderwijs en kinderopvang tezamen. Tijd dus voor schuldhulpverlening, zou mijn fractiegenote Elly Blanksma mij zeggen. Maar wie moet de hulp dan verlenen? Wijzelf. Daarom heeft het kabinet twintig beleidsterreinen aangewezen waar dwingend gekeken moet worden naar een besparingsvariant van 20% van het bruto binnenlands product per beleidsterrein. Over deze aanpak is uitvoerig gediscussieerd tijdens de algemene politieke beschouwingen. Namens de CDA-fractie doe ik die discussie hier niet over. Ik herhaal wat mijn fractievoorzitter Pieter van Geel hierover toen heeft gezegd. Die zei dat het CDA niet meemaakt dat alles over de schutting wordt gegooid naar een nieuw kabinet. In het voorjaar dient besluitvorming plaats te

De Nerée tot Babberich

hebben. De besluitvorming kan vertaald worden in maatregelen op te nemen in de Voorjaarsnota en de Miljoenennota 2011.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): De heer De Nerée schetst eerst hoe serieus het op dit moment is en dat de staatsschuld enorm aan het toenemen is. Daarin heeft hij ook gelijk. Vervolgens zegt hij de discussie over de twintig ambtelijke werkgroepen niet opnieuw te willen voeren en zegt hij dat niet alles over de schutting moet worden gegooid. Ik neem aan dat de fractie van de heer De Nerée toch ideeën heeft over wat zij op middellange en lange termijn wil doen om de staatsschuld terug te brengen. Ik vind het anders nogal "goedkoop"; dat klinkt naar, maar dat is het natuurlijk wel.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Op twintig beleidsterreinen gaan groepen bekijken hoe daarop 20% kan worden bespaard om in ieder geval vanaf 2011 te komen met een ombuiging van 35 mld. per jaar. Dat is nodig, want als er vanaf 2011 2% per jaar groei is, dan is er in 2015 nog een tekort van 4% à 6%: 35 mld. tot 36 mld. Er moet rente worden betaald, onze uitgaven moeten worden gedaan en de schulden moeten worden afgelost. Dat kan alleen als fundamenteel nagedacht wordt over de vraag hoe de slag te maken om Nederland weer gezond te maken. De CDA-fractie staat daarvoor; soliditeit en rentmeesterschap.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Koşer Kaya.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik weet wel hoe ernstig het is. Dat hoeft de heer De Nerée niet te herhalen. Het punt is dat die twintig ambtelijke werkgroepen geen enkele richting hebben gekregen. Ik wil van de CDA-fractie horen wat zij die ambtelijke groep wil meegeven om ervoor te zorgen dat een beetje minder ellende nagelaten wordt aan de toekomstige generaties. Is dat de hypotheekrenteaftrek, wordt op de arbeidsmarkt iets gedaan, zoals ontslagregels, wordt de AOW verhoogd? Er is een aantal punten dat ook door de werkgroep-Gerritse naar voren is gebracht. De heer De Nerée geeft niet aan waar de CDA-fractie staat en welke input deze meegeeft aan die werkgroepen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Wij hebben hier het hele stuk voor ons. Ik wil het graag aan mevrouw Koşer Kaya geven, zodat zij kan zien op welke terreinen ingegrepen kan worden en welke varianten bedacht kunnen worden. Mevrouw Koşer Kaya weet dat de CDA-fractie er voor is dat de AOW-leeftijd naar 67 gaat. Dat heb ik destijds bij de Voorjaarsnota al geantwoord op een vraag van haar fractievoorzitter, de heer Pechtold. Wij hebben andere maatregelen genomen zoals het niet indexeren van het woningforfait boven 1 mln. Er moet gekeken worden naar de kosten in de gezondheidszorg. Dat zijn maatregelen die op een gegeven moment de houdbaarheid bevorderen. Ik noem deze heroverwegingen, plus 3,2 mld. voortvloeiend uit de matiging van lonen, plus 1,8 mld. aan taakstellende ombuigingen. Mevrouw Koşer Kaya zegt dat ik niks noem maar ik wil nog wel een tijdje doorgaan. Ik heb hier lijsten na lijsten, maar ik wil mevrouw Koşer Kaya daarmee niet vervelen.

Voorzitter: Gerkens

De **voorzitter**: Mijnheer Van Dijck.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Voorzitter. Mag ik een laatste opmerking maken? De heer De Nerée noemt de lijst die antwoord geeft op de problematiek waartegen wij aankijken, maar hij geeft niet aan wat de CDA-fractie wil doen. Het is wel winst dat de heer De Nerée nu zegt naar een AOW-leeftijd van 67 te willen. Ik wil echter ook heel graag van de heer De Nerée weten of de CDA-fractie, buiten het trekken van de AOW-leeftijd naar 67, ook andere maatregelen aan dit kabinet wil meegeven.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik heb twee andere maatregelen genoemd waarnaar gekeken wordt, namelijk de zorgsector en het niet indexeren van het eigenwoningforfait boven het miljoen. In het pakket met de twintig beleidsoverwegingen staan ongelooflijk veel maatregelen waar je naar moet kijken. Mijn fractievoorzitter Van Geel heeft al eerder gezegd dat niets onbespreekbaar is. Of er een keuze valt op het een of het ander is een tweede zaak, maar nu is niets onbespreekbaar. Ik dacht dat dat voldoende was.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. De heer De Nerée heeft gelijk. De schuld loopt met meer dan € 7000 per seconde op en daar moet rente over betaald worden. Is hij het met mij eens dat hoe langer wij wachten, hoe meer wij in het moeras zakken – drijfzand, zo u wilt – en hoe meer die rente ons opbreekt? Waar is de heer De Nerée? Hij sprak vorig jaar over die mooie stofkamoperatie, om eens te kijken naar het eigen overvullige vet in de begroting. Daar is niets mee gebeurd. Toen hadden wij al kunnen ingrijpen en miljarden kunnen snijden in de begroting. Toen hadden we ervoor kunnen zorgen dat een en ander niet met € 7000 maar misschien met € 3000 per seconde zou oplopen, waardoor de rente en de versnelling aanzienlijk minder zouden zijn geweest.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dit kun je vergelijken met een marathonloper die een hele tijd gelopen heeft en buiten adem over de eindstreep komt. In plaats van hem te laten recupereren en hem wat zuurstof te geven, legt de heer Van Dijck hem nog even een doek op de mond, want dan duurt het nog langer voordat hij helemaal bij is gekomen.

Nu de economie nog buitengewoon zwak is, moet je de uitgaven in stand laten, ook al lopen de inkomsten terug. Je moet de automatische stabilisatoren, zoals dat zo mooi heet, hun werk laten doen en hopen dat we van een krimp van bijna 5%, zo niet meer, weer gaan naar een groei in 2011. De CDA-fractie vindt dat je in 2009 en 2010 buitengewoon voorzichtig moet zijn met ingrepen, bezuinigingen en ombuigingen. Daarom laten we dat in stand. Een paar maatregelen zullen ingaan in 2011. Verder gaan wij vrij fundamenteel kijken naar twintig gebieden waarop wij proberen in ieder geval zo veel te halen dat onze overheidsfinanciën op den lange duur weer gezond worden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Daar was die stofkamoperatie nu juist voor bedoeld, om de zaken die de economie niet raken naar achter te schuiven of te schrappen. Toen was al bekend dat er genoeg zaken in de begroting zitten die de economie geen schade berokkenen en die je dus makkelijk zou kunnen vertragen of schrappen. Ik hoor de heer De Nerée tot Babberich

De Nerée tot Babberich

niet meer over de stofkam. Hij heeft het over een marathonloper, maar hij heeft nog geen meter gelopen. Hij heeft alleen maar gezeten en gedroomd over een stofkamoperatie. Nu zijn wij een jaar verder en er is nog geen euro subsidie geschrap, al kunnen wij die wellicht missen als kiespijn. De uitgaven gaan gewoon door alsof er niets aan de hand is. De heer De Nerée tot Babberich had veel meer de leiding moeten nemen op het gebied van dit dossier en moeten zeggen: tot hier en niet verder. Maar nu gaat hij weer negen maanden op zijn handen zitten.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De heer Van Dijck is langs de verkeerde route gaan staan. Dat doet hij wel vaker. Daardoor zag hij de marathonlopers niet langskomen. Er is een aanvullend beleidsakkoord gekomen. De heer Van Dijck kan daarin kijken wat wij allemaal gedaan hebben en hoe het gefinancierd wordt. Het zou hem sieren om te kijken welke zaken wij door de stofkam hebben gehaald, welke bedragen wij naar achteren hebben geschoven en welke andere bedragen wij naar voren hebben gehaald, juist om ervoor te zorgen dat de economie blijft draaien en dat in 2011 de werkloosheid weer wat afvlakt. Wat er nu gebeurt, is buitengewoon ernstig.

De heer **Weekers** (VVD): Het is prettig dat het CDA eindelijk wakker is geworden. Vorig jaar nog zei de fractievoorzitter, de heer Van Geel: Nederland staat er goed voor, wij zijn klaar voor de uitdagingen die op ons afkomen: de financiële crisis en de afnemende groei van de wereldeconomie. Nu schetst u precies het beeld waar wij op dit moment mee te maken hebben. Dat zijn dramatische overheidsfinanciën.

U komt zelf op dit moment niet met grote oplossingen om het probleem straks te tackelen; u verwijst naar de twintig werkgroepen. Toch zou ik graag willen weten in welke richting het CDA wil dat het kabinet gaat. Mevrouw Hamer heeft tijdens de algemene politieke beschouwingen een motie ingediend die Kamerbreed is aanvaard. Zij heeft gezegd: de kwaliteit van het onderwijs mag niet worden aangetast. Sterker nog, het Nederlandse onderwijs moet straks in de top vijf terechtkomen. Dat was in elk geval een duidelijke, richtinggevende uitspraak. Mijn vraag aan de CDA-fractie is: welke richtinggevende uitspraken geeft u mee aan de andere negentien werkgroepen?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik werp nergens barricades op. Wij hebben twintig werkgroepen, die een aantal gebieden gaan bekijken. Wij zullen bezien wat de uitkomst daarvan is. Wij willen in elk geval niet toe naar een maatregelenpakket dat door de VVD-fractie is voorgesteld in haar tegenbegroting, waarvan het CPB zegt dat de totale werkgelegenheid op korte termijn per saldo afneemt. Die kant willen wij niet op met onze begroting.

De heer **Weekers** (VVD): U zou er goed aan doen om ook de relativerende opmerking aan het eind te lezen, maar dat terzijde; u leidt de discussie naar een ander punt. Waar het mij echter om gaat, is: welke boodschap geeft het CDA mee? U zegt: er gaan twintig werkgroepen aan de slag. Er moeten ombuigingen worden gevonden. Een van de mogelijke ombuigingen bestaat uit het snijden in de fiscale uitgaven. Dat zijn dus de aftrekpos-

ten. In de bijlage bij de Miljoenennota lees ik dat wij aan fiscale uitgaven 65 mld. ontvangen. Ook daarvoor geldt de taakstelling van 20%. Betekent dit dat het CDA straks de lasten met 13 mld. wil gaan verzwaren?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De heer Weekers heeft mijn fractievoorzitter gehoord. Deze heeft gezegd dat alles bespreekbaar is maar dat iedere partij zijn eigen voorkeur heeft. Onze voorkeur ligt niet op het gebied van de lastenverzwaringen, maar wel bij het terugdringen van de uitgaven die buitengewoon hoog zijn opgelopen. Maar dat wil niet zeggen dat geen varianten zouden mogen worden uitgewerkt.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De heer De Nerée heeft gelijk dat wij in een heel zware crisis zitten. Je kunt het met recht de zwaarste crisis aller tijden noemen. Daarom stelt het zo teleur dat de enige richting die de CDA-fractie aan het kabinet wil geven, getuigt van een boekhoudersmentaliteit. De heer De Nerée heeft net onderschreven dat het wat hem betreft vooral gaat om getallen en cijfers, om de besparing van 20% die alle werkgroepen zullen moeten gaan opleveren. Mijn vraag aan de CDA-fractie luidt daarom, wat hun visie op het land is. Waar wil het CDA naar toe ten aanzien van de kwaliteit van het bestaan in dit land? Waarom stelt het CDA hierover niet tevoren heldere uitgangspunten op opdat de werkgroepen weten in welke richting zij moeten zoeken en wij er in het voorjaar uit zullen kunnen komen, in plaats van dat wij dan tijdens een verkiezingsstrijd verlamd blijven en niks gaan doen?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Namens het CDA heb ik gezegd dat wij in verband met de heel zwakke economische situatie in 2009 en 2010 buitengewoon voorzichtig zullen zijn met bezuinigingen en ombuigingen. Ik heb cijfers genoemd om aan te tonen hoe slecht het er in feite mee gaat. Wij willen fundamenteel bekijken wat wij zouden moeten doen. Daartoe behoren overwegingen in de zorg. Er zitten allerlei zaken bij. Wij zullen moeten kijken in hoeverre wij die efficiënter kunnen aanpakken. Wij zullen moeten kijken in hoeverre taken die bij de overheid liggen, kunnen worden afgestoten naar andere partijen. Wij hopen dat in het voorjaar 2010 dusdanige plannen op tafel zullen liggen dat wij daarover beslissingen kunnen nemen. Ik heb dat zojuist nogmaals gezegd. Ik heb herhaald wat mijn fractievoorzitter, Pieter van Geel, hierover heeft gezegd. Wij hopen dat een gedeelte dan zelfs al in de Voorjaarsnota 2010 zal kunnen worden meegenomen. In ieder geval moet dat het geval zijn voor de Miljoenennota 2011. Wij gooien dus geen zaken over de schutting. Wij hebben onze eigen verantwoordelijkheid. Wij wachten niet op een nieuw kabinet om in te grijpen. Dat is de visie van het CDA. Dat is solide. Dat is rentmeesterschap.

De **voorzitter**: Laatste keer, mevrouw Sap.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dit is pas mijn tweede keer.

De **voorzitter**: We doen twee interrupties.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Oké voorzitter, twee keer. Ik constateer dat de visie van het CDA geen visie is. De enige opdracht die namelijk aan de werkgroepen wordt

De Nerée tot Babberich

meegegeven, is: kijk waar je 20% kan bezuinigen. Hoe je moet kijken, onder welke voorwaarden je moet kijken, of daarbij misschien ook mag meespelen dat de solidariteit en de kwaliteit van leven in stand blijft, of er aan duurzaamheid wordt bijgedragen, is allemaal nergens terug te vinden. De constatering moet dan zijn dat het CDA zich willens en wetens overlevert aan ambtenaren en geen enkele politieke sturing wil geven aan dit proces.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat is een absoluut foute conclusie. Wij sluiten helemaal niets uit. Op basis van de conclusies die uit de heroverwegingsoperaties komen, zullen wij onze politieke prioriteiten stellen. Daar zit het onderwerp duurzaamheid dat mevrouw Sap noemde ongetwijfeld bij en zo zal er nog een aantal punten bij zitten. We sluiten niets uit; er mag overal naar gekeken worden. Te lang zijn er in dit land zaken uitgesloten en onbespreekbaar gemaakt. Nu gaan we kijken in het brede palet dat er ligt.

De heer **Irrgang** (SP): De heer De Nerée zegt twee keer achter elkaar dat niets wordt uitgesloten en alles bespreekbaar is. Geldt dat ook voor de verhoging van het toptarief voor de allerhoogste inkomens?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Mijn fractieleider heeft gezegd dat ook dat bekeken kan worden. We bepalen later of uiteindelijk onze voorkeur naar die specifieke maatregel uitgaat. De voorkeur van de CDA-fractie gaat er niet erg sterk naar uit, maar het onderwerp mag bekeken worden.

De heer **Irrgang** (SP): Oké, dat is dus bespreekbaar.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Er mag naar gekeken worden. En dan zullen we het naderhand bekijken.

De heer **Irrgang** (SP): Ja. Het is dus bespreekbaar. Is de bankenheffing ook bespreekbaar? U zegt tenslotte dat alles bespreekbaar is.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Alles is bespreekbaar. Toen de heer Bos nog in de Tweede Kamer zat, zei hij dat hij de invoering van een toptarief een buitengewoon slecht plan vond. Ik hoop dat hij dat nog steeds vindt. Een bankenbelasting? Mijnheer Irrgang, laten we eerst eens zorgen dat die banken winst gaan maken en daarna weer vennootschapsbelasting gaan betalen! Dan betalen ze al een bankenbelasting, want ze betalen nu niets. U wilt daar nog iets bovenop zetten, zodat straks alle banken kapot zijn.

De heer **Irrgang** (SP): Alles is toch bespreekbaar, dus dit ook? Zo begrijp ik de heer De Nerée van het CDA.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik heb toch niet gezegd dat het niet bespreekbaar is?

De heer **Irrgang** (SP): Nee, precies, dus concludeer ik dat het bespreekbaar is. Alles is bespreekbaar. Is de pensioenpremieaftrek, waarover u mij zojuist de maat nam, dus ook bespreekbaar?

De **voorzitter**: Afrondend.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Daarover is bij de financiële beschouwingen van 2007 een hele discussie gevoerd. Toen lag er een voorstel van het kabinet om de pensioenpremies te beperken vanaf een inkomen van € 185.000. Daar is een ander, heel evenwichtig pakket voor gemaakt. Alles wordt geïnventariseerd, alles kan bekeken worden.

De **voorzitter**: Alles is bespreekbaar. Het woord is aan mevrouw Verdonk.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Alles. Zelfs de topinkomens van € 45.000 van de SP.

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk heeft het woord.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Alles kan besproken worden, zegt het CDA. Het is een praatkabinet, zou ik zeggen. Het staat in schrille tegenstelling met wat de fractievoorzitter van de heer De Nerée heeft gezegd. Die zei namelijk dat het hem niet gaat gebeuren dat dit kabinet niets doet. Weet de heer De Nerée wat het kabinet in een brief schrijft? 2010 staat nog volop in het teken van de crisis, maar in 2011 zal er gewerkt worden aan budgettair herstel. Dus de schuld loopt gewoon op tot 2011.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Mevrouw Verdonk, ik heb net gezegd dat als we nu ingrijpen en de automatische stabilisatoren niet hun gang laten gaan, de schuld blijft oplopen en het economisch herstel zal uitblijven, zodat we op een gegeven moment allemaal buitengewoon zwaar in de nesten zullen zitten. We hebben gezegd dat we in 2009 en 2010 uitgaven blijven doen, ondanks het feit dat de inkomsten teruglopen, maar we moeten wel in het voorjaar van 2010 plannen hebben en beslissingen nemen over wat we gaan doen in de periode erna. Zo zorgen we in ieder geval dat de overheidsfinanciën weer in orde komen. Dat willen we en dat zullen we blijven willen.

De **voorzitter**: Laatste maal, mevrouw Verdonk. Daarna wil ik de heer De Nerée vragen om snel voort te maken. Hij heeft pas twee minuten van zijn eigen termijn gebruikt, maar ik neem aan dat hij vanwege alle interrupties zijn termijn iets kan inkorten.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik kan er niets aan doen. Ik wil het liefst mijn eigen termijn uitspreken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik concludeer dat het CDA het goed vindt dat dit kabinet Gods water over Gods akker laat lopen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik moet u zeggen, het lijkt me een buitengewoon vruchtbaar gebeuren als Gods water over Gods akkeren loopt. Voorzitter. We staan voor een enorme uitdaging. Ik heb al gesproken over de automatische stabilisatoren om de economie weer op gang te krijgen. Het voordeel daarvan is dat er automatisch geld in de economie gepompt wordt als het slecht gaat. Als je bewust, dus niet automatisch, geld stopt in de economie, ben je vaak of te laat of te vroeg. Daarnaast heeft het kabinet in het aanvullend coalitieakkoord specifieke stimuleringsmaatregelen opgenomen. De CDA-fractie roept het

De Nerée tot Babberich

kabinet met klem ertoe op om de in het stimuleringspakket extra uitgetrokken middelen niet alleen te beleggen, dat wil zeggen, ervoor zorgen dat het toegedeeld wordt aan bepaalde maatregelen, maar om ze ook uit te geven aan de in het pakket opgenomen maatregelen. De CDA-fractie wil op zijn laatst bij de najaarsnota een voortgangsrapport ontvangen over de uitwerking en de effecten van het stimuleringspakket. Ik vraag het kabinet om een toezegging op dit punt.

Tijdens de algemene politieke beschouwingen is gesproken over de internationale commentaren op de Nederlandse aanpak. Daaruit spreekt een zekere mate van bewondering. Er zijn echter ook economen die het niet met die aanpak eens zijn. De heer Irrgang heeft er zo-even een paar genoemd, met name Sweder van Wijnbergen. Ik vraag de minister of hij nader wil ingaan op de commentaren op de Nederlandse aanpak, zeker na de G20 in Pittsburgh.

Als we niets doen, zitten we in 2015 zelfs bij een normale economische groei van 2% nog met een tekort tussen 4% en 6%. Bij 1% economische groei komen we uit op een tekort van 6% tot 8%. Daarom grijpt het kabinet in met de heroverwegingsoperatie die uiteindelijk 35 mld. moet opleveren, met maatregelen voor de lange termijn, zoals de verhoging van de AOW-leeftijd, met maatregelen in de zorg, door het niet indexeren van de grens van 1 mln. waarboven het hoge eigenwoningforfait geldt, met de taakstelling tekortreductie van 2011 ten bedrage van 1,8 mld. en door een besparing van 3,2 mld. door veronderstelde loonmatiging in de collectieve sector. Dan is er nog de tekortreductiewet.

Om het beeld scherp te krijgen, wil de CDA-fractie een overzicht van hoe een aantal maatregelen samenloopt of elkaar overlapt over de periode 2010 tot en met 2015, en tot welke EMU-saldi en tot welke afname van de schuld dat leidt. Ik doel op de 1,8 mld., de 3,2 mld., de 0,5% tekortreductie en de 35 mld. van de heroverwegingsoperaties. Ik had dat beeld graag ingevuld en dat kan zijn op basis van de gegevens die nu beschikbaar zijn. Wij willen een helder beeld en het kan niet zo zijn dat het kabinet dit beeld niet kan leveren omdat het geen nieuwe gegevens heeft.

In tabel 3 uit de budgettaire paragraaf over 2010 van het aanvullend beleidskader is een bedrag van 1,3 mld. opgenomen. Daar staat bij vermeld: "Uitwerking sociaal akkoord sociale partners op lonen en uitkeringen collectieve sectoren." De CDA-fractie heeft dit bedrag niet helemaal terug kunnen vinden in de stukken, maar de minister kan ons ongetwijfeld zeggen waar we moeten kijken.

Afgelopen week bereikten ons berichten over de afslanking van het rijksambtenarenapparaat. Dat waren berichten waar we niet vrolijk van worden. Terwijl we met zijn allen een doelstelling hebben afgesproken om bijna 13.000 ambtenaren minder in dienst te hebben, komen er volgens de Algemene Rekenkamer juist meer bij. Tot nu toe blijkt het resultaat te zijn 6100 ambtenaren minder en 6900 erbij. Dat kan toch niet? Dat draagt toch niet bij aan het vertrouwen dat we nu en straks onze doelstellingen gaan halen? Het gaat ons om een nettoresultaat. Het CDA zou daarom graag zien dat er een vacaturestop ingesteld wordt bij de beleidsdepartementen en de niet-uitvoerende zbo's.

Ik kom te spreken over de financiële sector. Bij het debat vlak voor het zomerreces over de extra kapitaalinjectie in ABN AMRO en ook daarna bij de Voorjaars-

nota, heb ik gevraagd om bij de financiële beschouwingen te komen met een overzicht van hoe de financiële sector erbij staat. Ik heb toen ook gevraagd naar de uitkomsten van de stresstesten die zijn uitgevoerd door De Nederlandsche Bank. Ook wilde ik een totaaloverzicht van de financiële ingrepen die ons nog te wachten staan in de door de Staat gesteunde of in eigendom toebehorende banken. De Kamer heeft gisteren twee brieven gekregen; een over de situatie bij ABN AMRO/Fortis en een over de stresstesten. Uit beide brieven komt het beeld naar voren dat bij ABN AMRO/Fortis nog het nodige moet gebeuren. De CDA-fractie wil een totaalplaatje voordat er überhaupt nog nagedacht kan worden over extra kapitaalinjecties. Graag een uitvoerige reactie van de minister op dit punt.

In dit verband krijg ik ook graag wat meer duidelijkheid over de stand van zaken met betrekking tot het afstoten van bepaalde zakenbankactiviteiten van ABN AMRO. Dit punt is eerder al even aan de orde geweest. Ik heb eerder namens de CDA-fractie gezegd – en ik herhaal dat nu – dat het niet zo kan zijn dat Nederland staatssteun moet geven omdat de zakenpoot van ABN AMRO op last van de Europese Commissie met zwaar verlies verkocht moet worden. Het zou goed zijn als er snel duidelijkheid komt over de fusie tussen ABN AMRO en Fortis. De werknemers van deze instellingen verkeren al lange tijd in grote onzekerheid. Is er geen weg te vinden waarmee de fusie toch snel doorgezet kan worden zonder de dwang van de onmiddellijke verkoop van de zakenbankactiviteiten. Als er geen koper is die de zakenbankactiviteiten voor een aanvaardbare prijs wil kopen, dan kan het toch niet zo zijn dat mevrouw Kroes de zaak in gijzeling houdt? Er moet een oplossing gevonden worden. De Europese Commissie moet ook eens inzien dat een aantal banken juist vanwege Brussel in een herstructureringsfase zit waarin zij bepaalde onderdelen moeten afstoten. Er is nu alleen een verkopersmarkt. Er is geen enkele bank die zakenonderdelen wil kopen, omdat die zelf zijn kapitaalpositie weer op orde wil krijgen.

De heer **Irrgang** (SP): CDA en SP zijn het erover eens dat het te gek voor woorden is dat je gedwongen wordt om een onderdeel van een bank met zwaar verlies te verkopen waardoor de Staat moet ingrijpen. De prioriteit der dingen is hier volkomen zoek. Is dit een boodschap die u aan de minister van Financiën, aan het kabinet geeft: laat je niet te veel onder druk zetten door Brussel, dat maar doorgaat, en stel je eens wat weerspanniger op?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Laat ik het anders zeggen: de steun van het parlement heeft de minister daarvoor. Als hij dat weet, voelt hij zich ook gesterkt om zijn rug recht te houden in Brussel en ook eens te zeggen: let op, met de wijsheid van gisteren los je de problemen van vandaag niet op.

De heer **Irrgang** (SP): Hij is gesterkt.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter. Er is nog steeds onduidelijkheid over de beantwoording van de vraag voor hoeveel ABN AMRO en Fortis nu precies gekocht zijn. Tot gisteren dacht mijn fractie dat dit voor 23,3 mld. was. Uit het geruchtcircuit heb ik vernomen dat dit nu weer 4 mld. minder is vanwege de

De heer De Nerée tot Babberich (CDA)

© M. Sablerolle – Gouda

verzekeringsspoort van Fortis. Daar komt naar alle waarschijnlijkheid ook weer geld bij, zo blijkt uit de brief van gisteren. Kan de minister nu eens duidelijk aangeven op welk bedrag de teller staat? Wanneer springt de Nederlandse overheid uit de kosten?

Dan de banken waaraan de Staat directe steun heeft gegeven.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik heb nog een vraag over uw vorige punt. Bent u het niet met mij eens dat bij het bedrag om minimaal quitte te spelen bij een eventuele verkoop, ook de rente van de schuld die wij voor ABN AMRO hebben moeten maken en kosten voor de inhuur van externen die voor 20 mln. via de normale begroting wordt weg belast, ook meegerekend moeten worden?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Als de heer Van Dijck nu een link wil leggen met de bonus van de heer Zalm, dan zeg ik "nee". De afspraak is dat als de zaak met winst verkocht wordt – de initiële investering plus alles wat daar bovenop is gekomen – daar een zekere bonus voor de heer Zalm aan is gerelateerd. Ik herinner mij dat wij ooit wel eens op de hoogte zijn gebracht van die bonus. Ik weet dat niet helemaal zeker meer. Het kan zijn dat dit in een vertrouwelijk overleg is geweest en dat daarna iets daarover gezegd is. Wij willen weten wat er aan kapitaal is ingestopt om die bank overeind te houden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Precies, maar om die vraag te beantwoorden zou je ook de 4,2 mld. aan rente die betaald is voor financiering van de overname en ook de 20 mln. voor de inhuur van externen moeten meerekenen. Dat hoort bij de beantwoording van de vraag wat wij nu allemaal hebben uitgegeven aan die nationalisatie. Dat bent u toch met mij eens?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Als je er helemaal goed wilt uitspringen, dan is het juist dat je een aantal kosten mee moet nemen, maar dat speelt geen rol wat het arbeidscontract van de directie betreft.

Voorzitter. Ik kom op de banken waaraan de Staat directe steun heeft gegeven, te weten drie: ING, SNS

REAAL en Aegon. In totaal gaat het om een bedrag van bijna 14 mld. Hoe staat het met de terugbetaling hiervan? Is hierover overleg met de banken? Ik heb dit ook bij de Voorjaarsnota aan de orde gesteld. Wat ik toen namens de CDA-fractie heb gezegd over de kans dat ING wat gaat terugbetalen, komt op een zeer heldere wijze, en mooier verwoord, terug in een column van Bartjens in het FD van woensdag 26 augustus: in het slechtste geval krijgt de Staat – om maar bij het voorbeeld van ING te blijven – geen 15 mld. en geen vergoeding van 8,5%. Graag een reactie van de minister.

Ik kom op het risico van de hypotheekportefeuille die de Staat begin dit jaar heeft overgenomen van ING. Het lijkt erop dat er vanuit Brussel ...

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik kom nog even terug op de kredietverlening door de banken. De beste manier om de werkloosheid te bestrijden, is ervoor zorgen dat er meer banen komen. Meer banen komen er als ondernemers de kans krijgen om te innoveren en als eerder gezorgd wordt dat zij hun hoofd boven water kunnen houden en niet onnodig failliet gaan. Kredietverlening door de banken. Wat vindt u ervan? Vindt u ook dat banken nog steeds te weinig krediet verlenen?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik hoor daar klachten over, uit het bedrijfsleven, van ondernemers. Wij proberen erachter te komen waar het precies aan ligt. Wij vragen voorbeelden zodat wij die tegen de banken aan kunnen houden. Een belangrijk element is ook dat wij nog steeds in een recessie zitten. Bedrijven die geen vlees op de botten hebben, hebben het moeilijk. Zij proberen kredieten te krijgen. De banken nemen die risico's niet, omdat zij anders op die bedrijfsleningen ook nog eens moeten afschrijven, terwijl zij al zo zwak in hun kapitaal zitten. Dat is een zorg. Ik ben dat volledig met u eens. Ik dacht dat het beter ging, maar er zijn ook andere factoren die meespelen waardoor de kredietverlening niet erg sterk stijgt, eerder vlak blijft. In 2007-2008 is de kredietverlening toegenomen, maar dat kan liggen aan het voltrekken van de bestaande kredieten die men al in de pijplijn had zitten. Ik hoop dat de financiële situatie zo verbetert dat ook de banken wat gemakkelijker kredieten kunnen verlenen. Ik roep de bedrijven ook op om te kijken naar allerlei regelingen die juist voor het mkb in het leven zijn geroepen zoals garantie, borgstellingsfonds en dit soort dingen. Daarover is te weinig bekendheid, het kan zijn door bureaucratie, het kan zijn door te weinig voorlichting, maar ik hoop dat het kabinet de handschoen oppakt en zorgt dat er meer voorlichting wordt gegeven over al dit soort zaken.

De **voorzitter**: Mijnheer De Nerée, zou u iets korter willen antwoorden op de interrupties? U sprak eerder zo prachtig via de voorzitter, zet u dat vooral voort.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het spijt mij voorzitter, ik zal nooit meer buiten de voorzitter om spreken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik ken de heer De Nerée ook. Als hij zo veel woorden nodig heeft om een antwoord te geven, dan is het beeld heel duidelijk: er is geen antwoord voor het CDA. Het CDA steunt de ondernemers niet. Ik heb dan een praktische vraag. Het CDA heeft de motie over de 25 mld. van ING onder-

De Nerée tot Babberich

steund. ING zou in 2009 25 mld. extra op de markt brengen om kredieten te verlenen in Nederland. Mijnheer De Nerée, wat vindt u er nu van dat dit nog steeds niet gebeurt?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik weet niet of het niet gebeurd is, moet ik eerlijk zeggen. ING heeft toen zelf gezegd dat hij wat kredieten kon verlenen omdat er kapitaal werd vrij gespeeld op de balans door de interventie van de Nederlandse overheid; 80% economisch eigendom van de Alt-A-hypotheek. Dat was vrijwillig bij Nationale Nederlanden. Om u een antwoord te geven: het kan niet zo zijn dat je als overheid in een bank kapitaal stopt om het kapitaal van een bank op een normaal, verantwoord niveau te brengen, en dan meteen zegt: stort dat kapitaal maar weer door in de vorm van kredietverlening. Dan hadden wij er geen kapitaal in hoeven te stoppen. Dan hadden wij het rechtstreeks kunnen doen.

De heer **Weekers** (VVD): In januari, toen wij hier de back-upfaciliteit voor ING bespraken, was de heer De Nerée nogal kritisch. De VVD was zelf zodanig kritisch dat zij uiteindelijk haar politieke steun heeft onthouden aan deze constructie. Is de heer De Nerée net zo geschrokken als ik? De kasontvangsten, de programma-ontvangsten, dus wat er uiteindelijk aan rente en aflossing wordt betaald, zijn meer dan 1 mld. minder dan ons bij de Voorjaarsnota nog werd voorgespiegeld. Hoe kijkt de heer De Nerée daar tegenaan?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter. Zorgelijk, en ik zal ook zeggen waarom. Ik heb naar precies dezelfde cijfers gekeken als de heer Weekers. Daaruit blijkt dat ING in het tweede kwartaal afgeschreven heeft op de Alt-A-hypotheek. Daar zat een buffer ingebouwd van 10%. De overheid heeft de prijs betaald minus 10% om schokken op te vangen. ING heeft afgeschreven en ik vraag de minister het volgende. De buffer begint zo langzamerhand opgesoupeerd te raken. Wat zijn de risico's en wat voor nieuw licht werpt dit gegeven op de risico's met betrekking tot de Alt-A-hypotheek? We hebben destijds de voorlichting gehad; die herinner ik me nog. Toen was het allemaal rozengeur en maneschijn en iedereen zou bij wijze van spreken de mist in kunnen gaan, behalve de Nederlandse overheid. Werpt dit geen ander beeld op het geheel? Ik had mijn aarzelingen. Wij hebben uiteindelijk wel de politieke verantwoordelijkheid genomen en de heer Weekers weet hoe dat gegaan is: met grote aarzeling. We staan er nu echter achter. Ik moet weer korter zijn, mevrouw de voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Weekers voor de laatste maal.

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb nog een korte vraag. Was het met de wijsheid die we inmiddels hebben en de risico's die we nog op ons af zien komen, niet verstandiger geweest om de deal destijds te laten afketsen en de minister op een ander pad te zetten?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat hebben we niet gedaan. We hadden de wijsheid van gisteren en daarmee lossen we geen problemen van dit moment van op.

Mijn volgende punt betreft de bonussen. In de VS herstelt de financiële sector zich geleidelijk en dat is op zichzelf positief, ware het niet dat het helaas ook lijkt te betekenen dat de oude bonuscultuur terugkomt. Zodra de banken weer los zijn van het overheidsinfuus gaan ze zich direct weer te buiten aan buitensporige bonussen. Gelukkig heeft ook president Obama stelling genomen tegen de terugkeer van de bonuscultuur. Hij zei recentelijk gelukkig dat roekeloze banksystemen met vette bestuurdersbonussen niet langer worden getolereerd. Tijdens de vergadering van de G20 in Pittsburgh is op dit punt aanzienlijke vooruitgang geboekt. Complimenten van de CDA-fractie voor het kabinet, met name de minister-president en de minister van Financiën. Taai doorzettingsvermogen heeft de zaak doen kantelen. Er zijn stappen in de goede richting genomen ten aanzien van het aanpakken van de bonuscultuur in de financiële sector. Ik heb zojuist Pittsburgh genoemd. Ook de code van de Nederlandse Bankiersvereniging, die onder druk van de politiek tot stand is gekomen, is een goede, positieve stap. Er komt nu gelukkig voor het eerst ook krijgshaftige taal uit Londen.

Helaas worden we echter steeds weer door de feiten ingehaald. Onderzoek van De Nederlandsche Bank naar het beloningsbeleid onder 27 financiële instellingen in 2007 en 2008 toont dat de bonussen van de bestbetaalde bankiers in 2008 amper zijn gekort. Bankiers die 1,5 mln. of meer verdienden, ontvingen bonussen van gemiddeld ruim 300%. Het hogere middenkader in de financiële sector heeft wel de helft van de bonussen moeten inleveren. DNB wijst op ernstige gebreken in de governance van de sector. Zo zijn de raad van commissarissen en de afdelingen risk en compliance onvoldoende betrokken bij het beloningsbeleid. De CDA-fractie krijgt hier een sik van. Laat mij het duidelijker zeggen: de CDA-fractie is het op het punt van de bonussen spuugzat. Binnen de banksector blijkt het nog steeds zo te zijn dat als de doelstellingen niet worden gehaald, niet de bonussen naar beneden bijgesteld worden, maar de doelstellingen zelf. Dat kan zo niet langer. Misschien moeten we het roer radicaal omgooien en moeten we naar een systeem waarin de raad van commissarissen in de financiële sector het enige orgaan is dat de beloningen voor de top en subtop concreet ingevuld voorstelt, op basis van heldere en dwingende regels, bijvoorbeeld die in de Wet op het financieel toezicht. Het voorstel van de raad van commissarissen moet dan vooraf preventief worden getoetst dan wel worden goedgekeurd door DNB als prudentieel toezichthouder. De goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders achteraf blijft overigens in stand.

De heer **Irrgang** (SP): De heer De Nerée ergert zich ook aan de bonussen en hij doet nu een nieuw voorstel. Betekent dat ook dat in de zienswijze van het CDA een bonus van 311% van het vaste salaris voor een zakenbankier niet meer kan? Of kan het wel als de raad van commissarissen het goedkeurt?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Nee, we hebben een code van de Nederlandse Vereniging van Banken, waarin een maximum is gesteld van één jaarsalaris. De regels van de G20 zullen in wetgeving vastgelegd moeten worden. De code van de banken zal gedeeltelijk in wetgeving vastgelegd worden. Als De Nederlandsche Bank dat preventief toetst of goedkeurt,

De Nerée tot Babberich

kan rekening gehouden worden met het kapitaal van een bepaalde bank. Dan kan gezegd worden dat het allemaal wel mooi is, maar dat er gezien de hele constellatie geen bonus van één maal het jaarsalaris mogelijk is – als je daar überhaupt al op uitkomt – maar veel minder of zelfs helemaal niets.

De heer **Irrgang** (SP): De heer De Nerée begint met "nee", maar vervolgens wijst hij naar de Code Banken. Die is bestemd voor de raad van bestuur en niet voor zo'n zakenbankier met 311%. Moet ik de CDA-fractie zo begrijpen dat De Nederlandsche Bank niet akkoord moet gaan met een bonus van 311%? Boven de 100% kan gewoon niet?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ja, als het vastgelegd is in de Code Banken en wij ons daarbij neerleggen. Ik heb echter ook geluiden gehoord, met name van de VVD-fractie, dat wij naar 50% van het reguliere salaris moeten. Als wij het eens worden over de vraag hoe het in de Code Banken neergelegd moet worden, vind ik dat men zich eraan moet houden. Juist daarom moet De Nederlandsche Bank toestemming verlenen of preventief toetsen om te voorkomen dat er uiteindelijk toch meer toegekend wordt dan de bedoeling was. Ik wil dus geen comply or explain achteraf. De Nederlandsche Bank handelt op basis van vastgelegde duidelijke regelgeving. Als je dat niet nakomt, gaat het fout.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De heer De Nerée zegt dat de CDA-fractie het spuugzat is en komt vervolgens toch met een tandeloze tijger. De facto wil hij weer de zelfregulering van de sector in wetgeving bekrachtigen en geen stap verder zetten dan dat. Wij weten dat de zelfregulering in de sector, en het falen daarvan, juist een van de grote oorzaken is van deze crisis. Als wij de beloningen op uw manier gaan aanpakken, zullen de banken in de praktijk duizend-en-een manieren vinden om het weer te ontduiken. Is de CDA-fractie bereid die krachtige woorden om te zetten in effectieve wetgeving?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat is de bedoeling. Op basis van die wetgeving, bijvoorbeeld de criteria die je vastlegt in de wet op het financieel toezicht, bekijkt De Nederlandsche Bank of je voldoet. Daarvoor wordt dan toestemming verleend. Als je er niet aan voldoet, gebeurt het niet. Dat was de bedoeling. Ook in situaties, en ik herhaal dat nog eens, dat ...

De **voorzitter**: Nee, u hoeft niets te herhalen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Het is heel aardig dat de heer De Nerée zegt dat dit de bedoeling is, maar wij weten eigenlijk nu al dat het niet volgens die bedoeling zal uitpakken. De heer Wellink, de baas op het gebied van toezicht in dit land, gaf vorige week zelf in de Kamer aan dat hij veel effectievere wetgeving nodig heeft om echt met een stok te kunnen slaan naar de sector. Je komt er niet met dit soort vage open normen. De heer De Nerée moet bereid zijn om met ons die bonussen aan banden te leggen en heldere normeringen voor de sector te maken. Dan zou hij ook bereid moeten zijn om een stap verder te gaan. Hij schreef net de bonussen van 50% toe aan de heer Weekers, maar die heeft het zelfs

over bonussen van 20% gehad. Dat voorstel van bonussen van 20% omarmen wij ook.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De heer Weekers schuift op naar links. Dat is ongelooflijk.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dat juichen wij toe. Het is alleen het geval op dit punt helaas. Als de heer De Nerée het werkelijk zo spuugzat is, moet hij zich niet verschuilen achter zo'n halfbakken wetgeving, maar het echt gaan aanpakken.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik zeg het niet voor niets. Ik zeg dat het op basis van heldere wet- en regelgeving moet gebeuren. Ik kan mevrouw Sap zeggen dat die wetgeving naar de Kamer komt. Wij staan er zelf bij en kunnen zelf veranderen wat wij willen, als wij daar een Kamermeerderheid voor krijgen. Ik wil heldere en duidelijke criteria hebben. Het moet niet zo zijn dat je linksom of rechtsom allerlei regels kunt ontduiken. Het kan niet zo zijn dat er geen comply or explain is. Die tijd is voorbij.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik deel de constatering van de heer De Nerée dat hij het spuugzat is. Wij hebben hierover al eerder gesproken, bijvoorbeeld bij de implementatie van de code-Frijns in wetgeving. Toen was de CDA-fractie daar niet echt voor. Ik ben blij te horen dat de heer De Nerée het nu beter lijkt om het wel te doen. Ik wil even aanhaken bij wat hij zei over de manier waarop je dat doet. Ik beluister dat de heer De Nerée nog niet zo concreet is als bijvoorbeeld de heer Weekers. Zou hij zo ver durven gaan? Is hij het met me eens dat je eigenlijk het persoonlijk belang van een bestuurder en een directielid zou moeten ontmoedigen? Daarmee zeg je ook iets over de invloed van een bonus en op de termijn waarop die betrekking heeft.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het hangt van onszelf af hoe ver wij willen gaan. Wij moeten daarover overeenstemming bereiken in deze Kamer. Zo eenvoudig is het als je op een gegeven moment wetgeving gaat maken: je komt dan ergens op uit. Het persoonlijke belang van bestuurders is wat minder groot, hoewel, als je De Prooij en anderen leest ... Maar die zitten met name bij andere sectoren, dieper in het apparaat. Daar moet je ook maatregelen voor treffen, maar dat kunnen geen generieke maatregelen zijn. Er moeten geen perverse prikkels in het systeem zitten waardoor mensen niet in het belang handelen van de onderneming waarvan zij de baas zijn of waarvan zij deel van het bestuur uitmaken.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Er zitten twee componenten in het antwoord van de heer De Nerée. Hij zegt dat het van onszelf afhangt hoe ver wij willen gaan. Ik vroeg juist hoe ver het CDA wil gaan. Net zo ver als de VVD? Ik deel de mening van de heer De Nerée over de perverse prikkels. Dit houdt in dat je heel duidelijk moet zijn over hetgeen waar een eventuele bonus betrekking op heeft.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Absoluut. Dit geldt ook op langere termijn, met een "clawback", zoals met de G20 overeengekomen is. Het is internationaal gezien inmiddels zover dat men in Amerika, maar vooral

De Nerée tot Babberich

ook in Londen, zegt dat het zo niet langer kan. Als je regels maakt die internationaal gezien breed zullen worden nageleefd, heb je geen ontsnappingsroutes meer. Dan ben je precies waar je zou moeten zijn.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ten eerste. Is de heer De Nerée het dan ook met mij eens dat juist onder dat bestuur nog heel veel perverse prikkels overeind blijven bij de handelaren, accountmanagers, tussenpersonen, verkopers enzovoort? Moeten deze prikkels juist ook niet eruit gesneden worden of gemaximaliseerd worden? Hij zegt dat geen generieke maatregelen kunnen worden getroffen. Ik neem aan dat hij wel met voorstellen komt om die prikkels ook aan banden te leggen. Daar zitten immers nog de echte perverse prikkels: verkoop deze polis en je krijgt van mij een dikke bonus. Dat zijn de prikkels. Ten tweede. De heer De Nerée keurt dus wel de bonus van de heer Zalm goed. Hij pleitte namelijk zojuist voor de 1,5 mln. bij eventuele verkoop. Strookt dat wel met zijn hele betoog tegen de bonussen en de zelfverrijking bij bankiers?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): In de eerste plaats krijgt de heer Zalm geen jaarsalaris. In de tweede plaats hoop ik dat ABN AMRO-Fortis na de fusie zo goed wordt verkocht dat ik de heer Zalm zijn bonus gun, omdat wij dan goed zijn afgekomen van die bank.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Dat is nu net de fout die de heer De Nerée maakt. Alle aandeelhouders die in de aandeelhoudersvergadering zitten, zeggen: ik hoop dat deze topman zo goed is voor mijn aandeel, dat hij van mij 311% bonus mag krijgen. Door deze instelling is het juist fout gegaan! De heer De Nerée gedraagt zich nu precies hetzelfde als de aandeelhouder in de aandeelhoudersvergadering die het toestaat dat de bestuursvoorzitter naar huis gaat met 311% bonus, ter waarde van een paar miljoen. Daar ging het fout. Hij trapt nu precies in dezelfde val. Verder ...

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De heer Tony van Dijck heeft slecht naar mij geluisterd.

De **voorzitter**: U hebt het woord nog niet.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Pardon.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik kom nog even terug op mijn eerste vraag. Vindt de heer De Nerée ook dat de bonus van handelaren, accountmanagers, verkopers en mensen onder in de organisatie aan banden moet worden gelegd? De code is namelijk nog steeds een blanco cheque.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De heer Tony van Dijck heeft slecht naar mij geluisterd. De heer Zalm krijgt geen 311%. Ik heb gezegd dat wij een keer in een briefing zijn geïnformeerd over de arbeidsvoorwaarden. Ik weet niet waarom hier opeens zo'n commotie over is ontstaan. Er ontstond bij mij wel irritatie over wanneer de teller gaat tikken vanaf welk bedrag je winst zal maken bij de verkoop van de bank.

Voorzitter. Ik ga kort in op het agentschap. Ik zie dat de minister even overlegt met zijn collega. Ik hoop dat hij even wil luisteren en dat er nu geen bank in het buitenland moet worden overgenomen. Er staat ook

geen regeringsvliegtuig klaar. Misschien dat de onderhandelingen met een andere instelling dan de Deutsche Bank of een ander onderdeel beter lopen, maar daar ga ik niet op in. Ik ga wel in op het agentschap. Wij hebben daar om gevraagd in een ruim aangenomen motie bij de behandeling van de Voorjaarsnota. Wij hebben een brief gekregen. Er is drie maanden over gedaan om te concluderen dat het systeem in het Verenigd Koninkrijk het toch eigenlijk niet is. Nu komt er een verhaal dat men eerst naar Zweden gaat – dat duurt waarschijnlijk ook weer drie maanden – en dat men komend najaar erover gaat berichten. Wij willen graag dat de minister een concrete datum noemt waarop het voorstel er ligt. Dat zal eerder vroeg in het najaar zijn dan laat in het najaar.

Ik wil nog kort ingaan op de financiële verhouding tussen Rijk en provincies.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat agentschap begrijp ik, daar hebben wij net nog een briefje over gehad. Die reis naar Zweden hoeft ook geen drie maanden te duren. Het kan echt wel sneller.

Maar even over die politieke verantwoordelijkheid, die u hebt. Op het moment dat u er iets anders tussen zet, is dat toch een behoorlijk knelpunt. Dat wordt toch wel goed beschreven door het kabinet? Of zegt u dat een agentschap dat oplost? Dan moeten wij wel heel duidelijk vaststellen dat wij de minister niet voor elk wisselwasje naar de Kamer halen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat heeft de minister zelf al eens gezegd, dat hij niet voor elk wisselwasje naar de Kamer wil komen. Hij hoeft dan ook niet voor elk wisselwasje naar de Kamer te komen. Als hij van het Engelse systeem zegt dat bij heel belangrijke beslissingen toch het kabinet moet besluiten en dat hij dat niet wil en als hij dan straks over het Zweedse systeem zegt dat hij bij belangrijke beslissingen buitengesloten is en dat hij dat ook niet wil, is dat uiteindelijk een antwoord dat ik niet wil hebben. Ik wil gewoon een werkbaar geheel. Ik wil graag dat een tussengeschoven laag zich bezighoudt met het beheer van het kapitaal dat erin gestopt is, dat de overheidscommissarissen aangestuurd worden en dat er gekeken wordt naar investeringen die gedaan worden. En als er weer kapitaal in moet, moet de minister daarover besluiten. Wij kunnen afbakenen waar de grens moet liggen, wat de politieke verantwoordelijkheid is en wat de verantwoordelijkheid van het agentschap is.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik zie dat het u hoog zit. Dat begrijp ik ook, want u bent er natuurlijk al heel lang mee bezig. Het gaat er toch wel om dat wij dit op een zeer verantwoorde wijze doen, want wij kunnen het eigenlijk maar een keer goed doen. Dat bent u toch wel met me eens? Daar mag het kabinet toch wel een zorgvuldige afweging in maken?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Een zorgvuldige afweging en een snelle afweging sluiten elkaar niet uit.

De heer **Irrgang** (SP): Volgens mij wordt de minister nooit voor wisselwasjes naar de Kamer geroepen. Als hij dat wel vindt, is dat zijn probleem want wij gaan daar zelf over. Ik neem aan dat wij het alleen doen als wij

De Nerée tot Babberich

vinden dat het geen wissewasje is. Dat geldt in ieder geval voor mij.

Maar hoe staat het CDA hierin als het gaat om de politieke verantwoordelijkheid? U kunt natuurlijk niet klagen over van alles en nog wat en dan de politieke verantwoordelijkheid naar een agentschap afschuiven. Voor zover ik de agentschappen die er zijn, ken, valt bijvoorbeeld het agentschap dat zich met de staatsleningen bezighoudt, volledig onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister. Er is geen enkel democratisch tekort en dat lijkt mij ook een goede zaak.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Wat ik wil en wat de CDA-fractie wil, is dat goed afgebakend wordt wanneer je de politiek ter verantwoording moet roepen en wanneer je een agentschap of een tussenpersoon of hoe je het verder ook noemt, in de uitoefening van de normale taken zijn gang moet laten gaan. Er moet altijd een politieke verantwoordelijkheid blijven om erop toe te zien dat er bijvoorbeeld geen rare dingen gebeuren.

De **voorzitter**: Laatste maal, mijnheer Irrgang.

De heer **Irrgang** (SP): Maar dan kunnen wij het misschien heel snel doen. Dan hoeft de minister niet naar Zweden, hij kan dan gewoon het agentschap van het ministerie van Financiën bezoeken. Er geldt volledige politieke verantwoordelijkheid voor. Dat scheelt ons allemaal een hoop tijd. Dan is het organisatorisch afgescheiden, is er volledige politieke verantwoordelijkheid. En wij roepen nooit ministers voor wissewasjes naar de Kamer.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Nee. Dat gaat een beetje snel, mijnheer Irrgang, want dat staat te dicht bij de minister en zo dicht hoeft het ook weer niet. Het agentschap staat redelijk dicht bij de minister, het zit tegenwoordig zelfs op het ministerie van Financiën. Vroeger zat het nog in Amsterdam. Toen was er tenminste nog een beetje afstand, maar die is er ook al niet meer.

Maar goed, wij wachten af. Ik vraag de minister alleen om een concrete datum waarop wij een concreet voorstel voor die tussengeschoven buffer krijgen.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ja, voorzitter.

Ik zeg nog snel iets over de provincies. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota ben ik daarop ingegaan. Er lag een afspraak dat, op basis van het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen en de contra-expertise van de commissie-Boorsma, een verdiepingsslag nodig was om tot gezamenlijk gedeelde opvattingen te komen. De vraag is hoe ver dat proces is. Het liep uiteen. Ik heb bij de behandeling van de Voorjaarsnota voorgesteld of het, als men eruit komt, zo kan zijn dat de provincies door bepaalde posten over te nemen die op departementale begrotingen staan, uiteindelijk voldoen aan hun verplichtingen. Hoe groot dan de verplichting zou moeten zijn, moet nog vastgesteld worden.

In dat verband vraagt de CDA-fractie het kabinet nog eens goed te kijken hoe zijn plannen voor 2010 en volgende jaren uitpakken voor de gemeentes en provincies. Een goede en zorgvuldige communicatie lijkt

hier absoluut noodzakelijk. Ik heb nog twee korte vraagjes...

De heer **Weekers** (VVD): Dit roept toch vragen op. Wat bedoelt de CDA-fractie hiermee? Zegt u hiermee: de bezuiniging die taakstellend staat ingeboekt voor de provincies en gemeentes moet nog maar eens worden heroverwogen? Of doelt u op de problematiek van de krimp in bepaalde regio's versus de groei in andere regio's omdat daar onevenwichtigheden in zitten? Anders is de opmerking wel heel vrijblijvend.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik bedoel dat, als de centrale overheid financieel moet inkrimpen en haar uitgaven moet ombuigen, dit ook consequenties heeft voor de lagere overheden. Ik vind dat de lagere overheden, voor zover ze dat nog niet helder op het netvlies hebben, dat helder moeten krijgen zodat ze er niet ineens mee geconfronteerd worden dat wij op centraal niveau minder gaan uitgeven. Dat werkt door naar het decentrale niveau; dat weet u zelf ook. Wij moeten voorkomen dat men daar zo schrikt en er zo laat achterkomt dat ineens allerlei gemeentelijke lasten omhoog gekrikt moeten worden om hun uitgavenpatroon in stand te houden.

De heer **Weekers** (VVD): Ik denk dat wij elkaar kunnen vinden, als u het kabinet een signaal wilt laten geven in de richting van lagere overheden: u zult ook scherpere keuzes moeten maken. Het is vooral van belang om dat tijdig voor de gemeenteraadsverkiezingen te communiceren.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat is de portee van de boodschap van de CDA-fractie: confronteer ze er niet te laat mee; voor zover ze er nog niet mee geconfronteerd zijn, wordt het tijd dat er goede communicatie en voorlichting plaatsvindt richting decentrale overheden zodat zij ook kunnen inspelen op de fundamenteel andere situatie.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Dan gaan wij ook zaken doen, want ik neem aan dat de heer De Nerée dan wil dat, als het gaat om het deel van de gemeentes, wij dat voor het nieuwe jaar duidelijk moeten maken. Want straks bij de verkiezingen moeten al die partijen hun programma's klaar hebben en dus ook duidelijk aangeven waar voor hen de prioriteiten of de bezuinigingen liggen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik wil namens de CDA-fractie zeggen – ik herhaal het – dat de operaties bij de centrale overheid consequenties hebben voor de decentrale overheden. Dat moet het kabinet communiceren – daar vraag ik aandacht voor – zodat zij niet verrast worden. Het zal toch niet zo zijn, omdat zij verrast worden, dat ineens de ozb naar enorme bedragen gaat, dat je de precariobelasting de pan uit ziet rijzen of wat voor belasting dan ook. Ik kan ze niet verzinnen; voor nieuwe belastingen moet u bij de PVV zijn.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Eens! Maar een democratie heeft ook van ons de duidelijkheid nodig dat de gemeentes straks, als de partijen die verkiezingen ingaan, ook duidelijke programma's hebben. Ik wil zaken doen met de heer De Nerée. Zegt hij nu met mij dat wij

De Nerée tot Babberich

voor oud en nieuw duidelijkheid moeten krijgen over het stuk voor de gemeentes, precies om de redenen die de heer De Nerée nu aangeeft?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Bij het maken van gemeentelijke verkiezingsprogramma's zullen zij er rekening mee moeten houden dat de bomen niet meer tot de hemel groeien, terwijl wij dachten dat ze wel tot de hemel groeiden, en zullen zij hun programma's daarop moeten afstemmen. Zij zullen keuzes moeten maken en prioriteiten moeten stellen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Heeft de heer De Nerée het antwoord op vraag 29 gelezen? Daarin staat dat het saldo van de uitgezette gelden van gemeenten 3,3 mld. bedroeg, van provincies 4,4 mld. en van waterschappen bijna 8 ton. Vindt hij niet dat wij het geld dat op de spaarrekeningen van die gemeenten staat, op de een of andere manier moeten korten op het Gemeentefonds? Moet daar niet iets mee gebeuren? Is dat in deze tijd geen overbodige luxe?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het CDA zit niet zo in elkaar dat, als het ergens geld ziet, het dit onmiddellijk weg moet halen. Die gemeenten hebben dat geld nodig om huizen te bouwen en andere dingen te doen. Ze hebben daarvoor in het verleden gereserveerd. Hetzelfde geldt voor de provincies, die hebben dat geld nodig om wegen aan te leggen, voor ontwikkelingen en dat soort zaken. Als u mij gevraagd had of dat allemaal bij de overheid gestald moet worden, centraal bij het ministerie van Financiën, dan zou mijn antwoord "nee" zijn geweest. Ik zal niet zeggen: haal het allemaal weg.

De **voorzitter**: Voordat ik de heer Van Dijck het woord geef, wil ik de leden verzoeken om bilaterale gesprekken in de wandelgangen te voeren en zich bezig te houden met het debat.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): We praten toch over een bedrag van 8,5 mld. dat er bij de decentrale overheden staat. Is het niet zinvol om dat op de staatsschuld af te lossen, zodat wij die rente van 4% niet betalen? Aan de ene kant lopen wij leeg op de rente die wij betalen, en aan de andere kant zitten de decentrale overheden op hun geld en denken: nou, wij hebben gespaard voor slechte tijden, als ze ons straks korten, kunnen wij wat hebben. Dan heb ik het niet eens over de zbo's, de overheidsinstellingen die allemaal potjes hebben waar je u tegen zegt. En wij maar rente betalen als rijksoverheid. Dat is toch een heel domme redenatie?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik heb inmiddels de leeftijd bereikt dat ik kan beoordelen of sparen voor slechte tijden goed of niet goed is. Ik raad mijn kinderen en kleinkinderen aan te sparen voor slechtere tijden. Als grootvader zal ik dan niet zeggen: geef maar hier, ik weet er veel beter mee om te gaan dan jullie.

De **voorzitter**: Het is waar: wijsheid komt met de jaren.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik ben het helemaal eens met de heer De Nerée: sparen voor slechte tijden. Maar er zijn nu slechte tijden. Daar was het spaarpotje voor,

dus wat gaat hij doen met de spaarpotjes van de gemeenten in deze slechte tijden?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het heet nog altijd decentrale overheid. De gemeenten en provincies kunnen dat zelf bepalen binnen een aantal grenzen. Wij leven in een democratie: als ze verkeerd gekozen hebben, worden ze daar uiteindelijk bij de verkiezingen voor de gemeenteraad en de provinciale staten op afgerekend. Ik ben blij dat uit de beantwoording van de vraag die de heer Van Dijck net oplas – ik heb die niet met verontrusting maar met grote belangstelling gelezen – blijkt dat de gemeenten nog voldoende geld hebben om extra te kunnen investeren. Dat is weer goed voor de economie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik hoor wederom dat de heer De Nerée op het ene moment zegt dat hij vindt dat gemeenten moeten sparen en op het volgende moment dat wij democratisch zijn. Als wij dat geld van die decentrale overheden, al die miljarden die overal liggen, eens stoppen in een nationale investeringsbank om ervoor te zorgen dat er weer kredieten, geldbedragen, op de markt komen om te kunnen investeren, om te zorgen dat er werkgelegenheid wordt gemaakt?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het geld is van de gemeenten en de provincies. Zij gaan er uiteindelijk zelf over of zij bereid zijn om via bepaalde kanalen de gelden op een andere wijze dan zij aanvankelijk van plan waren ten nutte te maken. Ik dacht dat er een plan lag van de SP om te kijken of wij niet tot een nieuwe nationale investeringsbank moeten komen en dat wij op een reactie van het kabinet wachten. Begrijp ik het goed dat die inmiddels is binnengekomen?

De **voorzitter**: Ik heb begrepen dat de reactie vandaag is binnengekomen.

De heer **Irrgang** (SP): Voorzitter, een punt van orde. De SP-fractie zal bij de procedurevergadering Financiën voorstellen om zowel over de initiatiefnota van mevrouw Gesthuizen als over de reactie van het kabinet een notaoverleg te plannen. Dan kunnen wij hier uitvoerig op doorgaan.

De **voorzitter**: Akkoord.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik ben blij dat de SP het plan van Trots op Nederland heeft overgenomen, want wij waren de eerste die kwamen met een nationale investeringsbank. Het maakt mij niet uit wie het doet, als het kabinet er maar eens een keer gehoor aan geeft.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Er is in ieder geval wat meer steun.

Voorzitter. De enorme verhoging van de WGA-premies voor het mkb komt op een moment dat de bedrijven nauwelijks nog tijd hebben om na te denken of ze dit risico privaat willen onderbrengen. De CDA-fractie wil dat op zijn minst de termijn voor het maken van een keuze verlengd wordt. Ik doe een oproep aan de minister van Financiën om dit over te brengen aan de minister van SZW om te bekijken wat daar de mogelijkheden zijn, want voor 1 oktober moeten de mkb-bedrijven kiezen. Het is laat bekend gemaakt, net een paar dagen geleden,

De Nerée tot Babberich

en ze hebben niet de mogelijkheid om die keuze verantwoord te maken. Tot slot een korte vraag aan de staatssecretaris. Wat zijn de laatste ontwikkelingen rond de opsporing van buitenlandse vermogens? Heeft dit al een aanzienlijke invloed op het EMU-saldo in positieve zin?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik wil even terugkomen op de opmerking over de WGA-premies, waardoor ik wat verrast was. Het zijn toch communicerende vaten die rekening houden met de slechte toestand in het land voor wat betreft de werkgelegenheid? Daaraan zijn hogere kosten verbonden. Als de heer De Nerée zegt dat het bedrijfsleven een langere "twijfeltijd" krijgt – om het in mijn eigen woorden te zeggen – betekent dat een hoger risico voor de overheid, terwijl de heer De Nerée hier uitgebreid betoogt dat de risico's voor de overheid wat betreft de staatsschuld en de omvang van de tekorten moeten afnemen. Hoe ziet de heer De Nerée dat?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voor kleine bedrijven stijgen de premies met 120%, omdat er een rekenfout is gemaakt in het voorgaande jaar. Dat kun je niet allemaal meteen afschuiven. Als die bedrijven willen veranderen van keuze, ofwel via de normale systematiek ofwel door het privaat onder te brengen, dan moet je ze de tijd geven om goed na te denken over wat de consequenties zijn. Dat is het enige wat ik vraag. Laat ze dan een maand of anderhalve maand extra krijgen om die keuze te maken.

De **voorzitter**: De laatste maal, mijnheer Cramer.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Mevrouw voorzitter, laat mij dit nog toevoegen. Het is niet de schuld van het mkb dat die premies zo laat zijn vastgesteld.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Dat ben ik met de heer De Nerée eens. Het is echter ook niet de schuld van de overheid dat de crisis is uitgebroken. Wij hebben met elkaar wel afspraken gemaakt over de dekking daarvan. Begrijp ik de heer De Nerée goed? Zegt hij dat hij op dat punt een groter risico accepteert voor de rijksoverheid, als men daar langer doet over het maken van een keuze? Als het zo'n groot probleem is, is het dan in anderhalve maand wel opgelost?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat hoop ik wel. In ieder geval heeft men er dan rustig over kunnen nadenken. Men hoeft dan niet in twee of drie dagen snel een beslissing te nemen waarvan men de consequenties niet kan overzien en waarmee het moeilijk voor de ondernemers zelf wordt. Crisis of geen crisis, maar op dit punt is zorgvuldigheid erg belangrijk.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik wil nog heel even terugkomen op de taboes. De heer De Nerée zei dat de CDA-fractie geen enkel taboe had. Het klonk bijna vrijzinnig. Ik moet de heer De Nerée zeggen dat die vrijzinnigheid mij heel erg bevalt. De brief van de premier over de brede heroverwegingen bevat tabellen. Als ik een rekensommetje maak van al die heroverwegingen, dan blijken die ongeveer 160 mld. te betreffen. De totale uitgave van dit kabinet is echter 200 mld. Kennelijk

is er dus een gat van 40 mld. Ik wil heel graag weten welke taboes binnen die 40 mld. vallen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik heb begrepen dat bepaalde sectoren zijn uitgesloten; bepaalde sectoren binnen departementale hoofdstukken zijn uitgesloten. Ik kan kijken of ik het snel voor u kan vinden. Ik lees dat inspecties uitgesloten zijn. Ook de Tweede Kamer wordt uitgesloten. Dat lijkt mij terecht, want anders kunnen wij de minister en de staatssecretaris niet voortdurend naar de Kamer laten komen om hen gedocumenteerd en met kracht van argumenten te ondervragen. Het is onduidelijk of het stimuleren van een duurzame kwaliteit van woningen en gebouwen erin zit. Ik kan zo nog doorgaan met een aantal dingen. Wij zouden daarover graag wat meer duidelijkheid krijgen, voor zover die onduidelijkheid bestaat.

De **voorzitter**: Mevrouw Koşer Kaya, voor de laatste maal.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik hoor in ieder geval twee nieuwe punten. Ten eerste is er een aantal taboes, kennelijk voor het CDA, maar in ieder geval voor de coalitie. Ten tweede is men duidelijk nieuwsgierig over hoe het zit met die 40 mld. en welke taboes dat geld betreft. Zou dat delen van de arbeidsmarkt, zoals arbeidsverhoudingen, kunnen betreffen? Of moet ik denken aan defensie, of misschien wel het koningshuis?

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer De Nerée.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Wij hebben een lijst gekregen met twintig heroverwegingsoperaties. Er zit een groot aantal terreinen in. Je kunt je afvragen of je bepaalde terreinen die uitgesloten zijn, er toch niet bij zou moeten betrekken. Er is een mooi overzicht verzameld door onze interne dienst. Daarin staat aangegeven waar de onduidelijkheden zijn. Ik wil daar best een vraag over stellen aan het kabinet.

De **voorzitter**: Dit is al onderwerp van de interrupties en het debat geweest. Ik wilde dit gewoon nu afsluiten, want anders rakelen wij steeds het onderwerp opnieuw op.

De heer **Weekers** (VVD): Ik wil niet oprakelen wat de CDA-fractie aan richtinggevende uitspraken zou willen doen. Daar komt immers tot dusver niets uit. Ik wil een andere vraag stellen over de commissies. Deze gaan rapporteren aan het begin van het tweede kwartaal. Vervolgens krijgen wij aan het eind van het tweede kwartaal de Voorjaarsnota. Kunnen wij erop rekenen dat de CDA-fractie onmiddellijk na ommekomst van de rapportages heldere keuzes maakt en aangeeft met welke bezuiniging de fractie het eens is en dus welke bezuiniging zij voor haar rekening wil nemen?

De **voorzitter**: Duidelijk.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Mijn fractievoorzitter Pieter van Geel heeft gezegd dat het niet over de schutting wordt gegooid. Die rapporten zullen dus tijdig moeten verschijnen. De regie zit bij de premier en de twee vicepremiers. Zij zullen daarop toezien en het

De Nerée tot Babberich

proces in de gaten houden. Zoals ik aan het begin van mijn betoog heb gezegd, moeten wij besluiten kunnen nemen die al in de Voorjaarsnota uitgevoerd kunnen worden of anders besluiten die uitgevoerd worden in de Miljoenennota 2011. Wij zullen daar een debat over hebben. Zaken kunnen onderzocht worden. Er liggen geen taboes. Wij zullen moeten wachten op de keuzes die eruit komen.

De **voorzitter**: U herhaalt zich nu.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Er werd een vraag gesteld, waardoor ik mezelf moest herhalen.

De heer **Weekers** (VVD): De premier heeft ook tijdens de algemene politieke beschouwingen gezegd dat het aan het kabinet is. Het is dus uiteindelijk niet aan de coalitiefracties. Hoe moet ik dat duiden? Komt er geen aanvullend coalitieakkoord? In dat geval zijn de marges erg smal. Dan wordt immers hooguit 0,5% bbp ingevuld. Of zie ik dat verkeerd? Kan ik er toch op rekenen dat de CDA-fractie straks zegt dat er nu fundamentele keuzes gemaakt worden op alle terreinen die worden voor-gelegd?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat laatste is het geval. Anders hoeven wij de hele exercitie niet te doen.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik stel even een eenvoudige vraag. Ik heb de brief namens het mkb namelijk ook ontvangen. De WGA-systematiek lijkt wel een gedrocht. Bent u nog steeds voor de afspraak in het coalitieakkoord dat de WGA privaat gaat? Dan zijn wij van alles af.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het is fantastisch om dat uit uw mond te horen. Wilt u nog meer privaat?

De **voorzitter**: Mijnheer De Nerée, er werd een vraag aan u gesteld. Ik zou het prettig vinden als u antwoord zou willen geven.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik dacht dat ik impliciet het antwoord gegeven heb en dat de heer Heerts niet aandringt op een vervolgvraag.

De **voorzitter**: Dat zie ik; dan geef ik het woord aan mevrouw Verdonk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Mag ik de heer De Nerée een tijdpad voorleggen? In de Voorjaarsnota 2010 zijn er nog geen concrete oplossingen voor de kredietcrisis; zij is dus beleidsarm. De Miljoenennota 2010 zal wederom beleidsarm zijn, want er komen verkiezingen. Rond de Voorjaarsnota 2011 zijn er verkiezingen; die is dus weer beleidsarm. Op het moment dat er een nieuw kabinet zit, komen er pas concrete oplossingen. Dat is in de Miljoenennota 2012, die gepresenteerd wordt in 2011. Is dit juist?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik heb hier al een aantal keren gezegd dat het in de ogen van de CDA-fractie niet zo zal zijn dat wij de zaken over de schutting kieperen. De ene helft noemt dat "over je graf heen regeren", de andere helft – daartoe behoort de

CDA-fractie – zegt dat regeren vooruitzien is. Vooruitzien houdt in: als je ziet dat het na 2011 fout loopt, moet je maatregelen nemen om de zaak te redresseren, terug te draaien en te herstellen. Daarom heeft mijn fractievoorzitter Pieter van Geel gezegd dat hij de uitkomsten van die twintig heroverwegingsoperaties in het voorjaar van 2010 zodanig wil hebben dat er beslissingen genomen kunnen worden en dat die beslissingen voor een deel meegenomen kunnen worden in de Voorjaarsnota 2010 en voor een deel in de Miljoenennota 2011. Wij schuiven dus helemaal niets weg, ondanks verkiezingen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): U verwacht dus dat de Voorjaarsnota 2010 in juni het moment is waarop die twintig commissies met al die voorstellen komen? En u gelooft dat dit kabinet dan meteen met concrete oplossingen komt om ervoor te zorgen dat wij eindelijk de kredietcrisis gaan bestrijden? Gelooft u dat, mijnheer De Nerée? Gelooft u als opa nog steeds in sprookjes?

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Absoluut. Ik lees ze af en toe zelfs voor aan mijn kleinkinderen en die genieten ervan.

De vergadering wordt van 18.15 uur tot 19.45 uur geschorst.

Voorzitter: Verbeet

De **voorzitter**: We zijn aangekomen bij de heer Weekers. Ik heb begrepen dat de leden niet allemaal blij waren met de interrupties in twee stappen. Het mag van mij ook in drie stappen, als het maar in dezelfde tijd kan. Dan zijn we het daarover ook weer eens.

Het woord is aan de heer Weekers.

De heer **Weekers** (VVD): Voorzitter. Een volgend kabinet zal zich moeten realiseren dat de schatkist akelig leeg aan het worden is. Was getekend minister Wouter Bos van Financiën. Dit is niet alleen een citaat van deze minister bij RTL Z, maar ook een erfenis die hij straks nalaat. Een erfenis met dieprode cijfers.

Laat ik beginnen met te herhalen dat dit kabinet zich van meet af aan rijk heeft gerekend. Het woord behoedzaam, dat je van christelijke rentmeesters zou mogen verwachten, komt in het coalitievocabulaire jammer genoeg niet voor. Eén tegen nul voor de socialisten, heb ik daarover eerder al gezegd. In 2007 ...

De heer **Cramer** (ChristenUnie): We hebben in de Kamer al vaker gesproken over de aanval van de VVD op de aannames in de begroting. De omvang van de crisis is zo groot geweest dat de oorspronkelijk aanname van het kabinet op basis van het CPB-groei-model daar niets aan zou hebben afgedaan. Ik zou de heer Weekers dan ook willen vragen om de verwijzing naar christelijk rentmeesterschap achterwege te laten. De problemen zijn zo groot dat dit kwart procent niets, maar dan ook niets, had uitgemaakt.

De heer **Weekers** (VVD): Ik begrijp dat ik raak heb geschoten. Het was zeker niet alleen voor de ChristenUnie bedoeld, maar ook voor het CDA dat voor de verkiezingen nog zei: we rekenen ons niet rijk. Vervol-

Weekers

gens is het CDA toch door de pomp gegaan bij het sluiten van het coalitieakkoord. In de loop van de afgelopen jaren is het CDA nog een paar keer door de pomp gegaan. Daar zal ik zo meteen op ingaan.

Ik constateer dat dit kabinet in 2007 als een sinterklaas zonder begrotingsdiscipline heeft geopereerd.

De **voorzitter**: De heer Cramer was volgens mij nog niet helemaal klaar met zijn interruptie.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Nee, dit is het tweede deel van mijn interruptie. Het kabinet heeft zich niet rijk gerekend. We zijn hoger gaan zitten bij de signaleringswaarde. Wij hebben dus geregeld dat we met behulp van de automatische stabilisatoren maximale zorgvuldigheid betrachten.

De heer **Weekers** (VVD): De heer Cramer gelooft nog steeds in sprookjes. Dat valt zeer te betreuren. Ik weet dat men in bepaalde kringen in wonderen gelooft. De heer De Nerée is daarvan een voorbeeld.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Wij zijn van hetzelfde geloof.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): ...

De **voorzitter**: Een persoonlijk feit voor de heer Cramer.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Hier wordt op een denigrerende manier gesproken over mensen die geloven en over mensen die geloven in wonderen. Dat steekt mij. Ik wil dat graag hardop gezegd hebben. Ik wil graag dat de heer Weekers het debat voert op basis van inhoud en dat hij niet probeert de zaak te duiden met allerlei gevoeligheden die niets te maken hebben met dit financiële debat.

De heer **Weekers** (VVD): Kennelijk is de heer Cramer nogal snel op zijn tenen getrapt. Ik zeg dat ik had gehoopt dat deze coalitie wat behoedzamer was geweest. Dat mag je immers van christelijke rentmeesters verwachten. Dat is een normale toon in dit debat, zeker ook omdat de heer De Nerée in zijn eerste termijn ook sprak over rentmeesterschap. De VVD-fractie betoogt al sinds het begin van deze kabinetsperiode, al tweeënhalf jaar, dat er van dat rentmeesterschap geen fluit terecht komt. Ik adstrueer dat met feiten. Ik vind dat ik dat hier op tafel moet kunnen leggen.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik constateer dat uit de doorberekening van het CPB van de tegenbegroting van de VVD blijkt dat die begroting geen werkgelegenheid oplevert. Ik heb dat zo-even al gezegd. Er zitten zoveel ombuigingen in die begroting dat het slecht is voor de economie. Is hij er soms op uit om het prille begin van herstel van de economie om zeep te helpen?

De heer **Weekers** (VVD): Och mijnheer De Nerée, wat bent u verschrikkelijk naïef als het gaat om de economie. U hebt waarschijnlijk een aantal zaken gemist. Ook onder economen heerst grote verdeeldheid over de vraag of de grote stimuli van dit moment überhaupt enig effect hebben. Nog deze week stond er een artikel in The Economist: Much ado about multipliers. In The Econo-

mist van begin juni: business in America, its next problem is the big government. In uw eerste termijn hebt u hier allerlei krokodillentranen geplengd: wij zitten hier straks met een enorm groot probleem. U hebt uitgerekend wat de rente op de staatsschuld per seconde kost; een tranentrekkend verhaal. En dan meent u mij de maat te kunnen nemen? Schande!

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): U doet er zelf helemaal niks aan. U creëert geen werkgelegenheid. U zorgt ervoor dat de economie mogelijkerwijs gaat krimpen. Ik heb de situatie geschetst: als wij fundamenteel niets doen, gaat het in de toekomst totaal fout. Nogmaals, het is uw opvatting. Ik heb u gevraagd: doet u dat? Ja, zegt u, u doet dat. Ik heb geen krokodillentranen geschied – zoals dat heet – maar gewoon oplossingen aangedragen. U trekt uw verantwoordelijkheid terug. Uw fractievoorzitter heeft een motie van wantrouwen ingediend. U weigert uw verantwoordelijkheid te nemen. Dat is uw goed recht, maar wij gaan daarin niet mee.

De heer **Weekers** (VVD): Wat is dit je reinste kolder! De heer De Nerée neemt zelf geen enkele verantwoordelijkheid. Tweeënhalf jaar lang heeft hij getekend voor het extra uitgeven van dit kabinet, waardoor de overheidsuitgaven in vier jaar tijd – als ik 2010 meereken – met 51 mld. stijgen. Onder uw verantwoordelijkheid is de overheid gegroeid met 25%. Ik wil daar nog wel een correctie op toepassen voor de inflatie gedurende die vier jaar. Dan is de overheid onder uw verantwoordelijkheid nog met 17,25% gegroeid. Weet u op welk bedrag je dan uitkomt? Op 35 mld., precies het bedrag waarvoor u die werkgroepen in het leven hebt geroepen die straks met allerlei fundamentele voorstellen moeten komen. Simpelweg omdat u op dit moment weigert om uw verantwoordelijkheid te nemen en om als politicus zelf keuzes te maken.

De **voorzitter**: En toch vraag ik u om het iets rustiger aan te doen. Het is nu vijf voor acht, zelfs al iets daardoorheen. Elkaar op die toon dergelijke verwijten maken helpt niet echt voor een goede gedachtwisseling over problemen die inderdaad niet gering zijn.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter, mag ik dan een rustige andere vraag stellen. De heer Weekers heeft naar mij geluisterd en is het eens met het feit dat wij iets moeten doen, hoop ik. Mijn vraag aan hem is eigenlijk: vindt u ook dat er fundamentele maatregelen genomen moeten worden? Afgezien van wat er in het verleden is gebeurd, moeten wij fundamenteel ingrijpen om Nederland weer op het rechte spoor te krijgen? Dat is kort gezegd mijn vraag.

De heer **Weekers** (VVD): Daar kan ik kort en krachtig op antwoorden: dat vind ik ook. Niet pas nu maar al veel eerder. Het is jammer dat u er nog negen maanden over moet doen voordat u enig zicht biedt op de fundamentele keuzes die u maakt. Wij hebben als VVD-fractie in ieder geval de moeite genomen om een tegenbegroting te maken, waarin wij een groot aantal fundamentele keuzes hebben gemaakt. Ik heb er alle begrip voor dat er in deze Kamer verschillend wordt gedacht over de maatregelen die moeten worden genomen. Maar ik heb geen enkel begrip voor die politici die weglopen voor hun keuzes. In uw eerste termijn heb ik u gevraagd om

Weekers

wat piketpalen te plaatsen: wat moet er op bepaalde terreinen uitkomen? Mevrouw Hamer was bij de algemene politieke beschouwingen ...

De **voorzitter**: Nee, u weidt nu echt te veel uit. Wij hoeven niet alles over te doen. U verwijst terecht naar de algemene politieke beschouwingen; die hebben we allemaal gehoord. U kunt dus nu kort antwoord geven, en dan kunt u interrumperen als u aan de andere kant staat. U was klaar met uw antwoord aan de heer De Nerée?

De heer **Weekers** (VVD): Mijn antwoord aan de heer De Nerée is: ook wij vinden dat er fundamentele keuzes gemaakt hadden moeten worden. Wij hebben die verantwoordelijkheid genomen en komen daarvoor uit, bij u moet ik dat nog afwachten.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dus u bent bereid om mee te zoeken naar die fundamentele keuzes. Dat is een antwoord dat ik graag hoor.

De heer **Weekers** (VVD): Dat hebben wij al gedaan in het kader van onze tegenbegroting. Als ik de optelsom maak, kom ik daarin aan een totaal aan meerjarige ombuigingen van 28 mld. Dat is nog te weinig, dus ook wij zullen de komende tijd nog verder moeten zoeken.

De **voorzitter**: Dank u. Mijnheer Heerts.

De heer **Weekers** (VVD): Mijn afrondende punt hierbij: ik hoop in elk geval dat andere fracties die in eerdere instanties onze tegenbegrotingen op geen enkele manier en op geen enkel punt wilden ondersteunen, het taboe van vorig jaar, het taboe van eerder, ervan afhalen.

De **voorzitter**: Punt. Mijnheer Heerts.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Weekers heeft goed gegeten.

De **voorzitter**: Dat weet ik niet.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik heb een vraag aan de heer Weekers. Toen de Nederlanders niet meer uit bankautomaten dreigden te kunnen pinnen, was u het toen niet, die de minister van Financiën complimenten gaf voor zijn ingrijpen?

De heer **Weekers** (VVD): Absoluut. Ik heb de minister vorig jaar volledig gesteund. Dat is precies een jaar geleden, bij de eerste steunoperaties aan banken: de nationalisatie van Fortis en ABN AMRO en vervolgens de eerste steun aan ING en enkele andere banken. Ik heb daarbij gezegd: ik ga deze brandweerman niet voor de voeten lopen.

Zojuist had ik het over het volstrekt uit de hand lopen van de collectieve uitgaven. Ik heb de investeringen in de financiële sector daar niet bij gerekend. Dat zeg ik er voor de helderheid bij, mijnheer Heerts.

De heer **Heerts** (PvdA): U bent overgegaan van vertrouwen naar wantrouwen in dit kabinet. Klopt het dat u nu de hardwerkende Nederlanders de prijs laat betalen door de sociale zekerheid tot op de grond toe af te breken?

De heer **Weekers** (VVD): Nee, dat klopt niet. Dan hebt u kennelijk onze tegenbegroting slecht gelezen.

De heer **Heerts** (PvdA): Waarom bezuinigt u daar dan 4 mld. op?

De heer **Weekers** (VVD): Dat doen wij omdat de sociale zekerheid een stuk activerender kan worden; omdat werk weer moet gaan lonen in dit land. De VVD staat en zal ook in de toekomst altijd blijven staan voor een fatsoenlijk sociaal vangnet voor hen die niet kunnen werken. Daar kan iedereen op rekenen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De VVD maakt inderdaad heldere keuzen. Dat kan niet ontkend worden. U kiest ervoor, volgend jaar vele banen te vernietigen. Het CPB laat dat duidelijk zien. Hoe legt u dat nu uit aan die hardwerkende Nederlanders van u?

De heer **Weekers** (VVD): Ik weet niet of mevrouw Sap zich baseert op dit flutrapportje van het CPB over de kwalitatieve gevolgen voor de werkgelegenheid op korte termijn van de tegenbegrotingen. Dat hebben we gisteravond gekregen. Ik vind het werkelijk een aanfluiting dat het CPB dit onder zijn eigen logo de deur uit durft te sturen. Waarom? Wij hebben gevraagd om een fatsoenlijke doorrekening, ook op meerjarige effecten, zoals die ook bij verkiezingsprogramma's wordt gemaakt. Nu staan er bij de partijen die in hun tegenbegroting kiezen voor een minder groot overheidstekort, voor een iets lagere staatsschuld, minnetjes bij de werkgelegenheid, en bij alle partijen die de overheid nog verder laten groeien – dus het kan inderdaad nog erger, mijnheer Bos, kijk maar naar de tegenbegroting van de SP bijvoorbeeld ...

De **voorzitter**: Ik word nu een beetje streng. U moet via mij spreken. Dat betekent dat u bij voorkeur in de derde persoon spreekt over de minister, over de staatssecretaris en over elkaar. Als u dat niet kunt, ga ik u de hele avond helpen.

De heer **Weekers** (VVD): U hebt gelijk.

Voorzitter. In het staatje in dat stukje van het Centraal Planbureau staan er plusjes bij GroenLinks en bij de SP. Dat zijn nu net de partijen die het overheidstekort verder laten oplopen. Het is dus maar de vraag waar je voor kiest.

De **voorzitter**: Mevrouw Sap, tot slot.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Eerst een correctie: wij laten het tekort niet verder oplopen, laat dat helder zijn. De heer Weekers heeft heel veel woorden nodig om te camoufleren dat de VVD er gewoon voor kiest om volgend jaar vele, vele banen te vernietigen. Dat is een feit, en daarbij helpt geen enkele verwijzing naar de economen die hij zojuist noemde. De VVD kiest ervoor om volgend jaar veel extra mensen in de werkloosheid te laten verdwijnen. Dat vind ik een schande.

De heer **Weekers** (VVD): Wij kiezen in elk geval niet voor de methode van zachte heelmeeesters; die maken stinkende wonden. Als er dan toch wordt geciteerd uit het rapportje van zojuist, dan zou het ook goed zijn om naar het hoofdstuk "relativering" te kijken, waarin staat

Weekers

dat het in elk geval in de jaren erna een slag anders zou kunnen zijn. Ik ben ervan overtuigd, mevrouw Sap, dat onze plannen, wanneer wij deze laten doorrekenen, ook voor de middellange termijn uiteindelijk leiden tot veel meer banen. Wat u doet, is op heel korte termijn de zaak camoufleren, bijvoorbeeld met deeltijd-WWW. Daarmee help je Nederland en zijn welvaart echter niet verder.

De **voorzitter**: Het is moeilijk, maar ik doe niets, en mevrouw Sap is "zij".

Tot slot, mevrouw Sap. Dat had ik zojuist ook al gezegd.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Wij zijn helemaal niet voor zachte heelmeesters, maar wat de VVD doet is dit, mijnheer Weekers: u amputeert alle vitale delen van deze samenleving. Wat u daarmee volgend jaar bereikt, wordt al zichtbaar: veel, veel extra mensen werkloos. Verder moeten wij uw fantastische toekomstbeeld maar geloven, maar u amputeert echt al het sociale uit de samenleving.

De **voorzitter**: Ik hoor geen nieuw punt. De heer Irrgang heeft een vraag.

De heer **Irrgang** (SP): De SP-fractie kiest er in haar tegenbegroting inderdaad voor om net als de rest van de wereld de economie te stimuleren, meer nog dan het kabinet doet. Begrijp ik het nu goed dat de VVD-fractie zegt: als het CPB concludeert dat de VVD heel goed is, dan is dat een goed rapport van het CPB, maar als het CPB concludeert dat de VVD slecht is en dat de SP en GroenLinks goed zijn, dan is het een flutrapport van het CPB? Is dat niet een beetje selectief winkelen, mijnheer Weekers?

De heer **Weekers** (VVD): Het grote probleem dat ik heb met het CPB-rapportje dat gisteren is afgescheiden, is dat er van heel andere zaken wordt uitgegaan dan waarvan vorige week en twee weken geleden bij de tegenbegrotingen werd uitgegaan. Er wordt ons nu van alles in de schoenen geschoven, bijvoorbeeld dat wij de lasten voor de burger zouden willen verzwaren, terwijl twee weken geleden met exact dezelfde cijfers nog is gezegd dat wij de lasten zouden verlichten. Wat moet ik hier dan mee? Als ik verder kijk naar de relativering, dan hebben wij alleen maar kunnen kijken naar de heel korte termijn die gedomineerd is door bestedingseffecten. De maatregelen die wij hebben voorgesteld – ik noem het afschaffen van de overdrachtsbelasting en het verlagen van de btw op bouwactiviteiten – zijn helemaal niet bekeken op hun werkgelegenheidseffect. Dus dan heb ik hier helemaal niets aan. Ik wil een volledig rapport en een volledige doorrekening.

De heer **Irrgang** (SP): Wij hebben ook zo onze relativering van het CPB, maar wij gaan niet shoppen en we noemen het geen flutrapport als het ons niet bevalt, om ons er vooral op te beroepen als het ons wel bevalt. Wat u doet, mijnheer Weekers, is een beetje selectief en u hebt hier volgens mij zelf om gevraagd. Het is niet mijn fractievoorzitter geweest die daarom gevraagd heeft bij de algemene beschouwingen. U krijgt nu waar u om gevraagd hebt.

De **voorzitter**: Dank u wel. U vervolgt uw betoog, mijnheer Weekers.

De heer **Weekers** (VVD): Voorzitter. Ik heb al het nodige gezegd over het gebrek aan behoedzaamheid en het feit dat de begrotingsdiscipline aan de kant is gezet. Ik zou nog iets kunnen zeggen over de meevallers die vorig jaar zijn gebruikt en die nu tegenvallers blijken te zijn. Ik hoef maar te wijzen op de ruilvoetwinst die vorig jaar werd gebruikt. Dat blijkt inmiddels een verlies te zijn. Per saldo is er een gat van 4 mld. Vorig jaar werd er nog gepoet over de laagste staatsschuld sinds Napoleon. Daarvoor werden de aardgasbaten fors opgeklopt. Ook dat blijkt een luchtkasteel te zijn. De signaalwaarden waar de heer Cramer het net over had, zijn al in het voorjaar bij het grof vuil gezet en zo kan ik nog wel even doorgaan. De conclusie die ik trek, is in elk geval dat onder dit kabinet alle remmen los zijn. Willem Vermeend noemde het al eerder uitgavendrift en belastingverslaving. Dit kabinet heeft de uitgaven laten exploderen. Wat ik werkelijk onbegrijpelijk vind, is dat dit kabinet de uitgaven zo enorm heeft kunnen laten groeien, met 25%, gecorrigeerd voor inflatie 17,25%. Laat dat nu net de omvang zijn van wat volgend voorjaar weer moet worden weggezuigd. Welke burger kan deze overheid nadoen?

De heer **Heerts** (PvdA): Niet alles wat de heer Weekers zegt, kan onbesproken blijven. Hoe vergelijkt hij de Nederlandse maatregelen en de Nederlandse houding ten opzichte van de rest van Europa? Ik verwijs even naar bladzijde 70 van de Miljoenennota. Nederland doet het volgens mij niet slecht. Vindt de heer Weekers dat Europa er nu eigenlijk met allerlei afspraken van het Groei- en Stabiliteitspact een ratjetoe van maakt? Nederland verdient toch heel veel complimenten? Zijn collega's in de VVD wereldwijd moeten toch ook horen dat Nederland het helemaal niet zo slecht doet?

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb daar toch een ander beeld van. Nederland was altijd het braafste jongetje in de klas in Europa als het gaat om het Groei- en Stabiliteitspact, de omvang van de staatsschuld en het begrotingssaldo. Als we nu kijken naar de indicatoren van volgend jaar, dan doet Nederland het bijna het slechtst, om niet te zeggen het allerslechtst. Nu moeten wij landen als Frankrijk en Italië in elk geval qua groei van het tekort en de staatsschuld voor laten gaan. Dat zijn landen die ik op het gebied van economische prestatie toch niet een, twee, drie als voorbeeld zou willen noemen. Ook België doet het wat dat betreft anders dan wij. Wij hadden een voorsprong en die zijn wij ras kwijt geraakt.

De heer **Heerts** (PvdA): Dan gaat u toch helemaal voorbij aan het staatje dat in de Miljoenennota staat – u doet nu net alsof dat niet bestaat – waaruit blijkt dat Nederland het wat betreft de EMU-schuld en het EMU-saldo helemaal niet zo slecht doet? Ik weet niet welk staatje u nu voor zich hebt.

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb het staatje voor mij van de Europese Centrale Bank dat mij daar vorige week maandag werd uitgereikt.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik heb de Miljoenennota voor mij

Weekers

en die geloof ik. U gelooft dus in andere staatjes, dus u shopt ook nog een keer in staatjes.

De heer **Weekers** (VVD): Ik shop niet in staatjes. Dit is allemaal openbare informatie. Ik mag toch hopen dat de PvdA-fractie nog steeds vertrouwen heeft in de Europese Centrale Bank en de data die deze produceert.

Ik had het over de uitgavendrift. Wij hebben ons er van meet af aan tegen verzet. Wij hebben ook consequent tegenbegrotingen gepresenteerd en voorstellen gedaan om het gat in de hand van Wouter Bos te dichten. Wij concluderen dat de penningmeester van vak K weliswaar dit voorjaar zijn roze bril heeft afgezet, net als het CDA, maar dat daar oogkleppen voor in de plaats zijn gekomen. Inmiddels is het devies niet meer dat de bomen toch wel tot in de hemel groeien en dat wij daarom kunnen uitgeven, maar is het dat wij de economie niet kapot mogen bezuinigen. Dat is een heel gevaarlijke rechtvaardiging voor het voortzetten van de onverantwoorde budgettaire kamikazepolitiek tot het einde van deze kabinetsperiode. Zo is er namelijk altijd wel een reden of een rechtvaardiging te vinden om de overheidsuitgaven te laten groeien. Wij laten het ons ook niet aanleunen dat wordt gesuggereerd dat wij de economie kapot zouden willen bezuinigen. Wij waren altijd al tegen een steeds verder uitdijende overheid en zijn dat nog. Vroeg of laat gaat dat namelijk ten koste van de vrijheid van het individu, van de creativiteit van het vrij ondernemerschap en dus ook van de welvaart van ons allemaal.

Het begrotingstekort bedraagt volgend jaar maar liefst 36,5 mld. De heer De Nerée had het tot op de tweede uitgeteld. Ik heb per maand uitgeteld wat dit betekent voor elk huishouden. Het betekent dat elk huishouden elke maand een extra schuld van € 415 op zijn nek mee moet torsen. Dat is € 5000 per jaar. Pas op, lenen kost geld! Dat leidt ertoe dat wij in 2010 1,5 mld. meer aan rente betalen over de staatsschuld dan dit jaar. Dat is nog eens € 200 per huishouden erbij, die wij ook al niet kunnen betalen. Dit zal uiteindelijk uitgaven voor noodzakelijke publieke taken als veiligheid, zorg en onderwijs gaan verdringen. Belastingverhogingen zullen straks onvermijdelijk zijn, met alle schadelijke gevolgen van dien. Belastingen werken immers als gif voor de economie.

Het is dus duidelijk: ingrijpen is de enige optie als wij in de toekomst nog willen kunnen voorzien in essentiële publieke voorzieningen. De vraag die ik aan minister Bos stel, is wie er wanneer op welke wijze ingrijpt. Het recept van dit kabinet, in elk geval tot nu toe, is meer overheid, meer uitgeven en meer belasting. Mijn conclusie is: dat kost welvaart en dat kost banen. Ons devies is: minder overheid, minder uitgeven en minder belasting. Dat schept welvaart en dat schept banen, zeker op de middellange termijn. Wij kiezen er niet voor om de pijn door te schuiven en het kabinet doet dat wel. Daardoor zal straks te pijn steeds groter worden.

Ik heb al eerder gezegd dat zachte heelmeesters stinkende wonden maken. Als ik onze tegenbegroting en onze per saldo netto bezuiniging leg naast het plaatje van het kabinet, concludeer ik dat het kabinet in 2011 nog eens 11 mld. extra uitgeeft. Als je de uitgaven zou bevriezen op het niveau van 2009, zou je dus 11 mld. minder uitgeven. In onze tegenbegroting houden wij de kerk in het midden en besparen wij ten opzichte van de voorstellen van het kabinet 5,5 mld. Hoezo, de economie

kapot bezuinigen? Wij geven alleen niet zo verschrikkelijk veel meer uit in 2010.

Ik kom nu op de bezuinigingen die het kabinet voorstelt. In 2011 moet volgens het aanvullend coalitieakkoord 3,2 mld. uit ambtenarensalarissen en uitkeringen komen en in 2010 moeten deze 1,3 mld. opleveren. Van een sociaal akkoord en nulgroei is volgens mij nog geen sprake. Sterker nog, Henk van der Kolk van FNV Bondgenoten heeft gezegd dat alle werkgevers die de verhoging steunen, straks van hem een claim van € 800 per werknemer aan de broek krijgen. Weg besparing! Minister Bos geeft overigens zelf al aan dat het nog maar de vraag is of hij deze besparing gaat binnenhalen. Kan de minister uitleggen hoe hij deze besparing alsnog gaat realiseren? Gaat hij bijvoorbeeld de uitkeringen bevriezen?

Ook de bezuinigingsplannen van minister Klink zijn verleden week door het Centraal Planbureau als boterzacht bestempeld. Waren dit de plannen die invulling zouden moeten geven aan het houdbaarheidspakket van het aanvullend beleidsakkoord? Wat gaat de minister van Financiën eraan doen om de zorg betaalbaar te houden?

De heer **Heerts** (PvdA): U gaat, nu de hardwerkende Nederlander door de economische omstandigheden in de WW komt, nog eens alle uitkeringen bevriezen. Dat is lekker sociaal!

De heer **Weekers** (VVD): De VVD maakt keuzes; die zijn pijnlijk, maar noodzakelijk. Wij vinden al jaren dat het verschil tussen werken en niet werken groter moet worden. Werken moet weer worden beloond. Voorts constateer ik ook gezien de coalitieafspraken, dat u zelf al uitgaat van een nulgroei en dat die afspraken de facto neerkomen op bevriezing van uitkeringen. In uw redenering, mijnheer Heerts, is het zo: het is niet erg om de uitkering te bevriezen, als iedereen die een baan heeft maar afziet van elke loonsverhoging. Ik vind dat een buitengewoon merkwaardige manier van redeneren.

De heer **Heerts** (PvdA): U gelooft steeds meer in uw eigen woorden. Dat is ook uw goed recht. Uw stelling is intussen echter: geef de mens niets, dan is hij geneigd tot iets. U breekt werkelijk alles af; u creëert ook geen banen. Een aantal mensen mag nog meedoen en de rest zet u gewoon rechteloos thuis. Dat is uw beleid.

De heer **Weekers** (VVD): Maar, mijnheer Heerts, wat weet u toch een verschrikkelijke karikatuur te maken van onze alternatieven! Ik heb al gezegd, dat als u onze tegenbegroting fatsoenlijk leest, u ziet dat de VVD altijd zal opkomen voor mensen die tussen de wal en het schip dreigen te raken, voor mensen die buiten hun schuld geen werk meer hebben. Voor hen zullen wij altijd opkomen; die zullen in Nederland altijd een menswaardig bestaan hebben, als de VVD het voor het zeggen heeft. Waar wij van af willen, is een sociale verzorgingsstaat die mensen van voor de wieg tot na het graf in de watten legt. Daar willen wij van af!

Voorzitter. Ik keer terug naar de bezuinigingen. Ik had het zojuist over de nulgroei en het bevriezen van ambtenarensalarissen en uitkeringen, alsmede de zorg. Zie ik het verkeerd dat de overige bezuinigingen voor een groot deel met de kaasschaaf bij elkaar zijn gebracht? Dan is mijn vraag aan de minister van

Weekers

Financiën, die hier op Prinsjesdag de Miljoenennota in het koffertje heeft aangeboden: het ging toch al lang niet meer om het gebruik van een kaasschaaf hier en van een kaasschaaf daar, dus hoe je overal en nergens ditjes en datjes bij elkaar harkt en sprokkelt? Dat kan toch iedereen? Niet hoe je alles een beetje minder doet, zonder echte keuzes te maken!

Meer dan ooit zal het de komende jaren gaan om zeer fundamentele keuzes. Mijn vraag is: gaat dit kabinet die ook maken, als straks de 20 ambtelijke werkgroepen hun huiswerk gedaan hebben? De premier gaf in de algemeen politieke beschouwingen aan dat dit een kabinetszaak is en geen coalitieaangelegenheid, zoals afgelopen voorjaar het geval was. Dan vraag ik de minister van Financiën toch hoe er in deze regeerperiode nog fundamentele keuzes gemaakt kunnen worden binnen het gestolde wantrouwen van de coalitie, zoals neergelegd in het coalitieakkoord en het aanvullende akkoord. Kan dat zonder aanpassing van de 74 beleidsdoelen?

Dit kabinet en deze coalitie hebben een heuse wet nodig om zichzelf vanaf 2011 de discipline op te leggen om het begrotingssaldo met 0,5% bbp per jaar te laten verbeteren. Klaarblijkelijk hebben zij weinig vertrouwen dat het zonder wettelijke stok achter de deur lukt om fundamentele besparingen te realiseren van 0,5% bbp, laat staan meer. Hoezo fundamentele keuzes?

Voorzitter. Alleen kritiek leveren, is te gemakkelijk. Daarom heeft de VVD sinds de heer Joekes de traditie dat wij met een tegenbegroting ons alternatief schetsen. Wij gaan in tegenstelling tot het kabinet pijnlijke, maar noodzakelijke keuzes niet uit de weg. Daarmee nemen wij de verantwoordelijkheid, die in elk geval het kabinet en in elk geval de coalitiepartijen, hier vandaag aanwezig, ontlopen. Wij kiezen voor een kleine, krachtige overheid die snel besluiten kan nemen. Wij kiezen ervoor, te stoppen met het rondpompen van geld en wij zetten het mes in talloze subsidies. Wij kiezen voor een activerende arbeidsmarkt. Wij kiezen ervoor dat werken weer moet lonen. Wij kiezen voor betaalbare zorg en wij kiezen voor kwaliteit in het hoger onderwijs. Enfin, u kent onze tegenbegroting. Wij kiezen voor de toekomst met besparingen op termijn van in totaal ongeveer 28 mld.; daarvan investeren wij 10 mld. in veiligheid, onderwijs, infrastructuur en natuurlijk in belastingverlaging om de economie een impuls te geven. De meeste van deze voorstellen vallen ook onder de aandachtsvelden van de onderzoekscommissies. Ik wil van de minister van Financiën horen of een taboe rust op een van de onderdelen van onze tegenbegroting. Eigenlijk zou ik dat ook wel van de coalitiefracties willen weten. Er werd tijdens de algemene politieke beschouwingen, maar zojuist ook nog door de heer De Nerée in zijn eerste termijn, heel stoer gezegd dat nergens een taboe op ligt, dat overal over mag worden gesproken en dat alles mag worden onderzocht. Dan past het niet om voorstellen die vanuit de oppositie worden gedaan, bij voorbaat af te schrijven. Dat zijn ook allemaal besparingsvoorstellen. Het zijn voorstellen om Nederland beter te maken, om de overheidsfinanciën van Nederland in de toekomst houdbaar te houden en om starre markten te hervormen. Het zijn allemaal voorstellen om dat te realiseren.

Ook lagere overheden zullen scherpe keuzes moeten maken. De heer De Nerée en ik hebben het daarover zojuist in een interruptiedebatje al gehad. Ik wijs op de demografische verschuivingen ten gevolge waarvan

bijvoorbeeld Groningen en Zuid-Limburg met een bevolkingskrimp te maken krijgen. Aangezien de toedeling van middelen in het verleden altijd op groei was gebaseerd, dreigt het voorzieningenniveau in gebieden van krimp in het geding te komen. Ik vraag het kabinet om dat in ieder geval bij de heroverwegingen mee te nemen.

De heroverweging zal niet alleen moeten gaan om bezuinigingen, maar ook om noodzakelijke hervormingen. Al leveren die laatste de schatkist misschien geen geld op. In onze economie kennen wij te veel starheden waardoor onze welvaartsontwikkeling wordt geschaad. Als wij meer veerkracht in onze economie willen brengen, zal in ieder geval de arbeidsmarkt en de woningmarkt van het slot moeten worden gehaald. Concreet betekent dit een versoepeling van het ontslagrecht met gelijktijdige verbetering van het onderwijs. Voor de ouderwetse baanzekerheid komt flexibele werkzekerheid terug.

Ook de woningmarkt zal op gang moeten worden gebracht. Zeker in een tijd dat de huizenprijzen niet meer stijgen maar eerder dalen, zien wij dat de overdrachtsbelasting mensen in hun koopwoning gevangen houdt. Daarom heeft afschaffen meerdere voordelen. Het verhoogt de mobiliteit op de woningmarkt. Mensen zullen eerder dicht bij hun werk gaan wonen. Dat betekent minder files. Dat is ook goed voor het milieu. Het afschaffen van de overdrachtsbelasting neemt in het bijzonder voor starters de noodzaak weg om een top hypotheek af te sluiten. Dat verkleint het risico op een restschuld voor de huizenkoper. Het schrappen van de overdrachtsbelasting is natuurlijk slechts een eerste stap om de woningmarkt op gang te brengen. Er zal veel meer moeten gebeuren om de woningmarkt van het slot te krijgen.

Het vertrouwen in de economie moet worden aangewakkerd. Dat doe je door een visie neer te leggen en daadkrachtig bestuur. Aan beide ontbreekt het op dit moment volledig. Het stimuleringspakket van het kabinet draagt er ook al niet aan bij. Het is erg versnipperd, te versnipperd om aansprekend te zijn, terwijl scherpe keuzes juist noodzakelijk zijn. Het crisispakket van de VVD kijkt dan ook op een aantal plaatsen af van dat van het kabinet. Zoals gezegd, loopt het begrotingstekort bij ons met 5,5 mld. minder in de rode cijfers dan in de kabinetsplannen. Dat is 1% van het bnp. Wij laten automatische stabilisatoren wel voor een heel belangrijk deel werken. Wij gaan de tegenvallende belastinginkomsten echt niet compenseren. Wij willen gewoon terug naar een strakker uitgavenkader. Daardoor vinden wij de ruimte om te investeren in de zaken die volgens de VVD echt nodig zijn, namelijk veiligheid, onderwijs en infrastructuur. Ten opzichte van 2009 stimuleren wij de economie nog eens met extra, gerichte belastingverlaging in plaats van extra overheidsuitgaven.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Weekers noemt de zorg niet. Op de zorg gaat hij dus heel hard bezuinigen, zoals ook blijkt uit zijn tegenbegroting. Hij gaat vooral investeren in infrastructuur en dat soort dingen, maar op de zorg gaat hij hard ingrijpen.

De heer **Weekers** (VVD): Wij doen een paar dingen met de zorg. Ten eerste halen wij alle zaken die de PvdA bij de start van dit kabinet extra in het pakket heeft gestopt, er weer uit. Dat betekent heel simpel dat de premie die

Weekers

mensen moeten betalen omlaag kan. Ten tweede laten we het eigen risico toenemen om daarmee de balans en de solidariteit tussen ziek en gezond en tussen jong en oud te herstellen. Die balans is nu namelijk volstrekt zoek. Als deze maatregelen doorgevoerd worden, leidt dat ertoe dat de premies voor de zorgverzekering voor alle verzekerden zeer fors omlaag gaan. Het is waar dat een aantal mensen dat heel veel zorg gebruikt daardoor wel hun eigen risico volledig laat vollopen. Voor sommigen zal het een bescheiden lastenverhoging betekenen, maar voor grote groepen mensen zal het een grote lastenverlaging betekenen. Daarmee houden we de zorg, ook op termijn, betaalbaar.

De **voorzitter**: Tor slot, mijnheer Heerts.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Weekers erkent dan dus duidelijk dat hij de goede dingen die in dit kabinet in het pakket zijn gekomen omdat we dat solidair vinden, er gewoon uit sloopt. Ik heb één vraag. De heer Weekers haalt 1,2 mld. van de zorgtoeslag eruit. Dat betekent misschien wel minder premie, maar het betekent toch ook dat men aan de private kant veel meer moet gaan betalen? Anders kan ik die 1.2 mld. van hem niet duiden. De heer Weekers moet de Nederlanders wel het goede verhaal voorhouden.

De heer **Weekers** (VVD): Precies, maar dat zou u ook moeten doen, mijnheer Heerts. Uw opmerking maakt mij echt boos! Als u de stukken van het kabinet goed had gelezen, had u gezien dat het kabinet ook 0,2% bbp, dat is 1,16 mld., gaat bezuinigen op de zorgtoeslag.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat hebben wij eerlijk gecommuniceerd. Ik weet niet waar u het over hebt.

De heer **Weekers** (VVD): Waarom neemt u mij dan de maat over exact hetzelfde punt?

De heer **Heerts** (PvdA): Omdat u nog veel harder bezuinigt, mijnheer Weekers. Het wordt tijd dat de Nederlander een keer in de gaten krijgt wat u allemaal afbreekt.

De heer **Weekers** (VVD): Nou, we zijn het in elk geval eens over de zorgtoeslag, moet ik constateren. Wat betreft de vraag wat er in het pakket moet zitten, is mijn antwoord dat wat de PvdA solidair vindt, de VVD nog niet solidair vindt. Wij maken andere keuzes. Dat communiceren wij altijd helder naar de mensen in het land.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): De heer Weekers heeft het over helder communiceren naar het land. Moet ik hem zo verstaan dat degenen die het al buitengewoon moeilijk hebben omdat zij hoge zorgkosten hebben, hun eigen risico laten vollopen, zoals de heer Weekers het eufemistisch uitdrukt? Om in zijn beeldspraak te blijven: die mensen verzuipen eigenlijk in dat eigen risico. Is dat dan zijn heldere manier van communiceren?

De heer **Weekers** (VVD): Mijnheer Cramer, als u doorgaat met de zorgtoeslag in de huidige vorm, dan zullen u en ik over een paar jaar aanspraak kunnen maken op die zorgtoeslag. Daar is het systeem voor solidariteit nooit voor bedoeld. Daar willen wij juist een

einde aan maken. Wij willen terug naar een gezonde balans. Dat is het eerlijke verhaal van de VVD.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik beluister nog geen antwoord op mijn vraag. Betekent het plan van de heer Weekers concreet dat de mensen die de zorgkosten al bijna niet meer kunnen dragen, het nog iets ingewikkelder krijgen als de VVD het voor het zeggen krijgt?

De heer **Weekers** (VVD): Nee. Dat heeft de heer Cramer mij niet horen zeggen. De conclusie die hij trekt, dat mensen allemaal in financiële problemen komen als je het eigen risico vergroot, is volstrekt verkeerd. Het is echt een volstrekt verkeerde conclusie. Ik heb hem zojuist al duidelijk gemaakt dat de solidariteit in het zorgstelsel is doorgeslagen. We moeten terug naar een goede balans. Nu is het zo dat ongelooflijk veel mensen echt duizenden euro's aan premie betalen zonder dat ze ook maar iets aan zorg consumeren. Zij vinden dat tot op bepaalde hoogte helemaal niet erg, omdat ze solidariteit willen betrachten, maar er zitten uiteindelijk grenzen aan solidariteit. Als het aan de heer Cramer ligt, wordt alles in het pakket gestopt, wordt alles gratis voor iedereen en is er niemand meer die het nog betaalt.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): U wil de deeltijd-WW afschaffen. U zegt dus van de ene op de andere dag: mensen, ga maar in de WW, we proberen niet de zaak in stand te houden en u niet blijvend bij het bedrijf te betrekken. Dat moet u ook duidelijk communiceren, want dat raakt direct uw doelgroep.

De heer **Weekers** (VVD): Wij hebben van begin af aan duidelijk gecommuniceerd dat we tegen arbeidstijdverkorting waren, want die was bedoeld voor tijden van korte, acute nood. Over de deeltijd-WW hebben we gezegd dat de doelgroep niet goed genoeg is afgebakend en dat zo de werkloosheid werd versluierd. Wij vinden het prima dat er een deeltijd-WW bestaat voor vakkrachten die echt behouden moeten worden, ook voor het voortbestaan van een bedrijf, en voor wie de inschatting gemaakt kan worden dat ze na korte tijd weer volledig hun werk kunnen gaan verrichten, maar zoals het nu is vormgegeven, is het simpelweg het verstoppertje van werkloosheid. Dat is niet alleen een heel dure zaak, maar u houdt uzelf ook gewoon voor de gek.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Het antwoord van de heer Weekers is dus "ja". Hij schaft de deeltijd-WW af, zonder dat hij daarvoor iets in de plaats stelt, want dat heb ik in zijn tegenbegroting niet teruggevonden.

De heer **Weekers** (VVD): In onze tegenbegroting doen wij andere voorstellen, zoals het afschaffen van de overdrachtsbelasting, waardoor de woningmarkt weer op gang komt en waardoor mensen gaan verhuizen en verbouwen. Wij verlagen de btw op bouwactiviteiten rond de eigen woning. Dat betekent dat de keukenboer en de aannemer tenminste aan de slag kunnen blijven. Wij stellen tal van maatregelen voor. Met name de btw-maatregel zou u moeten aanspreken. U komt vaker in Brussel dan ik. Dan kunt u zien dat in België de bouw draait als een tierelier als gevolg van deze maatregel.

De heer **Irrgang** (SP): SP en VVD zijn het op heel veel

De heer Heerts (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

punten volstrekt met elkaar oneens, maar het is toch wel zo dat het eerlijke verhaal over uw zorgpremie is dat de zorgpremie inderdaad omlaag gaat, maar dat daar tegenover staat dat veel mensen honderden euro's meer kwijt zijn aan eigen risico en veel minder zorgpremie terugkrijgen via minder zorgtoeslag? Heel veel mensen gaan dus veel meer betalen.

De heer **Weekers** (VVD): Dat is niet waar. Wij maken onderscheid tussen de naturapolis en de restitutiepolis. Voor mensen met een naturapolis blijft het eigen risico ongewijzigd. U kunt dat lezen in onze zorgnota van vorig jaar. Daarbij heeft de verzekeraar namelijk veel meer mogelijkheden om ervoor te zorgen dat de zorguitgaven niet de pan uit rijzen. Mensen die kiezen voor een restitutiepolis gaan bij ons inderdaad een hoger eigen risico betalen, maar dat vertaalt zich een-op-een in een lagere premie. Hiervan blijft helemaal niets in de schatkist zitten of wat dan ook. Het is een financieringsverschuiving die in het systeem van het kabinet helemaal collectief is en bij ons privaat, en die zorgt voor een iets andere balans qua solidariteit tussen ziek en gezond, en jong en oud.

De heer **Irrgang** (SP): Dan is het toch zo dat je als je zo'n restitutiepolis hebt en een laag inkomen en behoorlijk wat zorgkosten, veel meer eigen risico gaat betalen en veel minder zorgtoeslag krijgt? Daar staat dan misschien een iets lagere premie tegenover, maar voor die mensen betekent dat toch gewoon dat ze veel meer betalen? Dat kan uw politieke keuze zijn, maar dat is dan toch wel de andere kant van het verhaal?

De heer **Weekers** (VVD): Deze mensen kunnen toch ook kiezen voor een naturapolis? Dan hebben ze dezelfde zorg. De kwaliteit van de zorg is in Nederland gegarandeerd. Nederland staat met de organisatie van zijn zorgstelsel nu op plaats één in de hele wereld. Ik waarschuw ervoor dat de zorgkosten op termijn volstrekt onbeheersbaar blijken als we niets doen. Wij stellen een aantal maatregelen voor die absoluut verdedigbaar en sociaal zijn. Ik ben wat dat betreft erg benieuwd wat er in het voorjaar uit al die werkgroepen komt, want ook aan de zorg zou behoorlijk wat gedaan moeten worden. Ik

dacht dat de heer De Nerée zojuist zelfs een bezuiniging van 20% in de mond heeft genomen. Dat gaat veel verder dan hetgeen de VVD-fractie op dit moment voorstelt.

De heer **Irrgang** (SP): Tot slot: als het zo makkelijk is dat men gewoon voor een naturapolis moet kiezen, dan doet iedereen dat in die situatie toch? Dan levert dat op lange termijn toch geen bezuiniging op?

De heer **Weekers** (VVD): Het gaat de VVD-fractie ook niet om de bezuiniging, maar het gaat erom dat de kosten voor zorg niet zodanig uit de pan rijzen dat de zorg in dit land niet meer betaalbaar is en dat de solidariteit met elkaar niet meer op te brengen is. Als iedereen dus kiest voor een naturapolis, vind ik dat prachtig, omdat er daarmee meer instrumenten zijn om de enorme kostenstijging in de zorg in de hand te houden.

Is hetgeen het kabinet doet nu allemaal kommer en kwel? Nee. Er is één ondernemende politicus in het kabinet die een compliment verdient: staatssecretaris De Jager. Hij heeft een aantal eerder door de VVD-fractie voorgestelde crisismaatregelen voor het bedrijfsleven overgenomen. Chapeau! Ik vraag hem wel of hij onze vrees kan wegnemen dat na afloop van de tijdelijke lastenverlichting voor het bedrijfsleven, lastenverzwaring resteert. Ik hoop dat hij die vrees kan wegnemen. Dat is namelijk ook van belang voor de concurrentiekracht van het Nederlands bedrijfsleven in de toekomst en om straks goed uit de economische recessie te komen.

Kan de staatssecretaris ook ingaan op de brandbrief van MKB-Nederland waarin om eenmalige coulance wordt gevraagd voor bedrijven die meer tijd nodig hebben om hun aanvraag eigenrisicodragen bij de Belastingdienst in te dienen in verband met het arbeidsongeschiktheidsrisico? De heer De Nerée heeft er ook naar gevraagd. Ik reken op een constructief antwoord, want anders moet ik helaas mijn compliment terugnemen. Ik ga er echter van uit dat dit niet hoeft.

De heer **Heerts** (PvdA): Het was in de vorige kabinetsperiode toch uw partij die heel nadrukkelijk stelde dat de WGA, want daarop doelt u nu met uw opmerking over de brief van MKB-Nederland, in het publieke domein moest blijven? Een deel van die problematiek heeft uw partij dan toch zelf veroorzaakt?

De heer **Weekers** (VVD): Het was inderdaad mijn partij die dat in de vorige kabinetsperiode heeft bepleit. Ik vertel u ook waarom. Dat was omdat er een rentehobbel genomen moest worden. Als het van de ene op de andere dag privaat georganiseerd zou worden, dan zouden daarvoor immers premies moeten worden gevraagd die volstrekt niet waren op te brengen voor het midden- en kleinbedrijf en voor het bedrijfsleven. Die rentehobbel is nu genomen. Er is inmiddels veel meer een level playing field ontstaan. Ik wil u oproepen, mijnheer Heerts, om uw afspraken in het coalitieakkoord eindelijk eens uit te voeren, zodat dit hele zaakje privaat wordt.

De heer **Heerts** (PvdA): Nee, dan hoor ik het u goed zeggen. Daarom is het ook opgeschreven in het coalitieakkoord. Een deel van die problematiek is echter veroorzaakt omdat de VVD-fractie toen niet wilde doorpakken.

Weekers

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb zojuist aangegeven waarom de VVD-fractie destijds heeft gekozen voor een overgangmaatregel, namelijk omdat het anders volstrekt onverantwoord was voor het bedrijfsleven. Dat had veel banen gekost. De PvdA-fractie bepleit hier altijd met de mond extra banen te willen, maar meestal zijn dat kunstbanen. De VVD-fractie gaat voor echte banen.

Dan kom ik op het punt van de banken. De afgelopen weken hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan rond de back-upfaciliteit voor ING. De VVD-fractie heeft destijds haar steun aan deze constructie onthouden vanwege de complexiteit, de prijs en de lange termijn waarmee de Nederlandse belastingbetaler met Amerikaanse rommelhypotheken werd opgezadeld. In de Miljoenennota is inmiddels te zien dat er nu 1 mld. minder aan rente en aflossingen op de hypotheek binnenkomt dan ons bij de Voorjaarsnota nog werd voorgespiegeld. De Europese Commissie lijkt ook van mening dat er te veel is betaald. Mijn vraag aan de minister is de volgende: wat is er nu precies aan de hand? Kan hij ons helderheid verschaffen over alle mogelijke consequenties?

Fortis/ABN AMRO. Er is een kink in de kabel van de EU Remedy gekomen nu de Deutsche Bank is afgehaakt. De brief van gisteren geeft geen duidelijkheid over de consequenties voor het fusieproces en evenmin over de financiële risico's van de Staat. Klopt het dat de Europese Commissie een laatste uitstel van twee weken heeft gegeven om aan de Remedy te voldoen? Welke vrijheidsgraden hebben wij hierin? Ik verwijs naar de opmerking van collega De Nerée dat minister Bos – ik zou zeggen samen met premier Balkenende, al hoop ik niet dat ze hem daar dan houden, na de berichtgeving van vandaag – er in ieder geval voor zal pleiten, veel meer tijd gegund te worden, want het kan niet zo zijn dat de belastingbetaler hiervoor moet opdraaien.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): U vindt dus ook dat de minister niet op korte termijn terug kan komen naar de Kamer met een plan dat hij onder druk heeft moeten tekenen vanwege een datum, waarbij een zwaar verlies wordt genomen op de portefeuille bij HBU zonder alternatieven onderzocht te hebben? Kort gezegd: dat er, omdat mevrouw Kroes zegt 2 oktober, dan wat wordt getekend wat eigenlijk geen goede deal is en wat, als je langer had gewacht, misschien op een andere wijze een veel betere deal het kunnen zijn. Dan kan de minister dus ook niet rekenen op uw goedkeuring om zo'n deal te sluiten.

De heer **Weekers** (VVD): Inderdaad, want het stoort mij enorm aan de uitspraken van de Europese Commissie dat zij denkt dat zij net zo onfeilbaar is als de paus. Als er eenmaal uitspraken zijn gedaan, kunnen ze namelijk nooit meer worden herroepen. We hebben vandaag een wezenlijk andere situatie dan op het moment waarop de EU remedy in het leven werd geroepen. Ik begrijp best dat eurocommissaris Kroes zegt dat in het kader van het consumentenbelang de marktmacht op enig moment moet worden gebroken. Ik denk dat de heer De Nerée het daar ook mee eens zal zijn. In een tijd waarin er op de markt geen vraag is naar dit soort activiteiten, kun je echter niet de Nederlandse overheid dan wel ABN AMRO/Fortis met het mes op de keel dwingen om met heel groot verlies te verkopen. Dat kan niet, want dan

ben je je eigen belastingbetalers aan het duperen en dan worden we twee keer geraakt door de financiële crisis.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): De reden waarom ik mijn opmerking plaats en mijn vragen aan de heer Weekers stel, is dat op www.nu.nl staat dat er met een andere partij wordt onderhandeld. Het kan dan niet zo zijn dat op dat moment alleen al vanwege de tijdsdruk deals worden gesloten met diverse partijen. Wij willen een duidelijke zaak hebben, met de beste deal, anders hoeft die niet aan het parlement te worden voorgelegd. Daarover ging de vraag die ik de heer Weekers stelde. Is hij van mening dat dezelfde boodschap naar de minister van Financiën moet?

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb diezelfde boodschap, maar dan in andere woorden, aan de minister van Financiën verkondigd, niet alleen vandaag, maar ook al eerder. Ik heb voor het zomerreces al gezegd: minister van Financiën, reis spoorlags af naar Brussel om dit probleem te bespreken! Vandaar dat ik er vragen over heb gesteld. Ik hoop dat ik daar morgen een klip-en-klaar antwoord op krijg.

Mijn volgende punt betreft de financiële stabiliteit van banken. Daar bestaat nog heel veel mist over. In de Verenigde Staten lijkt het vertrouwen in de financiële sector eerder terug te zijn dan hier in Europa. De publicatie van de resultaten van de stresstest van de financiële sector heeft daaraan in de VS een belangrijke bijdrage geleverd. Wij hebben gisteravond een brief van de minister gekregen met de uitkomsten van de Nederlandse stresstest. Ik had daar voor het zomerreces om gevraagd. Het beeld dat wordt opgeroepen is dat de Nederlandse banken, met uitzondering van ABN AMRO/Fortis, met vlag en wimpel zijn geslaagd. Ik ben daar echter niet gerust op, zeg ik in alle eerlijkheid. In de brief staat: "Ook na het stressscenario voldoen alle instellingen aan de internationaal gehanteerde minimumnorm van 4%." In de brief staat ook: "De sector als geheel blijft ook boven het hogere niveau van 6%." Ik heb hierover enkele vragen.

Zijn er instellingen die onder de 6% zitten? Welke zijn dat dan? Het Basel Tier-1-kapitaal van ING was vlak voor de staatssteun toch veel hoger dan 6% of 7%? Was het niet 9%? Toch moest er een kapitaalinjectie komen en zelfs nog een tweede ronde. Hoe laat zich dat rijmen met de conclusie dat geen enkele instelling additioneel kapitaal nodig zou hebben? Het Basels Comité heeft inmiddels zelf toch al geconstateerd dat de 4% ondergrens veel te laag is? Dan is 4% toch geen goede maatstaf meer om te hanteren in zo'n stresstest? Wat is de uitkomst van de stresstest als de nieuwste kapitaalinzichten worden gehanteerd? Kan de minister daarover duidelijkheid verschaffen? Kan hij ook een vergelijking maken met de situatie in 2008, vlak voordat de banken aanklopten bij de overheid? Hoe had het er toen uitgezien? Ik ben er namelijk niet gerust op.

Ten slotte wil ik nog aandacht vragen voor de aanpak van falende bestuurders. We hebben gesproken over bankbestuurders, maar je kunt het ook breder trekken. Bestuurders van woningbouwcorporaties, zorginstellingen en ziekenhuizen maken er soms ook een vreselijk potje van. Met een bankiersexamen, een bankierseed en gedragscodes proberen we de persoonlijke verantwoordelijkheid en het gezonde boerenverstand terug te brengen. Ik ben echter bang dat het met

Weekers

alleen nieuwe regeltjes en codes straks weer een afvinkcultuur wordt. Elke nieuwe wet kent ook weer nieuwe mazen en we moeten ervoor oppassen dat we steeds maar weer met nieuwe regeltjes die mazen proberen te dichten. Het persoonlijk verantwoordelijkheid voelen voor het eigen handelen en nalaten moet terug in de bancaire sector. In het vennootschapsrecht is bepaald, in BW boek 2, artikel 138, dat bestuurders bij faillissement hoofdelijk aansprakelijk zijn indien het bestuur zijn taak kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld en aannemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van een faillissement. Nu banken echter "too big to fail" zijn en de overheid hen voor faillissement behoedt – de facto zijn ze failliet, zei de heer De Nerée, maar de jure niet, omdat de overheid helpt – valt deze belangrijke prikkel voor goed bestuur weg. Dat kan volgens mij nooit een bedoeld neveneffect zijn van het helpen van banken. Dit geldt overigens ook voor bestuurders van woningbouwcorporaties, ziekenhuizen, zorginstellingen en al die instellingen waar de ultieme tucht van de markt, namelijk faillissement, door overheidssteun wordt voorkomen. Daardoor hoeven de bestuurders zich niet tegenover een curator te verantwoorden voor hun handelswijze. Zijn er volgens de minister andere prikkels in de sfeer van hoofdelijke aansprakelijkheid van bestuurders die dit ondervangen of ziet de minister hierin een taak voor de wetgever?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Nu wij het over de aansprakelijkheid van bankiers hebben ... Laten wij het dan ook even hebben over de VVD-bank. Sorry, de DSB Bank. De GroenLinksfractie vindt dat er nader onderzoek moet komen naar de praktijken bij de DSB Bank, de rol van de top daarin en in het bijzonder de rol van de heer Zalm daarin. Wij vinden dat de minister van Financiën de AFM de opdracht moet geven om dat nadere onderzoek uit te voeren. Is de heer Weekers dat met mij eens?

De heer **Weekers** (VVD): Eerst wil ik een misverstand wegnemen. Het was volgens mij geen verspreking van mevrouw Sap. Er is geen enkele VVD-bank in dit land. Zij heeft het over de DSB Bank. Daar hebben mensen gewerkt en werken nog steeds mensen die in het verleden een prominente rol binnen de VVD hebben vervuld. Zij zijn daar vervolgens wel op puur persoonlijke titel gaan werken. Daar heeft mijn partij niets, maar dan ook helemaal niets, mee te maken.

Als er reden is om welke instelling dan ook en de mensen die daar verantwoordelijkheid hebben gedragen, aan een grondig onderzoek te onderwerpen, moet dat gebeuren. Bij mijn weten lopen er onderzoeken door de AFM naar onder andere deze bank. Ik krijg daarvan graag een bevestiging aan de minister. Ik denk niet dat het de bedoeling is dat de Kamer opdrachten gaat geven aan een financiële toezichthouder om bepaalde onderzoeken uit te voeren. Als er ergens dingen worden beweerd waarvan je zegt dat het niet zou moeten kunnen, bijvoorbeeld in de uitzending van NOVA van gisteravond, zal dat wel degelijk tot op de bodem moeten worden uitgezocht door de autoriteit die daarvoor staat.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dat is heldere taal van de heer Weekers. Het is mooi dat hij ons steunt op het punt dat dit onderzoek hier helderheid moet bieden en dat het er moet komen als het er nu nog niet is. Als vervolgens uit dat onderzoek blijkt dat de heer Zalm de rol heeft

gespeeld die gisteren in NOVA werd gesuggereerd, namelijk dat hij van alles wist en dat dit onder zijn ogen is gebeurd, is de heer Weekers het dan met de Groen-Linksfractie eens dat de huidige positie van de heer Zalm niet langer houdbaar is?

De heer **Weekers** (VVD): Dit soort als-danvragen wens ik hier niet te beantwoorden. Het gaat hier over mensen en instellingen. Dit is alleen maar gebaseerd op bepaalde insinuaties. Ik vind het ronduit onfris dat mevrouw Sap hier het blazoën van bepaalde personen zit te besmeuren. Als er bepaalde zaken in de media komen waarover mevrouw Sap zich zorgen maakt, waarover ik me zorgen maak en waarover – daar ben ik van overtuigd – de minister en de AFM zich zorgen maken, vind ik het belangrijk dat het tot op de bodem wordt uitgezocht. Als wij de conclusies van dat onderzoek hebben, kijken wij verder. Ik vind het onfris en onzuiver om nu een voorschot te nemen op welke conclusie dan ook.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Van Dijck. Mevrouw Sap, hebt u nog wat? Ik probeer het in tweeën te doen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Maar u zei dat het in drieën mocht als wij het kort doen en dit was heel kort. Ik wil de suggestie dat dit onfris zou zijn echt verre van mij werpen. Het gaat mij erom dat wij niet alleen mooie woorden spreken over die persoonlijke verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid en integriteit die nodig is in de financiële sector, maar dat wij ook bereid zijn daar conclusies uit te trekken, ook als die pijnlijk mochten zijn. Als de heer Weekers daar volmondig "ja" op kan zeggen, zijn wij het eens.

De heer **Weekers** (VVD): Laat daar geen misverstand over bestaan. Ik vind dat mensen die leidinggevende posities vervullen, in de top van het bedrijfsleven, bij overheden, hier in de Tweede Kamer of waar dan ook, van onbesproken gedrag moeten zijn. Je moet niet aan hun integriteit hoeven twijfelen. De integriteit moet boven alles verheven zijn. Mevrouw Sap moet mijn opmerkingen en mijn reactie niet verkeerd begrijpen. Als de toezichthouder naar aanleiding van de berichten vindt dat dit onderzocht moet worden, zal dat moeten gebeuren. Als daar consequenties uit moeten volgen, moet dat ook. Dat zal zonder aanzien des persoons moeten gebeuren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik heb de heer Weekers niet gehoord over de hele bonuscultuur, wat toch een heel actueel onderwerp is. Ik weet niet of hij dat bewust heeft weggelaten. In het laatste overleg trok de heer Weekers een redelijk linkse broek aan door te spreken over maximaal een half jaarsalaris, terwijl in de Code Banken wordt uitgegaan van een jaarsalaris. Vanochtend stond in de krant dat hij volmondig instemt met de bonus van de heer Zalm. Vindt hij niet dat wij met onze staatsbank, ABN AMRO, een voorbeeldfunctie hebben als het gaat om de bonuscultuur en het graaien aan de top? Vindt hij het ook niet meer dan billijk om de heer Zalm zijn bonus van 1,5 mln. te ontzeggen?

De heer **Weekers** (VVD): Ik ga graag op de vragen van de heer Tony van Dijck in, maar ik wil het eerst verre van mij werpen dat ik ooit een linkse broek zou hebben

Weekers

aangetrokken. Die linkse broek past de PVV beter als ik kijk naar het financiële en het sociaaleconomische beleid.

Ik kom op de bonussen. Wij hebben een tijdje geleden de Code Banken gekregen en hebben deze in de Kamer besproken. Ik heb destijds gezegd dat het mij teleurstelde dat bankiers zelf vinden dat het heel normaal zou moeten zijn dat een maximale variabele beloning op een jaarsalaris wordt gesteld. De heer Irgang heeft mij vervolgens de vraag gesteld wat ik dan een mooie maximale bonus zou vinden. Ik heb toen gezegd dat ik persoonlijk 20% al heel mooi zou vinden. Maar laten wij de kerk in het midden houden: 50% is een heel mooie variabele beloning. De sector heeft zelf de code opgesteld. Wij schrijven deze dus niet voor. Ik heb mijn teleurstelling erover uitgesproken dat de sector voor zichzelf de lat niet op een ander niveau heeft gelegd.

Ik kom te spreken over de bonus van de heer Zalm, de CEO bij ABN AMRO-Fortis. Ik vond het gisteravond allemaal een storm in een glas water. Ik weet niet of de heer Tony van Dijck het afgelopen jaar of het afgelopen halfjaar heeft zitten slapen toen wij overleg hebben gevoerd met deze minister van Financiën, want toen is gesproken over de beloning van de heer Zalm. De heer De Nerée gaf eerder ook al aan dat hij en ik allang de overtuiging hadden dat de maximale bonus tot 1,5 mln. gulden zou kunnen oplopen. Dat geldt echter in het fictieve geval dat de bank met 15 mld. winst voor de belastingbetaler wordt verkocht. Die maximering zit toch op of onder een half jaarsalaris, zelfs al zou de bank met 15 mld. winst worden verkocht. Hetgeen de heer Tony van Dijck heeft gezegd, vind ik enigszins een vluiggertje. Hij had zijn stukken beter moeten lezen. Als hij het hier niet mee eens is, zou hij hierover eerder hebben moeten reclameren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): De heer Bos heeft zelf toegegeven dat hij verzaakt had om te zeggen dat het een periode van vier jaar betrof. Wij waren allemaal in de veronderstelling dat – daarom heeft de Kamer zo gereageerd – het ging om een half jaarsalaris op het moment van verkoop, maar niet om een half jaarsalaris cumulatief over een periode van vier jaar. De minister heeft in zijn brief geschreven dat hij dit vergeten was te vermelden. Daarnaast, en daar gaat het mij om, gaat de aandeelhouder over bonussen van bestuurders. Toevallig is de Staat aandeelhouder en toevallig moet de Staat toestemming geven voor enige bonus in het bestuur. Het is nu net deze aandeelhouder, deze minister, die het toestaat dat überhaupt iemand in het bestuur een bonus zal krijgen van 1,5 mld., terwijl wij de mond er vol van hebben dat het afgelopen moet zijn met de bonussen en met het graaien van de bankinstellingen en dat zij de lessen uit het verleden niet hebben geleerd. Wij zijn het daar allemaal over eens, maar wij geven zelf het slechte voorbeeld.

De heer **Weekers** (VVD): Sorry, mijnheer Tony van Dijck, maar u rotzooit maar wat aan in het politieke werk. Het spijt mij dat ik dit moet zeggen, voorzitter.

De **voorzitter**: Nou, nou, nou. Dat hoeft u echt niet te zeggen.

De heer **Weekers** (VVD): Er wordt van alles door elkaar gehaald. Er wordt gesproken over bonussen van 1,5 mld. Het is de vraag of die bonus ooit betaalbaar zou worden.

Ik mag het hopen, want dan hebben wij de schatkist weer wat sneller gevuld. Ik heb zojuist aangegeven dat de maximale bonus 1,5 mln. is. De heer Tony van Dijck zegt dat wij allemaal erop hebben gereageerd, maar dat is niet het geval. De heer De Nerée en ik – wij zijn vertegenwoordigers van twee nog redelijke grote partijen in de Kamer – hebben het toch echt anders begrepen van de minister. De minister zal morgen ook zelf wel aangeven dat hij het anders heeft gezegd. Ik zag namelijk zojuist aan zijn lichaamstaal dat hij het niet met de heer Tony van Dijck eens is. De heer Tony van Dijck moet dus geen flauwekul verkopen.

De **voorzitter**: Ik vind echt dat u een beetje aan de heer Remkes moet denken, die prachtige brieven schrijft over het taalgebruik in de Kamer. U laat uw collega Remkes hier zo in de steek. Dat vind ik niet prettig.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Als het gaat om aanrotzooien: de heer Weekers noemt gulden waar hij euro's bedoelt en miljarden als het om miljoenen gaat. Als hij wil, moet hij in de Handelingen even zijn laatste alinea teruglezen. Hij had het over gulden en miljarden, terwijl het over miljoenen en euro's gaat.

De **voorzitter**: En nu een vraag.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Wij waren helemaal tegen die bonus van de heer Zalm en tegen die 7,5 ton die hij zogenaamd moet verdienen. Wij hebben een voorbeeldfunctie, wij hebben een staatsbank gered met heel veel belastinggeld. Het minste wat wij van de Kamer kunnen verwachten, is een bepaalde soberheid waar het gaat om het salaris van de bestuurders en helemaal waar het gaat om bonussen. De heer Zalm riep zijn management op om de bonus in te leveren en zelf gaat hij er straks vandoor met een bonus van 1,5 mln. Laat het een miljoen zijn, dat is nog een miljoen te veel.

De heer **Weekers** (VVD): Zoals het er nu naar uitziet, komt er helemaal geen bonus terecht in huize Zalm. Ik mag echt hopen dat er nog iets van een bonus terecht komt, want dat betekent dat wij de zaak met een positief saldo kunnen afsluiten. U spiegelt hier echt de zaken op een verkeerde manier voor.

De **voorzitter**: Dus u kunt het best. Dank u wel.

De heer **Heerts** (PvdA): Voorzitter. Precies een jaar geleden scheerde de Nederlandse financiële sector langs de rand van de afgrond. Wij dreigden met vele burgers niet meer te kunnen pinnen op een aantal plekken. Een jaar geleden stond Fortis op omvallen. Gelukkig is dat voorkomen door daadkrachtig ingrijpen van dit kabinet. Toen was de crisis vooral voelbaar bij de banken. Nu, een jaar later, is die voor veel mensen niet langer meer abstract, maar heel voelbaar door een bijstandsuitkering, een WW-uitkering of misschien niks. De komende jaren zal dat verder toenemen.

Wat heeft het huidige kabinet gedaan? Veel, heel veel en bovendien ook nog eens precies het goede. Vraag dat maar aan de vijf topeconomen die in de NRC hebben geschreven dat eerst stimuleren en daarna bezuinigen het goede recept is. De maatregelen die dit kabinet heeft

Heerts

genomen en nog zal nemen om Nederland sterk en sociaal uit de recessie te komen, zijn als een drietraps-raket.

Ten eerste: op dit moment wordt er hard gewerkt aan het uitvoeren van het stimuleringspakket dat dit en volgend jaar wordt uitgevoerd. In beide jaren zijn de consumentenbestedingen en bedrijfsinvesteringen negatief. Het is dus goed dat de overheid in dat gat springt en dat de overheidsuitgaven op peil blijven en worden gehouden.

Ten tweede: in 2011 wordt sowieso 1,8 mld. bezuinigd. Hoezo geen daadkracht? Ook is al bekend waar het expansieve beleid wordt voortgezet als de groei lager is dan 0,5%. Hoezo wazig? In dat geval wordt datzelfde bedrag in de economie gepompt. Kan de minister bevestigen dat het zelfs 3 mld. is als de groei lager is dan 0,5%? Bestaat niet het risico dat als landen allemaal tegelijk stoppen met het stimuleren van de economie, dit feit op zichzelf oorzaak is van een terugval van de economie? Moeten hier geen Europese afspraken over worden gemaakt?

Ten derde: het kabinet heeft aangekondigd het voorstel voor de wet tekortreductie Rijk en Medeoverheden naar de Kamer te sturen. Daarin wordt wettelijk vastgelegd dat het tekort verminderd moet worden. Uit de brede heroverwegingen zullen mogelijkheden naar voren komen om die doelstellingen te halen. Graag hoor ik van het kabinet of andere landen zich ook op zo'n stringente wijze binden om hun overheidsfinanciën op orde te maken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De heer Heerts zegt: heel veel gedaan. Hij noemt een aantal zaken. Waarom moeten die twintig commissies dan nog aan het werk?

De heer **Heerts** (PvdA): Omdat de problemen groter zijn dan de maatregelen die hier staan. Ik was ook nog niet klaar.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De heer Heerts begon met te zeggen dat het kabinet veel heeft gedaan en dat hij met drie punten komt. Als hij deze drie punten bestempelt als "heel veel gedaan", wat moeten die twintig commissies dan nog gaan doen?

De heer **Heerts** (PvdA): Die gaan dus verder in het pakket van de brede heroverwegingen. Wij gaan nu investeren. In huiselijke taal betekent dat dat je nu het geld uitgeeft. Straks moet het natuurlijk voor een deel terugkomen. Ik weiger echter om hier vanavond continu genoeg te nemen met het feit dat dit kabinet niets doet en dat fracties in de coalitie geen verantwoording nemen. Dat hoort u mij zeggen.

De heer **Weekers** (VVD): Dan toch de volgende vraag aan de heer Heerts. De heer Heerts trok zojuist een grote broek aan toen hij mij interrumpeerde over onze plannen rondom de sociale zekerheid, waarbij wij op langere termijn uiteindelijk komen tot een besparing van 4 mld. Sluit de heer Heerts dat uit in de twintig werkgroepen? Zegt hij: bij ons blijft dat overeind en er wordt niet op sociale zekerheid bezuinigd?

De heer **Heerts** (PvdA): Daarop kom ik nog terug.

De **voorzitter**: Dat lijkt mij redelijk.

De heer **Weekers** (VVD): Als u mij dan de gelegenheid geeft.

De **voorzitter**: Zeker, u kent mij. De heer Heerts vervolgt zijn betoog.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik was bij de Europese context. Kortom, mijn vraag aan het kabinet is hoe het zit met de afspraken op het Europese niveau. Wij hadden indertijd toch gele en rode kaarten? Hoe staat het daar nu mee? Bij die maatregelen van 1,8 mld. horen natuurlijk ook nog de houdbaarheidsmaatregelen voor de langere termijn die nu al genomen zijn. Om te beginnen noem ik het eigenwoningwaardeforfait en maatregelen in de zorg, maar ook de AOW. Het klopt: er is een probleem op te lossen. In de Miljoenennota is dat als volgt becijferd. Als elke nieuw geboren baby van dit jaar het tekort van dit jaar moet dragen, begint deze baby zijn of haar leven met een schuld van € 160.000. Hierbij zijn wel twee kanttekeningen te plaatsen. De eerste is natuurlijk dat de schuld over iedereen die nu leeft wordt verdeeld. Dat is een vreemde rekensom, want de tweede kanttekening betreft de omvang van het probleem: is het nu wel 30 mld., of is het 9 mld., zoals sommige economen beweren? Graag krijgen wij van de minister van Financiën een reactie op dit tweede getal en antwoord op de vraag hoe deze 30 mld. tot stand is gekomen.

Bij de bewuste grafiek op pagina 46 van de Miljoenennota is uitgegaan van een uitgavenontwikkeling van 2% per jaar. Graag krijg ik voor de eerste termijn van het kabinet diezelfde grafiek, maar dan met een uitgavenontwikkeling van 1,5% en een van 0,5%. Tegelijkertijd weten wij dat de economie geen exacte wetenschap is. In essentie gaat het erom dat er een probleem ligt dat opgelost moet worden. Zowel bij 30 mld. als bij 9 mld. moeten er moeilijke keuzen worden gemaakt. De vraag welk getal juist zal blijken te zijn, is voor mij dan eigenlijk minder relevant dan het simpele feit, dat wij allemaal weten dat er wat moet gebeuren.

De heer **Irrgang** (SP): Dat zijn allemaal vragen waarop ik ook graag antwoord wil krijgen. Begrijp ik de heer Heerts goed, dat hij eigenlijk ook twijfel heeft over die 30 mld. of 35 mld. van het kabinet, dus of dat wel het enig reële scenario is?

De heer **Heerts** (PvdA): Twijfel heb ik niet. Het is een reële vraag aan het kabinet, dat moet antwoorden hoe dat tot stand is gekomen. Wij willen ook de cijfers voor het moment dat er misschien aan andere knoppen kan worden gedraaid. Wij willen weten hoe groot het probleem dan is. Dat laat echter onverlet, dat ook de economen hebben aangegeven dat het bij betere omstandigheden nog zeker rond de 10 mld. is. Het probleem is dus in alle gevallen heel erg groot. Wie echter met zekerheid kan antwoorden op de vraag of het 30 mld. of 9 mld. wordt, kijkt in de toekomst en is helderziend. Dat ben ik niet.

De heer **Irrgang** (SP): Ik ben het met de heer Heerts eens dat 10 mld. inderdaad nog een enorm bedrag is. Is hij het met mij eens dat het kabinet iets minder nadrukkelijk dat soort grote bedragen het land in had moeten slingeren? Het kabinet had misschien moeten aangeven dat het misschien ook 10 mld. kan zijn. Dat is ook een groot bedrag, maar wel van een wat andere orde.

Heerts

De heer **Heerts** (PvdA): Het kabinet wordt er veel van beschuldigd dat het geen daadkracht toont. Nou stelt het een keer een bepaald cijfer, en dan is het weer niet goed. Heel bewust vraag ik aan de minister van Financiën, dus aan het kabinet, hoe het de cijfers beoordeelt. Die kunnen er natuurlijk ook anders uitzien. In die zin moeten wij dat ook relativeren. Het kan overigens ook nog slechter uitpakken.

Voorzitter. Ik kom bij het kopje "werkloosheid". Naast de toekomst moeten wij ook het heden niet uit het oog verliezen, want de directe erfenis van deze crisis bestaat behalve uit meer staatsobligaties, ook uit meer werkloze mensen. De crisis kost niet alleen veel geld, maar ook veel banen. Naast een economisch probleem is dat ook vooral een sociaal probleem. De PvdA wil de werkloosheid bestrijden, zodat mensen snel een nieuwe baan vinden. De werkloosheid mag niet lang hoog blijven, zoals in de jaren tachtig wel gebeurde. Toen spraken wij van een verloren generatie. Maatregelen van het kabinet toetst mijn partij op drie belangrijke criteria: eerlijk delen, kwetsbaren beschermen en talenten benutten. Talenten benutten betekent zo veel mogelijk mensen aan de slag houden. Ik heb hier nog een aantal vragen over. Is het niet verstandig om het aanbodgerichte arbeidsmarktbeleid tijdelijk op te schorten? Niet het aanbod van arbeid, maar de vraag ernaar is nu immers het probleem. Is het kabinet bereid na te denken over loonkosten-subsidies of regelingen wellicht à la de SPAK, de specifieke afdrachtkorting? Welke delen van het kabinetsbeleid zijn vraag- dan wel aanbodgericht wat betreft de werkgelegenheid?

Verder wil ik een vraag stellen over de zzp'ers. Wat weten wij eigenlijk van de zzp'ers? Hebben die hun opdrachten zien halveren of valt het mee? Of is het nog veel erger? Is hier sprake van verborgen werkloosheid? Welke gegevens heeft het kabinet hierover? Zouden die gegevens niet systematisch moeten worden bijgehouden?

Bij de algemene politieke beschouwingen heeft de premier de toezegging gedaan dat voortaan, net als bij de gemeente Rotterdam, ook bij aanbestedingen die door landelijke overheid worden gedaan één op de twintig werknemers een langdurig werkzoekende moet zijn. Graag hoor ik van de minister van Financiën wanneer dit staande praktijk zal zijn. Als wij dit breed doortrekken in alle overheidslaggen, kunnen wij dan de conclusie trekken dat 5% van de mensen in de bijstand of in de WW aan het werk geholpen kan worden?

Mijn fractie vindt het noodzakelijk om nu al een opmerking te maken over een voorstel in het belastingplan. In het belastingplan is namelijk een voorstel gedaan om jongeren onder de 23 jaar zonder verdere voorwaarden goedkoper te maken door de sociale premieheffing af te schaffen. Zonder dit voorstel nu inhoudelijk te willen behandelen, wil ik daar toch een vraag over stellen. Is het scenario mogelijk dat een jongere van 17 van school wordt geplukt zonder diploma en dat die jongen vervolgens tot zijn 23ste onverzekerd werkt in verschillende baantjes? Daarna krijgt hij tot zijn 27ste vier keer een tijdelijk contract aangeboden. Het resultaat hiervan is dat hij geen enkele opleiding en scholing heeft en een diffuse toekomst wat betreft op duurzaam werk. Hij heeft dan geen startkwalificatie en er is geen enkele sociale bescherming als hij op zijn 27ste wordt ontslagen. Ik hoop dat wij dat niet goed zien. Dit antwoord moet helder zijn, want anders is het de bijl aan

de wortel van de sociale zekerheid van jongeren onder de 23.

Nu kom ik op de bureaucratie. Het bestrijden van werkloosheid gaat heel goed samen met bestrijding van bureaucratie. Van elke euro die naar mensen gaat die het geld nodig hebben, gaan vele centen, ik denk wel eens € 0,50 van elke euro, verloren aan bureaucratie. Dat moet en kan anders. Een van de thema's die dit kabinet gaat onderzoeken, is de afstand tot de arbeidsmarkt. Hierbij worden alle regelingen voor inkomensondersteuning voor mensen die niet direct kunnen werken, bekeken. Dat zijn er nogal wat. In ons vorig jaar gepresenteerde plan "Kansen geven, kansen grijpen" stond het volgende voorbeeld: "Is een alcoholverslaafde psychisch in de war omdat hij drinkt, of drinkt hij omdat hij in de war is? Is hij van jongs af aan al in de war? Dan valt hij onder de Wajong. Raakte hij op latere leeftijd in de war, dan valt hij onder de WAO of WIA en als hij een arbeidsverleden heeft onder de Wwb. Als hij dat niet heeft, dan valt hij onder niets. Is hij echter in de war omdat zijn partner is overleden, dan valt hij onder de ANW als hij geboren is vóór 1950. Is hij erg in de war, dan valt hij ook onder de SW."

Ik weet dat de ministeries van Volksgezond, Welzijn en Sport en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bezig zijn om naar meer samenwerking te kijken. Dat is een eerder ingediende motie. De heer Van Geel heeft er bij de algemene politieke beschouwingen iets over opgemerkt. Wat die ministeries doen, is echter erg stroperig. Geen enkele institutie zal meewerken aan haar eigen opheffing. Dat zeg ik ook tegen de heer Weekers. Dat stroperige gedoe lost niets op. Daar zullen we vanuit het perspectief van de burger, de patiënt of de cliënt, maar ook vanuit werkgeversperspectief beter in moeten handelen. In die zin vraag ik de minister en dus het kabinet om goed te kijken naar een verdere bundeling van indicatieorganen door meer samenwerking of zelfs door opheffing van indicatieorganen ten behoeve van die ene indicatiestelling om mensen vervolgens toegang of inkomensondersteuning te laten verkrijgen in de zorg, de sociale zekerheid en het onderwijs. Het gaat erom, de toegang voor en de ondersteuning van die mensen op orde te krijgen – want daar is dit werkelijk voor bedoeld – en dit bovendien 1000 keer socialer en effectiever te doen.

Ik zeg het maar alvast tegen de heer Weekers: ook mijn fractie was er enige jaren geleden erg kritisch over, maar het model van de Wet werk en bijstand werkt nu wel. Het gaat de goede kant op. Ik denk dat het allemaal nog veel beter kan. Kan misschien ook de Wajong niet naar de gemeenten? Kan dit gecombineerd worden met de Wet WIJ, die net in gang is gezet en waarmee jongeren tot 27 leren of werken? Kunnen we niet naar één loket van de gemeente of, in plaats daarvan, van het UWV? Ik vraag het kabinet of dit ook nadrukkelijk in de heroverwegingen wordt meegenomen. Met de hele toeslagenfabriek, met name in de zorg, halen we eerst geld op en vervolgens geven we bijna 60% tot 80% van de Nederlanders weer geld terug via de dienst Toeslagen van de Belastingdienst. Dat snapt niemand en dat moet ook duizend keer efficiënter en duizend keer beter. Ik wil een voorbeeld geven van iemand van wie ik vandaag een vertrouwelijk mailtje kreeg, toen bekend werd dat wij onder andere over het UWV wat kritisch waren. De betrokkene wilde niet met naam en toenaam genoemd worden, want die was natuurlijk bang voor zijn ontslag.

Heerts

Ik weet wel hoe dat ongeveer werkt. Die persoon zegt dat ieder Werkplein op dit moment twee leidinggevendenden heeft, één van de gemeente en één van het UWV WERKbedrijf. Dat is niet goed en dit kan efficiënter. Echt exemplarisch.

De **voorzitter**: Ja, kan het? Mevrouw Koşer Kaya wil een vraag stellen.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, want anders ga ik gewoon door.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Beter laat dan nooit, verzuchtte ik net even. Vorig jaar zei de heer Tang dat juristen bij de Raad van State het toch niet allemaal begrepen. Volgens mij weet deze justitiewoordvoerder echter precies waarover het gaat. Ik geef hem daarvoor mijn complimenten. We gaan dan echter ook zaken doen. We zijn het met de heer Heerts eens dat we die "circusinstaties" in het verlengde van de Wet werk en bijstand kunnen terugbrengen naar één re-integratieloket. Ik ben het met de heer Heerts eens dat we af moeten van die subsidiebanen. Hij moet dan ook vraagtekens zetten bij de subsidies voor melkertbanen. Gaan we dan vandaag met elkaar ook spijkers met koppen slaan? Gaan wij iets doen in de richting van het kabinet?

De heer **Heerts** (PvdA): Ik heb duidelijk aangegeven dat dit iets is wat in de brede heroverwegingen voor de toekomst moet worden meegenomen. Ik wacht de reactie van het kabinet daarop af. Het is in elk geval een duidelijke positiestelling. Ik praat niet over de geschiedenis, want mevrouw Koşer Kaya doet wel erg neerbuigend over die melkertbanen. Wij zijn daar nog steeds trots op, laat daar geen misverstand over bestaan. We hebben een brandbrief gehad van het FNV, die niet over de AOW maar over de WW gaat. De AOW is een ander verhaal. Daarmee leg ik ook de link met de brandbrief van MKB-Nederland over de WGA. Wij willen dat het kabinet ook nadrukkelijk heel goed nadenkt over het project van de WW. Ik vraag of het wil meewegen of in de toekomst in het kader van de verantwoordelijkheidsverdeling het eerste jaar van de WW misschien naar de sociale partners kan. Ik bedoel dat à la de loondoorbetaling bij ziekte. Daarmee krijgen we een heel duidelijke scheiding tussen de verantwoordelijkheid van het publieke domein en die van het private domein. Dat betekent dat we in het private domein geen vrije markt tot stand laten komen, want wij bepalen de hoogte en de duur van de uitkeringen van deze werknemersverzekeringen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik was net blij, maar ik word nu toch weer moedeloos.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik voel mij goed!

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Inderdaad, omdat de heer Heerts goede ideeën heeft. D66 bepleit die al jaren samen met de VVD in de Kamer. Vervolgens zegt hij: ik wil een reactie van dit kabinet en we wachten die twintig werkgroepen af. Waarom geven wij dit niet aan het kabinet mee? Waarom zeggen wij niet tegen het kabinet af te willen van dit circus aan instanties? Waarom zeggen wij niet dat wij niet meer willen werken met toeslagen? Waarom zeggen wij niet ervoor te willen zorgen dat er

een veel meer gestroomlijnd stelsel van sociale zekerheid moet komen? Dat zou een pak van mijn hart zijn.

De **voorzitter**: Een kort antwoord graag, mijnheer Heerts.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat zal ik proberen. Het verschil tussen mevrouw Koşer Kaya en mijzelf is dat haar partij in haar tegenbegroting ongeveer net zo rechts is als de VVD. Daarin wordt immers voor bijna 3,5 mld. weggesneden bij de sociale zekerheid. Dat doen wij niet. Wij hebben het over andere verantwoordelijkheden. Ik vraag het kabinet om als de periode afgelopen is, te overwegen om de goede prikkels in het kader van de WAO, de WIA en de WW bij de gemeenten neer te leggen. Het grote verschil is dat de PvdA verantwoordelijkheid neemt. Ik zeg dat niet zomaar. Mevrouw Koşer Kaya mag ons daaraan houden. Ik vraag dan ook aan het kabinet om dat mee te nemen. Mevrouw Koşer Kaya moet niet proberen om mij aan te praten dat wij geen keuzes maken. Dat doen wij wel. Ik zeg heel nadrukkelijk wat wij ervan vinden.

De **voorzitter**: Nog één woord, mevrouw Koşer Kaya, u hebt zo-even heel lang geïnterrupteerd.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik probeer de heer Heerts niet weg te zetten. It takes two to tango. Ik wil zaken met hem doen, niet meer en niet minder. Gaan wij het kabinet hierop aanspreken en gaan wij vragen om dit mee te nemen?

De heer **Heerts** (PvdA): Wij zullen het morgen horen.

De heer **Weekers** (VVD): Het is prettig dat de heer Heerts de participatiewet van de VVD omarmt en dat hij kritisch is op het UWV en op andere instanties. Wij denken best zonder die instanties te kunnen.

Ik heb een vraag over de twintig werkgroepen. Er zijn twee werkgroepen op het terrein van de sociale zekerheid. Ik noem werkgroep 9, Op afstand van de arbeidsmarkt en werkgroep 10, Werkloosheid. Deze werkgroepen moeten kijken naar een budgettair beslag van respectievelijk 19,5 mld. en 7 mld. Het kabinet heeft gezegd: je moet ook een variant uitwerken met tot 20% bezuiniging. Dan kom je tot een bezuiniging van 5,4 mld. Dat is nog aanzienlijk meer dan in de tegenbegroting van de VVD. Als u de tegenbegroting van de VVD dus niet sociaal vindt en andere keuzes wilt maken, waar moeten het kabinet en die werkgroepen dan in hemelsnaam gaan zoeken?

De heer **Heerts** (PvdA): Weet u, mijnheer Weekers, uw plan om de overheid drastisch te herordenen, sprak mij op onderdelen zeer aan. U weet precies wat ik bedoel: minder ministeries en dat soort zaken. Daarnaast moet goed worden gekeken. Het grote verschil tussen uw partij en de mijne is dat wij snijden in de bureaucratie om mensen meer te geven als het nodig is. U noemt het "sociaal", maar wat u en uw partij doen is rechtstreeks afstevenen op het ministelsel. Dat willen wij niet. Wij willen sociale verzekeringen die recht doen aan waarvoor mensen premies betalen.

De heer **Weekers** (VVD): Wij willen ook sociale verzekeringen ...

Heerts

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, de bijstand.

De heer **Weekers** (VVD): ... anders zouden wij de uitvoerende instanties niet nodig hebben. Mensen die tussen wal en schip dreigen te vallen, moeten wij een fatsoenlijk vangnet bieden. Als u met deze in steek de werkgroepen straks gaat beoordelen, voorspel ik u dat er nul bezuinigingen uitkomen.

Dan de werkgroepen 11 en 12. U sprak net in een interruptie bij mij over de zorg en was bijzonder kritisch; u trok een heel grote broek aan. Het gaat hierbij om 51 mld. Als je daarop 20% wilt bezuinigen – de opdracht die aan de commissies is meegegeven – kom je op 10 mld. In onze voorstellen komen we op 4 mld. Die 4 mld. vond u al te veel. Waar wilt u in hemelsnaam dan het verschil van 6 mld. nog weghalen? Ook uit het snijden in de bureaucratie?

De heer **Heerts** (PvdA): Voor een groot deel wel. Vergist u zich niet in wat organisatie als het Centrum indicatiestelling zorg, het Centraal Administratie Kantoor en de zorgkantoren van de verzekeraars bij elkaar kosten. In plaats van dat u blij bent om te spreken met een PvdA'er en een PvdA-fractie die wel degelijk duidelijke richtingen aangeven voor de werkgroepen, probeert u ons af te branden. Het verschil tussen ons is dat wij voor de mensen opkomen, maar we willen wel snijden in de bureaucratie. Die hele toeslagenfabriek is een rommeltje geworden. Ik ben blij dat er ook een werkgroep is die kijkt naar het fiscaal stelsel en de belastingen. In de laatste brief las ik dat er in dat kader ook met de sociale partners wordt gesproken, wat belangrijk is omdat wij maatschappelijk draagvlak nodig hebben. Wat wij doen, is het land verbouwen met maatschappelijk draagvlak.

De **voorzitter**: Dank u wel.

De heer **Heerts** (PvdA): Wat u doet, is afbreken zonder maatschappelijk draagvlak.

De **voorzitter**: Een korte reactie, want u hebt twee heel lange inleidingen gehouden.

De heer **Weekers** (VVD): Een heel korte reactie. Als het gaat om snijden in de bureaucratie, kunnen de heer Heerts en ik elkaar onmiddellijk vinden. Vervolgens, zo voorspel ik u, blijft er nog een gat over van 30 mld. U zou klare wijn moeten schenken over waar u die gaat vinden.

De heer **Heerts** (PvdA): U poetst die miljarden alleen maar op. Wij willen morgen eerst eens horen waarover het gaat.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Tijdens de algemene beschouwingen heeft mevrouw Hamer, de fractievoorzitter van de heer Heerts, allerlei aanvullende werkgelegenheidsvoorstellen gedaan voor 2010. Tot haar grote irritatie, en trouwens ook de onze, kwam de premier toen niet met een verhaal. Na herhaald aandringen kwam hij aanzetten met leercirkels. Moet ik uit het verhaal vandaag van de heer Heerts opmaken dat de PvdA de moed heeft opgegeven?

De heer **Heerts** (PvdA): Dat is een groot misverstand, want de moed opgeven doen wij nooit. Ik heb heel

nadrukkelijk gevraagd of het arbeidsmarktbeleid kan worden omgebogen van aanbodgericht naar vraaggericht. Dat willen wij stimuleren, wat zichtbaar is in onze plannen. Als mevrouw Sap ons plan voor de onderkant van de arbeidsmarkt ziet, kan zij ons veel kwalijk nemen, maar niet dat wij de kwetsbaren geen plek geven in deze samenleving, al dan niet met een loonkostensubsidie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dan vraag ik mij toch af waarom de heer Heerts al zijn voorstellen parkeert bij de heroverweging en met niks concreets komt voor volgend jaar.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat laat ik me niet zeggen! In de Miljoenennota voor 1,8 mld. en 1,3% bbp, zijnde de AOW en het eigenwoningforfait. In de zorg – daar komen wij eerlijk voor uit – grijpen wij nu al in. Dat zijn al miljarden.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De heer Heerts verdedigt nu het kabinetsbeleid, maar waarmee ik begon, was dat de PvdA bij de algemene beschouwingen extra beleid van het kabinet vroeg. Nogmaals de vraag: mijnheer Heerts, waar blijft uw extra beleid?

De heer **Heerts** (PvdA): Over onderwijs – niet onbelangrijk voor de toekomst en de weerbaarheid van mensen – hebben wij een nogal krachtig signaal afgegeven: wij willen weer tot de top vijf behoren. Uiteindelijk betekent dat ook heel veel voor de werkgelegenheid. Heel veel werkgelegenheid, banen en het aanjagen van de economie betekenen ook hoogwaardige en kwalitatief goede arbeid en daar investeren wij in. Je moet de mensen echter wel eerst scholen voordat zij een goede baan kunnen krijgen, want anders gaan ze weg.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter. Ik heb met genoeg geluisterd naar wat de heer Heerts gezegd heeft over het aanpakken van de bureaucratie, ook wat het UWV aangaat, en hoe dat opgevangen zou moeten worden. Hij zei dat dit in het begin opgevangen zal moeten worden door de sociale partners. Daar raakte ik nog verheugder door, want is dat ook niet wat in het rapport-Bakker wordt voorgesteld? Dat ging nog verder.

De heer **Heerts** (PvdA): Wij hebben ook nooit gezegd dat het hele rapport-Bakker niet deugde. Op onderdelen is dat zeer bruikbaar. Op dit onderdeel is het dus ook bruikbaar. U en ik weten heel goed waarom dat hele rapport-Bakker als het ware naar de achtergrond is verdwenen. Dat had met iets anders te maken, namelijk met het afkappen van de rechtsbescherming van mensen. Over de verantwoordelijkheidsverdeling hebben wij echter een- en andermaal gezegd dat wij zeer gevoelig zijn voor de SER-adviezen die er nu al een hele tijd liggen, de adviezen van de Stichting van de Arbeid en de Raad voor Werk en Inkomen en de brandbrieven van de sociale partners over de WW en het betalen van de WW en de WIA. Ik denk dus dat goede elementen van het rapport-Bakker in de brede heroverwegingen prima meegenomen kunnen worden. Nergens is een taboe op.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dat hoor ik met genoegen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik ben ook blij met de

Heerts

heldere taal van de heer Heerts: een einde aan het stroperige gedoe, de "toeslagenfabriek", het is een rommeltje, het kan anders, het moet anders, een einde aan de bureaucratie.

De volgende zinsnede staat in de opdracht van commissie 18, die zich gaat bezighouden met openbaar bestuur: Deze werkgroep wordt gevraagd beleidsvarianten te ontwikkelen, die structureel besparen op de apparaatsuitgaven van het openbaar bestuur, waarbij tenminste één variant, al dan niet bestaand uit verschillende subvarianten, structureel 20% van de netto-uitgaven in 2010 bespaart conform de spelregels van de heroverweging. Wat vindt de heer Heerts van deze zinsnede? Kan hij mij dat eens uitleggen? Een beetje concreet graag.

De heer **Heerts** (PvdA): Heel goed. Ik begrijp dat ook prima, want: deze heroverweging betreft de volgende bestuurlijke organisatie en de daarmee samenhangende kosten van Nederland: Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen en ZBO's. De waterschappen hadden wij in ons verkiezingsprogramma al opgeheven. Dus het is prima dat dit allemaal meegenomen wordt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dus u heeft die waterschappen al opgeheven?

De heer **Heerts** (PvdA): Nee, dat stond in ons verkiezingsprogramma.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wilt u dat ook graag meegeven aan het kabinet?

De heer **Heerts** (PvdA): Dat hoeft ik niet te doen, want het kabinet kent ons verkiezingsprogramma wel. Dat hadden we al een keer eerder opgeschreven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Nee, maar dat is concreet, mijnheer Heerts. Voorzitter, dat is een concrete opmerking van de heer Heerts. Hij geeft nu aan het kabinet mee dat de waterschappen opgeheven moeten worden. Hoera! Dat is winst, mijnheer Heerts. Heerlijk, die concreetheid. Ik mag u daaraan houden?

De heer **Heerts** (PvdA): U leest een heel ingewikkelde zin voor en ik probeer die in begrijpelijk Nederlands om te zetten. De waterschappen hadden wij al eerder aangehaald bij het verkiezingsprogramma. Nergens rust een taboe op. Als er maatregelen nodig zijn, ook in de bestuurlijke drukte, gaan wij die niet uit de weg. Dat laten wij nu even van de werkgroepen afhangen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik dank de heer Heerts voor zijn toezegging dat de waterschappen nu eindelijk worden opgeheven. Heerlijk! Ik heb nog een vraag aan de heer Heerts: hoe kan hij het er nu mee eens zijn dat bij de opdrachten aan alle commissies concrete bedragen en aantallen zijn genoemd, behalve bij die aan de commissie voor openbaar bestuur en bedrijfsvoering? Daar staat helemaal niets bij en er is geen enkele concrete doelstelling; er staat zelfs niet bij wat het zou opleveren om de waterschappen op te heffen.

De heer **Heerts** (PvdA): Dan kan het alleen maar meevallen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit is geen antwoord op mijn vraag: "dan kan het alleen maar meevallen"; ik wil graag een reëel antwoord.

De heer **Heerts** (PvdA): Iedereen in de werkgroepen en iedereen die daar nog bij komt – voor alle werkgroepen geldt dat zij nog worden aangevuld met een aantal externen – weet heel goed wat de opdracht is. Die opdracht is niet: per werkgroep heel veel nieuwe investeringen vinden, maar wel: efficiencymaatregelen bedenken en bezien of wij begin volgend jaar tot fundamentele heroverwegingen kunnen komen.

Voorzitter. Ik was toegekomen aan de "toeslagenfabriek". Het interdepartementale beleidsonderzoek toeslagen wordt binnenkort afgerond, zo staat in de Miljoenennota. Mijn vraag is: wanneer gebeurt dat en welke relatie zal dat hebben tot het onderzoek van de verschillende werkgroepen? Wordt ook uitdrukkelijk de mogelijkheid onderzocht om de nominale premie af te schaffen en de premie helemaal inkomensafhankelijk te maken, zoals ook al in het verkiezingsprogramma van de PvdA van 2006 stond?

Voorzitter. Dan kom ik bij de banken. Vorige week zijn de wereldleiders in Pittsburgh – de minister-president en de minister van Financiën verdienen naar de mening van mijn fractie een groot compliment – bij elkaar gekomen om te praten over de economie, banken en bonussen. Wij constateren dat zij hebben afgesproken dat bonussen teruggevorderd kunnen worden. Vorig jaar noemden we dat al "clawback". Dat is winst. Wij constateren helaas dat het absolute bonusplafond nog niet gelukt is, maar wij hebben in Nederland ons eigen bonusplafond, los van wat andere landen doen, en dat is ook winst.

Er is nog een lacune bij handelaren en zakenbankiers. In tegenstelling tot bestuurders blijven zij buiten schot. Hoe zorgen we ervoor, zo vraag ik aan het kabinet, dat ook zij niet ontkomen aan de maatregelen om de bonussen in te perken? De Britse premier Brown heeft gezegd ten aanzien van de bonussen strengere regels te zullen maken dan andere landen. Is er al enig inzicht in de exacte voorstellen die premier Brown naar het Engelse parlement gaat sturen? Wil de minister toezeggen dat het feit dat de Code Banken net gepresenteerd is, geen reden zal zijn om niet alsnog verder te gaan, als de Britse voorstellen ook verder blijken te gaan?

Verder waren wij aangenaam verrast, in het bijzonder mijn collega Kalma, door de uitspraken die de heer Wellink vorige week in dit parlement deed. Hij vertelde dat hij meer regels nodig heeft om bonusbeperkingen te kunnen handhaven. Ik vraag mij af waarom de president van DNB daar nu pas mee komt. Graag hoor ik van de minister of hij dat verzoek van de heer Wellink al eens eerder heeft gehad, mondeling dan wel schriftelijk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik sluit mij graag aan bij de laatste vraag van de heer Heerts. Ik heb nog een andere vraag over de G20. Ik heb het verslag intussen ontvangen. De heer Heerts sprak net zijn waardering uit voor dit kabinet. Het enige wat ik lees over het beteugelen van bonussen is dat "met de constatering in het slotcommuniqué dat ook banken zelf nuttige stappen moeten zetten bij het beteugelen van perverse beloningen werd recht gedaan aan de Nederlandse inspanning". Is dat niet een beetje mager?

Heerts

De heer **Heerts** (PvdA): Mevrouw Verdonk, in uw ogen is veel mager, maar ik denk dat we weer verder zijn dan we waren. Nederland was bij die G20 erbij en we hebben dingen bereikt. Zoals de heer De Nerée tot Babberich ook zei moet straks een aantal zaken van die G20 in wet- en regelgeving worden omgezet. Sommige dingen komen in de Wet financieel toezicht. Daar heeft deze minister van Financiën al het nodige over gezegd. Ik denk dat dit er dus allemaal wel komt. Dit kabinet kan niet op elke plaats tegelijk zijn. Men doet al heel veel. Er wordt veel in gang gezet. Alles met wetgeving afdwingen, lukt ook niet, maar het is al die banken en topmanagers niet verboden om nu al te beginnen met integer handelen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het is wel te zien dat de PvdA met het CDA in een coalitie zit: de heer Heerts gebruikt al net zoveel woorden als de heer De Nerée tot Babberich als hij eigenlijk het antwoord niet weet.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, dat hadden we zo afgesproken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat dacht ik al. Toch nog even een vraag. Wat zouden naar uw verwachting nuttige stappen zijn die de banken zelf gaan zetten om die perverse beloningen tegen te gaan? En hoe houdt u ze aan die stappen? Hoe wilt u dat het kabinet ze aan die stappen houdt?

De heer **Heerts** (PvdA): Het is interessant dat u dit punt maakt. Het begint natuurlijk bij de banken zelf, want alles wat er aan wetgeving komt, is eigenlijk al te laat. Het is niet verboden voor die topmanagers om nu al aan gedragsverandering te doen en om genoeg te nemen met een onse minder. Daarvoor hoeven wij niet te wachten op wetgeving. Dit kabinet en deze minister van Financiën hebben veel in gang gezet. Daar kan iedereen van zeggen dat het niet genoeg is – in sommige gevallen is het nooit genoeg – maar wij zijn er trots op.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik kreeg op één vraag geen antwoord. Hoe wil de heer Heerts dat de minister van Financiën de banken aan die afspraken gaat houden?

De heer **Heerts** (PvdA): Met financieel toezicht. Het zal uiteindelijk linksom of rechtsom via wetgeving moeten gaan. We wachten dat af. G20, ik heb net een aantal zaken over premier Brown gezegd in Engeland. Wat doet hij? Wat stuurt hij naar het parlement?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): GroenLinks wil met de bonussen niet afwachten, maar wil gewoon effectieve wetgeving, en wel nu. Daarom overweeg ik ook om in mijn tweede termijn morgen een motie in te dienen, met daarin drie concrete punten. Eén: de nullijn voor bankiers in 2009. Wat de heer Wellink vorige week zei, sprak hem aan, zei de heer Heerts net. Twee: bonussen van maximaal 20% van het vaste salaris, en dan bedoel ik alle bonussen, ook die om iemand welkom te heten of te behouden. Drie: de Wellinknorm, maximaal de Wellinknorm voor alle bankiers. Ik wil graag van de heer Heerts weten of hij al die punten ondersteunt.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik weet nu niet direct of de Wellinknorm iets is. Als u die motie indient, dan zeg ik u toe dat wij daar serieus naar gaan kijken. Wij kijken naar

alle moties serieus. Het is ook van belang dat het kabinet op die punten reageert. U weet hoe dat werkt. Ik zeg u op voorhand geen steun toe en ik zeg u ook niet op voorhand toe dat we uw motie niet zullen steunen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De Wellinknorm in ieder geval niet, begrijp ik, dus geen steun voor alle drie mijn punten, maar in ieder geval wel voor twee?

De heer **Heerts** (PvdA): U wilt nu mondeling zaken doen over een motie die ik niet ken. Ik wacht af tot ik die motie op schrift heb. Ik heb geleerd om eerst te lezen en dan te oordelen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik heb net heel helder uiteengezet wat de drie belangrijke onderdelen ervan zullen zijn.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat heb ik wel gehoord, maar ik wil de motie toch eerst zien. Het dictum is altijd belangrijk en de overwegingen daarvoor zijn dat nog meer.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dan hoop ik dat dit niet tekenend is voor de aanpak van de bonussen die de PvdA-fractie wil.

De heer **Heerts** (PvdA): Wij willen daar direct bovenop zitten. Mijn collega's Vos en Spekman hebben vandaag vragen gesteld over de DSB Bank. Wij zitten er bovenop. Laat niemand zich zorgen maken: als er onrechtmatigheden zijn of als bonussen niet kunnen worden aangepakt, zitten wij er bovenop.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik voel nog niet dat u er bovenop zit, absoluut niet.

De heer **Heerts** (PvdA): Daarom doen wij er vandaag weer een schepje bovenop.

De heer **Irrgang** (SP): Het was natuurlijk een beetje raar, toen de heer Wellink eigenlijk doorverwees naar minister Bos. De vraag is of hij eerder had gemeld aan Bos dat hij een probleem had om die bonussen echt aan te pakken. Wat geeft u nu als boodschap mee aan de minister van Financiën naar aanleiding van de oproep van de heer Wellink? Is de PvdA-fractie nu voor aanvullende wettelijke maatregelen om de bonussen beter te kunnen aanpakken? Ik doel op maatregelen aanvullend op Pittsburgh, want wat daar is afgesproken stelt niet zo veel voor. Hetzelfde hoge bonusplafond is erin gekomen.

De heer **Heerts** (PvdA): Daarom vraag ik de minister van Financiën of het klopt dat er meer regels nodig waren, zoals de heer Wellink zei. Wat is daar in het verleden over afgesproken? Ik heb veel waardering voor de heer Wellink – ik doe nog niet zo heel lang financiën – maar eerst was het allemaal zo en nu is het in één keer alsof hij komt vertellen hoe het allemaal moest. Dat moeten wij ook een beetje relativiseren.

De heer **Irrgang** (SP): Mijnheer Heerts – ik doe al iets langer financiën – u leert heel snel. Dat moet ik u nageven, mijn complimenten daarvoor. Wat geeft u nu mee aan minister Bos dat de heer Wellink moet kunnen doen? Moet hij bijvoorbeeld zodanig kunnen handhaven

Heerts

dat de bonus van zakenbankiers niet hoger kan zijn dan 100%?

De heer **Heerts** (PvdA): Ik vraag minister Bos hoe wij ervoor zorgen dat ook zij niet ontkomen aan de maatregelen om de bonussen in te perken. Dat betreft de lacune met betrekking tot handelaren en zakenbankiers. Wij willen zo snel mogelijk een eind aan de grote graaierij.

De **voorzitter**: De heer Irrgang, tot slot.

De heer **Irrgang** (SP): Tot slot: dat betekent dus dat de PvdA-fractie vindt dat de heer Wellink zodanig moet kunnen handhaven dat er maximaal 100% bonus wordt verleend aan zakenbankiers en traders, en geen cent meer?

De heer **Heerts** (PvdA): Nee, u gaat nu te ver. U wilt mij nu een conclusie in de mond leggen. Ik wacht eerst het oordeel van de regering af.

De heer **Irrgang** (SP): Wat wilt u dan wel? Dat wil ik graag weten.

De **voorzitter**: Wij hadden net tot slot gezegd, mijnheer Irrgang. Volgens mij begon u daar zelf ook mee. Mijnheer Heerts, vervolgt u uw betoog.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik ben al een heel eind in de richting van mijn afronding, dus dan winnen wij wat minuten. Het valt nog wel mee, hoe lang wij dan de beurt zijn geweest.

Wij willen een compliment maken aan het kabinet voor de extra maatregelen om de kredietverlening te ondersteunen. Daarmee erkent het kabinet ook de cruciale rol die bedrijven, groot en klein, spelen in de economie en voor de werkgelegenheid. Op Prinsjesdag heeft het kabinet aangekondigd de garantieregelingen te verruimen. Ik heb hier twee vragen over: voor welk bedrag zijn er tot nu toe garanties afgegeven bij de Garantie Ondernemingsfinanciering en de Groeifaciliteit en zijn beide regelingen voldoende bekend? Leningen en investeringen waarbij de overheid tot maximaal de helft garandeert, moeten zeker bij twijfelgevallen leiden tot de beslissing over te gaan tot de investering of lening. Dit moet wel bij de juiste personen bekend zijn.

Laat niemand zeggen dat dit kabinet niets doet: voor de een te veel en voor de ander te weinig, maar voor het overgrote deel van de Nederlanders meer dan genoeg. De schouders eronder en aan de slag gaan en blijven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De rekening maken wij achteraf op. De rekening van de burgers wordt achteraf opgemaakt en niet nu. De ING zou in Nederland 25 mld. op de markt brengen in 2009 aan extra kredieten. Bent u het daarmee eens? Vindt u dat de minister van Financiën de ING nu eens achter zijn broek moet zitten om ervoor te zorgen dat dit extra geld er komt?

De heer **Heerts** (PvdA): Ik zoek de brief die daar recent over is geschreven, maar die kan ik even niet vinden. Wij hebben er alle vertrouwen in dat de minister van Financiën handelt op de wijze die nodig is, ook in het belang van de ING. Dit is het 80-20-verhaal. Daar komt u voortdurend op terug. Wij bewaken dat ook, maar

voorsnog hebben wij er een groot vertrouwen in dat dit goed komt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Mag ik u erop wijzen dat de minister van Financiën dit al negen maanden belooft – het is nu bijna oktober – en dat wij nog steeds niet weten of de ING überhaupt extra geld op de markt heeft gebracht?

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, daar mag u mij op wijzen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Oké, dan vraag ik u natuurlijk meteen om een oordeel. Bent u bereid om de minister van Financiën daar extra op te wijzen en om hem te vragen om nu eens met een helder antwoord te komen?

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, wij hebben geen reden om aan te nemen dat hij dat niet doet. Hij handelt daarin op dit moment zoals wij het ons ook wensen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik wil toch even terugkomen op de heroverwegingen. Ik vond de opmerking van de heer Heerts over taboes heel interessant: voor de PvdA geldt ook geen taboe. In tabel 9 en voor 2010 gaat het bij Wajong, WSW, WWB, WAO en WGA om een besparing van ongeveer 20 mld. De WW-uitkeringslasten en dergelijke zijn in 2010 ongeveer 6,5 mld. Samen is dat zo'n 26 mld. Als je daar 20% van neemt, is de besparing toch 5 mld. De heer Heerts verweet mij zojuist dat wij niet sociaal waren, omdat wij een deel bij de re-integratiegelden wilden weghalen. Ik ben dan toch wel heel nieuwsgierig of dit voor de PvdA een taboe is en dat dus niet 5 mld. mag worden hervormd.

De heer **Heerts** (PvdA): U bedoelt tabel 9 op pagina 18 van de werkgroepen?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ja, voorzitter.

De heer **Heerts** (PvdA): Welk bedrag bedoelt u precies?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Als u naar 2010 kijkt, is dat 19.488 mln., dus ongeveer 20 mld. Als u naar tabel 10 gaat, staat onder 2010 een bedrag van 6.694 mln., ongeveer 6,5 mld.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, ja.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Dat is samen zo'n 26,5 mld. Als je daar 20% van neemt, kom je uit op ongeveer 5 mld. Dat lijkt mij toch een aardige hervorming. Zelfs wij durven daar niet aan te komen. Maar kennelijk is dit wel de bedoeling. Of gaat u straks, omdat u die 5 mld. niet ziet zitten, een draai naar D66 maken?

De heer **Heerts** (PvdA): Nee, maar mevrouw Koşer Kaya, als het gaat om de sociale zekerheid, kan ik het volgende zeggen. U bezuinigt in totaal 3,5 mld. in uw tegenbegroting. Dat zijn allemaal nog veel ergere maatregelen. Wij halen de winst uit ontschotting en vermindering van bureaucratie. Wij komen niet aan de mensen en aan de hoogte en de duur van de uitkering. Dat kan echter wel vele malen efficiënter. Als er geen taboes zijn, geldt dat ook hiervoor. Als je alle maatregelen bij elkaar optelt – iedereen focust zich nu op die 30 mld. – is het misschien

Heerts

wel 40 mld. Ik bedoel dat helemaal niet. Ik begrijp uw vraag dan ook niet. Ik zie dat u uw hoofd schudt. Wat bedoelt u dan wel?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Dit is inderdaad niet het antwoord op mijn vraag. Nog eenmaal. Er is een aantal tabellen en er worden 20 werkgroepen geformeerd. Een van de onderdelen daarvan is dat wat in tabel 9 staat: afstand tot de arbeidsmarkt. Als ik simpelweg naar 2010 kijk – sorry, voorzitter, dit moet ik wat uitgebreider uitleggen – zie ik dat daar een aantal posten is opgenomen. Zo wordt daarbij een bedrag van bijna 20 mld. genoemd voor eventueel te nemen maatregelen. Als ik naar tabel 10 kijk (WW-uitkeringslasten, WW-uitvoeringskosten, WW-re-integratie, WW-re-integratieuitvoering et cetera) en als ik een simpel rekensommetje maak, kom ik op 5 mld. uit. U zei ook: geen taboes. Ik wil dan weten of die 5 mld. door de PvdA ook geaccepteerd zal worden, tenzij wij hier straks weer een heel circus van allerlei discussies tussen CDA en PvdA krijgen. Wij schieten dan weer geen meter op.

De heer **Heerts** (PvdA): Nee, maar misschien wel drie meter. Wij toetsen alle bedragen aan drie criteria, zoals ik al heb gezegd: eerlijk delen, kwetsbaren beschermen en talenten benutten.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): U citeert nu wel een leuk mantra uit het hoofd, maar dat is geen antwoord op mijn vraag. Ik wil het sociale hart van mijnheer Heerts voelen!

De heer **Heerts** (PvdA): Nou, met dat sociale hart zit het wel goed; dat kan ik u verzekeren. Ik heb uw tegenbegroting ook gezien. Ik weet welk rechts beleid u en uw partij voorstaan.

De **voorzitter**: Dit schiet niet op. De heer Weekers kan interrumperen.

De heer **Weekers** (VVD): Allereerst wil ik de heer Heerts feliciteren met zijn maidenspeech als financieel woordvoerder. Ik wil ook wel graag wat duidelijkheid hebben. Ik ken de heer Heerts uit eerdere overleggen op een ander gebied en daarbij was hij bijzonder helder. Mijn eerste vraag aan de heer Heerts is: erkent hij dat er een structureel probleem is van 30 mld. à 35 mld. dat opgelost moet worden?

De heer **Heerts** (PvdA): Ik erken dat een groot probleem bestaat. Maar ik ga niet met de heer Weekers in discussie over de bedragen en de omvang ervan.

De heer **Weekers** (VVD): De heer Heerts gaat niet in discussie over de bedragen en de omvang ... Het zou dus ook nog wel eens aanmerkelijk minder kunnen blijken te zijn?

De heer **Heerts** (PvdA): Ja. Maar het kan ook meer zijn. Economen denken daarover allemaal verschillend. Het zijn net juristen.

De heer **Weekers** (VVD): Het gaat mij er vooral om dat het kabinet stelt dat er een dijk van een probleem bestaat. De heer De Nerée heeft zojuist gezegd dat wij een dijk van een probleem hebben. Daarop wordt nu negen maanden gestudeerd. In het voorjaar van 2010

komen twintig werkgroepen met hun huiswerk. Die hebben allemaal de opdracht meegekregen om een variant uit te werken met een bezuiniging van 20%. Tot nu toe is de heer Heerts niet verder gekomen dan te bezuinigen op bureaucratie. Ik meen dat wij elkaar daarop heel snel zullen kunnen vinden. Daarmee halen wij echter maar een heel klein stukje van de bezuinigingen binnen. Als de heer Heerts onze voorstellen op het terrein van de zorg en de sociale zekerheid al niet sociaal vindt, vraag ik mij af waarvandaan hij het verschil wil halen. De werkgroep zal nog aanzienlijk meer moeten zien te vinden. De werkgroepen moeten op deze twee terreinen 15,5 mld. bezuinigingen vinden. Met al onze creativiteit zijn wij niet verder gekomen dan 9 mld. Komt er in het voorjaar uiteindelijk een helder antwoord van de Partij van de Arbeid? Weten we dan wat de Partij van de Arbeid wil?

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Weekers ontkent gewoon bepaalde pagina's uit de Miljoenennota stelselmatig. Hij doet dat bovendien structureel, dus in die zin is hij wel consistent. Voor het bedrag van 1,8 mld. liggen de maatregelen gewoon al vast. Dat is 1,3% van het bnp waarvoor al vast ligt wat wij zullen gaan doen. Wat denkt de heer Weekers dat dat doet met de PvdA? Handtekening is handtekening. Dat geldt voor de AOW. Hij heeft maar naar buiten te gaan om te horen hoe gevoelig dit ligt. Wij nemen onze verantwoordelijkheid. Wij doen veel meer dan de heer Weekers denkt. Hij moet ons niet elke keer willen aanpraten dat wij die pagina's zo maar zouden hebben neergepend. Er staan miljarden-bezuinigingen op. Het grote verschil tussen de heer Weekers en ons is dat wij van de Partij van de Arbeid nu investeren opdat wij de zaak niet kapot laten gaan en dat wij pas daarna maatregelen nemen. Ik heb gezegd dat de zaak voor miljarden al in gang is gezet. Het is een drietrapsrakete. Voor het overige hoort de heer Weekers van mij ook nog eens een duidelijke koers waar nog meer geld valt te halen.

De **voorzitter**: Een korte slotopmerking, mijnheer Weekers.

De heer **Weekers** (VVD): De heer Heerts verkoopt knollen voor citroenen. Natuurlijk heb ik de bezuinigingen gelezen die zijn ingeboekt in de Miljoenennota. Die stonden ook al in het akkoord dat de coalitie dit voorjaar had gesloten. Maar de bezuinigingen van 20% komen er nog eens bovenop. Daarover hebben wij vragen gesteld. De heer Heerts houdt een prachtig tranentrekkend verhaal, maar uiteindelijk zal hij in het voorjaar niet kunnen leveren.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Weekers heeft mij gecompimenteerd, maar daar blijft nu weinig van over. Ik heb zijn luchtballon doorgeprikt over de zorg. Wij nemen ook maatregelen in de zorg. Ik had het weleens willen zien of de VVD in het kabinet het eigenwoningforfait ter discussie had durven stellen voor huizen boven het miljoen. Dat had ik de VVD weleens willen zien doen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik kom even terug op de DSB Bank. Het is heel goed dat ook de PvdA de praktijken daar hard veroordeelt.

De heer **Heerts** (PvdA): We hebben vragen gesteld.

Heerts

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ja, en de heer Heerts heeft ook in de publiciteit zijn oordeel uitgesproken. Dat heb ik gelezen.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Is de heer Heerts het dan eens met GroenLinks dat er een veel diepgravender onderzoek moet komen naar de praktijken bij die bank en naar de betrokkenheid van de top daarbij?

De heer **Heerts** (PvdA): Dat weet ik niet, maar ik weet wel dat als er frauduleuze handelingen zijn of dingen die het daglicht niet kunnen verdragen, er zonder aanzien des persoons aangifte moet worden gedaan. Dat ben ik helemaal eens met de heer Weekers. Vervolgens stelt justitie dan een onderzoek in. Daar heb ik alle vertrouwen in.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): De heer Heerts heeft er alle vertrouwen in dat zo'n onderzoek wel tot stand komt, maar mijn vraag is of hij bereid is met ons samen druk uit te oefenen om ervoor te zorgen dat het onderzoek er echt komt.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik denk dat er al heel wat druk is opgebouwd door deze woordenwisseling en door alles wat al over dit onderwerp is gewisseld. Uiteindelijk gaan de feiten spreken. Als we strafrechtelijk tot een oordeel willen komen, moet iemand aangifte doen en moet er vervolging komen. Dat doen we niet via de algemene financiële beschouwingen. Ik denk dat de minister en de staatssecretaris van Financiën voldoende in hun mars hebben om ervoor te zorgen dat de autoriteiten waar zij over gaan of waar zij contract mee hebben, allemaal meekijken en meelesen. Dan komt dit punt dus aan de orde. Als er misstanden zijn en praktijken die het daglicht niet kunnen verdragen, dan is consumentengedrag de beste reactie waar dergelijke bedrijven gevoelig voor zijn, dus dat er vanaf morgen niemand meer een product of dienst koopt.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Dat zijn veel woorden. Ik doe nog een keer een poging om antwoord op mijn vraag te krijgen. De heer Heerts zegt dat, als er sprake is van fraude of misstanden, strafvervolging kan plaatsvinden. Is de heer Heerts het echter ook met ons eens dat als er sprake is van schending van integriteit, als bestuurders wisten dat er dingen aan de hand waren die eigenlijk niet kunnen, die bestuurders nu niet meer te hanteren zijn op andere belangrijke posities in de samenleving?

De heer **Heerts** (PvdA): Op dit punt sluit ik mij aan bij wat de heer Weekers over zijn ex-partijgenote heeft gezegd. Ik denk dat dat oordeel voldoende is.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Al sinds vorig jaar waarschuwt de PVV voor donkere wolken, maar het kabinet wilde deze niet zien. Helaas is onze voorspelling bewaarheid en ging de economie keihard onderuit. Minister Bos en premier Balkenende bleven als twee positivo's elkaars hand vasthouden en riepen in koor: we kunnen tegen een stootje; Nederland staat er goed voor.

Niets bleek echter minder waar. We worden nu geconfronteerd met massawerkloosheid, een gigantisch tekort en een torenhoge overheidsschuld. Het heeft meer dan een jaar geduurd voordat dit kabinet tot het besef kwam dat er iets moest gebeuren. De urgentie is er echter nog niet helemaal. Men neemt gerust negen maanden de tijd om zich te bezinnen. Eerst gaat het kabinet honderd dagen bezinnen op een coalitieakkoord, daarna gaat het drie maanden bezinnen op een stimuleringspakket en nu gaat het negen maanden bezinnen op mogelijke bezuinigingen. Dit is het kabinet van bezinning. Tegen het einde van de bezinning zijn er alweer verkiezingen. Al de tijd dat het kabinet de problemen voor zich uitschuift, loopt het tekort dagelijks met 100 mln. op. Wie gaat dit straks betalen?

Het ergste is dat het kabinet olie op het vuur gooit. In plaats van rust en vertrouwen in de samenleving te brengen, zaait het kabinet paniek en onzekerheid. Dit kabinet stelt alles ter discussie, in plaats van te zeggen "mensen, maak u geen zorgen over uw huis, uw pensioen, uw baan, de zorg en de veiligheid want wij garanderen de hypotheekrenteaftrek, de AOW, de WW, uw veiligheid en betaalbare zorg". Er zijn geen taboes. Alle heilige huisjes mogen sneuvelen en alles mag worden gesloopt. Onder druk wordt alles vloeibaar en de crisis wordt gretig misbruikt om allerlei stokpaardjes en hervormingen bespreekbaar te maken. De hypotheekrenteaftrek, de AOW, de zorgtoeslag, de huurtoeslag, de sociale zekerheid, alles ligt op de operatietafel en het kabinet staat met de scalpel in de aanslag. Wat denkt het kabinet dat dit doet in de hoofden van mensen en met het vertrouwen in de toekomst? En dan laat het kabinet deze onzekerheid nog eens negen maanden boven de markt hangen. Dat is zeer schadelijk. Dit kabinet gooit de economie nog verder op slot.

De heer **Irrgang** (SP): De PVV en de SP zijn het erover eens dat de AOW-leeftijd niet moet worden verhoogd, maar het grote verschil tussen uw en mijn partij is dat wij bereid zijn om te kijken of je op een of andere manier kunt zorgen voor voldoende inkomsten als je niet wilt bezuinigen op de uitgaven, zoals de AOW-uitgaven. Een van de mogelijkheden daarvoor is de hypotheekrenteaftrek, maar die zondert u uit. U wilt én geen verhoging van de AOW-leeftijd én niets veranderen aan de hypotheekrenteaftrek. Hoe denkt u het tekort, of dat nu 10 mld. of 35 mld. is, op te gaan lossen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): U wilt dat geld vrijmaken door meer inkomsten te genereren. Wij willen minder uitgaven. De overheidsbegroting loopt jaar in, jaar uit gigantisch op. Ik heb het even uitgerekend. De collectieve uitgaven bedroegen in 2006 100 mld. minder dan in 2009. Wij moeten eens ophouden met uitgeven. We zijn aan het uitgeven, strooien met subsidies en strooien naar het buitenland en immigratie alsof het geld ons op de rug groeit. De PVV zegt: snijd in je eigen vlees, zet zelfs eens een keer de tering naar de nering en kijk eens naar die uitdijende overheidsuitgaven. U wilt dat niet. U wilt kijken hoe we de lasten van de burgers en de inkomsten voor de overheid nog meer kunnen verhogen. Dat is een groot verschil.

De heer **Irrgang** (SP): U geeft geen antwoord op mijn vraag. Waar haalt u het geld vandaan, of het nu 10 mld. of 35 mld. is? U wilt snijden in de uitgaven, maar u bent

Tony van Dijck

net zoals wij tegen verhoging van de AOW-leeftijd. In de AOW-uitgaven wilt u dus niet snijden. Dan is de vraag waarin u dan wel wilt snijden. Kom niet aan met alleen maar ontwikkelingshulp, want daarmee komt u ook niet aan 35 mld.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik kom daar zo op. We hebben genoeg linkse hobby's om in te snijden. Maak u geen zorgen.

De heer **Irrgang** (SP): Ik stel u nu een vraag.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): We geven nu 20 mld. uit aan subsidies. Misschien bent u dat vergeten?

De heer **Irrgang** (SP): Welke subsidies wilt u dan schrappen? U bent ook tegen de zorgtoeslag. Welke subsidies wilt u schrappen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik kom daar zo op.

De heer **Irrgang** (SP): Nu graag. Ik mag u toch nu een vraag stellen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Als ik alleen al de milieusubsidies, de duurzaamheidssubsidies, de innovatiesubsidies bij elkaar optel, kom ik zo op 10 mld. tot 15 mld. Alleen de Stichting Natuur en Milieu krijgt al 8 mln. per jaar; de stichting Milieudefensie, 3 mln. Al die activistische groepen kunnen we missen als kiespijn.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Irrgang.

De heer **Irrgang** (SP): Ik concludeer dat de PVV ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV): De PVV schrapt alle subsidies, inderdaad.

De heer **Irrgang** (SP): ... op dit moment twee concrete voorstellen heeft: 8 mln. en 3 mln. Kortom, u komt met niets concreets over hoe u de kosten van de crisis wilt opvangen. Als u zegt dat u de AOW-leeftijd niet wilt verhogen, moet u ook aangeven hoe u het anders wil doen. Wij doen dat wel, onder andere door de hypotheekrenteaftrek, maar u laat dat na. En 8 mln. en 3 mln., dat is peanuts. Daar hebben we het niet over.

De **voorzitter**: Ik verzoek u beiden niet door elkaar te spreken. De heer Van Dijck vervolgt zijn betoog. Hij komt hier straks weer op terug.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik kom er straks weer op terug. Ik moet nu hapsnap allerlei voorbeelden geven.

De **voorzitter**: Nee, dat hoeft niet.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik keer even terug naar het begin van deze kabinetsperiode. In de Miljoenennota 2007 bedroegen de netto-overheidsuitgaven nog 138 mld. In de Miljoenennota 2008 werd dit bedrag door minister Bos opgeplust tot maar liefst 180 mld. Een stijging in één jaar, de overgang van Zalm naar Bos, van maar liefst 42 mld. Dat is 25% meer overheidsuitgaven in één jaar. Goed voor een nominatie in het Guinness Book of Records, dunkt me. Alsof dit nog niet genoeg was, werden de kaders opgerekt en de voorzichtige groei-

scenario's losgelaten. Het grote graaien kon beginnen: samen leven, samen uitgeven.

Ook werden door dit kabinet zes sociale pijlers opgericht om maar liefst 20 mld. extra te kunnen spenderen. Het mag wat kosten. Het geld was tenslotte geen probleem, want het klotste tegen de plinten van de Trêveszaal. Minister Koenders kreeg 400 mln. extra voor ontwikkelingshulp. Minister Cramer droomde van windmolens en kreeg 500 mln. Minister Vogelaar wilde eigen wijken en kreeg 400 mln. De allochtone medemens kreeg 200 mln. De hobby van minister Rouvoet, de Centra voor Jeugd voor Gezin, kreeg 400 mln. Ook minister Plasterk mocht 200 mln. extra besteden aan de publieke omroep en de kunstscene. Voor ieder wat wils, het feest kon beginnen. Helaas is de sociale droom van minister Bos omgeslagen in een nachtmerrie. Het overschot van 6 mld. in 2008 slaat nu om in een tekort van meer dan 36 mld. Oeps, denkt minister Bos nu. Wat nu? "Eerst even niets doen", fluistert Balkenende. "Het is beter te wachten tot na de gemeenteraadsverkiezingen." Als klap op de vuurpijl tovert minister Bos nog 6 mld. extra uit zijn hoge hoed om de economie een boost te geven. Waar haalt hij dit vandaan? Maar goed, als wij dan toch failliet gaan, kunnen wij dat maar beter goed doen.

De Partij voor de Vrijheid begrijpt dat nu niet moet worden bezuinigd op zaken, waardoor de crisis kan verergeren. Wat wij echter niet begrijpen, is dat er niet wordt gesneden in zaken die de economie niet raken en die wij kunnen missen als kiespijn. Waar blijft het CDA met zijn stofkamoperatie? De Partij voor de Vrijheid kiest ervoor om in haar tegenbegroting te snijden in linkse hobby's, en wel 7,2 mld. zonder een centje pijn. Op de eerste plaats zetten wij het mes in de riantte budgetten van het Rijk, de provincies en de gemeenten. Het kan allemaal veel efficiënter en met minder ambtenaren, zeker als ik lees dat decentrale overheden maar liefst 8,5 mld. op hun spaarrekeningen hebben staan. De ontwikkelingshulp kan ook best met heel veel minder: 1,4 mld. Waarom moeten wij de schuld overnemen van de Nederlandse Antillen? Wie neemt straks onze schuld over, niemand toch?

Nederland is ook verworden tot subsidieerland nummer één. Dit kan ook veel minder. Of het nu gaat om kunstsubsidies, cultuursubsidies, publieke omroep, innovatiesubsidies, duurzaamheidsubsidies, milieusubsidies, de prachtwijken van mevrouw Vogelaar, de inburgering van minister Van der Laan en de Centra voor Jeugd en Gezin van minister Rouvoet: alles kan wat ons betreft de prullenbak in. Ook schrappen wij geldverslindende, onzinnige projecten zoals de JSF, Afghanistan, rekeningrijden en windmolens. Wij kunnen deze linkse hobby's missen als kiespijn.

De Partij voor de Vrijheid wil investeren in zaken die de economie werkelijk raken, zoals de koopkracht van burgers en bedrijven, door voor mensen met een minimumloon tot een modaal inkomen de belasting te verlagen en ook door eindelijk het beloofde kwartje van Kok terug te geven. Hierdoor wordt de koopkracht versterkt met maar liefst 2,3 mld. Wij geven, in tegenstelling tot het kabinet, burgers en bedrijven € 300 extra per jaar. De koopkracht is noodzakelijk om de economie te stimuleren.

De Partij voor de Vrijheid investeert ook in de kwaliteit van de zorg, die zienderogen achteruit holt. Ook de bezuinigingen op de politie draaien wij terug.

Tony van Dijk

De Partij voor de Vrijheid maakt zich ook grote zorgen over de woningmarkt, in tegenstelling tot het kabinet. Er worden nauwelijks nog huizen verkocht en de huizenprijzen dalen zienderogen. Wij willen de huizenverkoop weer aanzwengelen door de overdrachtsbelasting in 2010 te halveren. Ook tornen wij niet aan de hypotheekrenteaftrek. Deze staat voor ons als een huis. Door überhaupt te praten over de hypotheekrenteaftrek wordt de woningmarkt op slot gezet. Dit is wat ons betreft levensgevaarlijk. Ik vraag de minister dan ook om bij dezen de hypotheekrenteaftrek als taboe te verklaren om te voorkomen dat er helemaal geen huis meer wordt verkocht. Elk huis betekent immers economische bedrijvigheid voor meubelboulevards, tuincentra, doe-het-zelfketens en kleine aannemers. Het kabinet komt niet verder dan het verhogen van de Nationale Hypotheek Garantie. Dit is onvoldoende.

Ook wil de PVV de arbeidsmarkt stimuleren door werkgevers een jaar lang premievrijstelling te geven bij het in dienst nemen van werklozen. Dit verlicht de werkgeverslasten en voorkomt langdurige werkloosheid. Wij trekken hiervoor 320 mln. uit, zodat 100.000 werklozen aan het werk kunnen.

In 2010 beginnen wij ook met het terugdringen van het tekort met 1,2 mld., zodat het EMU-saldo met 0,2% verbetert. Maar op lange termijn willen wij veel verder gaan met het snijden in het overtoollig vet uit de begroting: 27 mld. Alleen al de bijdrage aan het buitenland bedraagt jaarlijks 19,1 mld., mijnheer Irrgang, richting Europa, richting ontwikkelingshulp en al die vredesmissies. Dat kan met veel minder. De Partij voor de Vrijheid wil ook een efficiëntere overheid en wil af van de subsidiecultuur in Nederland. Ook willen wij af van de export van uitkeringen en willen wij een plafond zetten op de kinderbijslag. Ook moet de betutteling van allochtonen stoppen. Zij moeten gewoon meedoen in onze samenleving en hun stinkende best doen om erbij te horen. Betutteling werkt alleen maar averechts.

De Partij voor de Vrijheid is ook klip en klaar over de AOW. Wij zeggen: handen af van de AOW. Deze discussie heeft niets te maken met de crisis. De helft van de 55-plussers heeft niet eens een baan en van de 63-plussers werkt nog geen 15%. In plaats van applaus voor deze 15%, dat zij zo lang zijn blijven werken, mogen zij straks voor straf twee jaar langer doorwerken. Deze discussie is puur een geldkwestie. Wil je 4 mld. ophalen in 2025, dan moet je beginnen met een immigratiestop uit moslimlanden. Dan pas haal je echt geld op. Het CPB heeft berekend dat elk allochtoon gezin onze samenleving € 240.000 kost en Elsevier berekende dat de immigratiedroom onze samenleving reeds 200 mld. heeft gekost. Wil je geld verdienen, dan moet je beginnen met het sluiten van de immigratiekraan en niet met het verder versoberen van onze sociale zekerheid.

Dan de bonussen. Iedereen is zich daarvan kapotgeschrokken. Terwijl elke financiële instelling diep door het stof gaat, worden ze nog steeds rijkelijk uitgedeeld. Dit is te gek voor woorden. De bestuurders van deze instellingen hebben gewoon een dikke plank voor hun kop en het is nu aan de politiek om die eraf te rammen. De goedgelovigheid van de minister is dan ook bijna lachwekkend. Eerst deed hij een oproep tot matiging en nu gelooft hij in een bankencode voor zelfregulering. Hoe naïef kun je zijn? De minister moet gewoon paal en perk stellen aan deze abjecte zelfverrijking. Zolang banken van maatschappelijk belang zijn en zij worden gered met

belastinggeld, zijn het wat ons betreft semipublieke instellingen. Niets meer en niets minder. Daarbij passen geen bonussen, dikke salarissen, Ferrari's en marmeren kantoorpanden.

Voorzitter: Van Gent

De heer **Tony van Dijk** (PVV): Dit kabinet kiest voor de weg van de minste weerstand en wil de rekening van de crisis bij de burger neerleggen. Het kabinet wil gaan snijden in de lonen, in de studiefinanciering, in de AOW, de partnertoeslag, de zorgtoeslag en de hypotheekrenteaftrek. Dat zijn allemaal zaken die de burger keihard in de portemonnee raken. Dit kabinet spaart zichzelf en vervolgt haar weg op veel te grote voet. De Partij voor de Vrijheid zal nooit accepteren dat burgers de rekening betalen voor het falen van dit kabinet. In de afgelopen tien jaar zijn de overheidsuitgaven bijna verdubbeld, tot 180 mld. In de begroting zit genoeg overtoollig vet om het financieringstekort op te vangen, maar dan moet het kabinet wel de wil hebben om zelf de tering naar de nering te zetten.

□

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. "Perspectief". Dat was het eerste woord waarmee mijn fractievoorzitter de algemene politieke beschouwingen opende. Eigenlijk is dat woord ook op dit debat van toepassing. Het crisispauze is bijna voltooid en het wordt tijd om vooruit te kijken. Hoe gaat Nederland er in 2020 uitzien? Hoe kunnen we ons land, in de woorden van het kabinet, slimmer, schoner, sterker, solidair en solide maken? Welk perspectief schetst het kabinet voor de komende jaren? Daar is tijdens de algemene politieke beschouwingen al het nodig over gezegd, maar vandaag gaan we daarmee door. Ook is het nodige gezegd over de onduidelijkheid rondom de inzet en daadkracht van het kabinet bij de bestrijding van de crisis. Is het echter niet zo dat dit kabinet, juist door de werking van de automatische stabilisatoren, de economie stimuleert? En is het niet zo dat er een crisispakket ligt waarin 6 mld. wordt geïnvesteerd? Ik vraag de minister om dit plaatje nog eens helder neer te zetten.

We zijn inmiddels twee weken verder en er is in de tussentijd veel gebeurd. De G20-top heeft plaatsgevonden en de Nederlandse delegatie reisde met een grote agenda af naar Pittsburgh. De financiële wereld zou moeten veranderen, arme landen zouden meer ondersteund moeten worden en er zouden duidelijke stappen moeten worden gezet richting de klimaatfinanciering. Wat heeft de grote inzet van Nederland nu opgeleverd? Gaat er straks daadwerkelijk een andere wind waaien op de genoemde thema's? Ik hoor graag de visie van de minister op de bereikte resultaten.

Voorzitter: Verbeet

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Uiteraard zijn we niet alleen afhankelijk van de mondiale besluitvorming. Op nationaal niveau liggen er ook genoeg uitdagingen, al is dat misschien wat eufemistisch gesteld. Als we kijken naar de Miljoenennota zien we dat de problematiek groot is. Dit kabinet zal een deel van die problematiek voor zijn rekening moeten nemen, maar niet vanuit de redenering "Er is 35 mld. nodig, waar gaan we schrappen?". Dat

Cramer

moet vanuit de vraag "Welke maatregelen zijn nodig om Nederland er in 2020 beter voor te laten staan?". Daarbij wordt wat betreft de ChristenUnie verder gekeken dan alleen naar bezuinigingen. Ook lastenmaatregelen hoeven niet uitgesloten te worden. Deelt de minister deze opvatting? Het structurele bedrag van 35 mld. wordt overigens naar ons idee niet echt onderbouwd. Welke premissen lagen eraan ten grondslag? Voor Nederland is minstens zo belangrijk hoe andere eurolanden het herstel van de overheidsfinanciën gaan oppakken. Als de oplossing wordt gezocht in het laten rollen van de geldpers en daarmee in het toenemen van de inflatie, kan Nederland heroverwegen wat het wil, maar raakt het diep in de problemen. Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat het Stabiliteits- en Groeipact weer op de Europese agenda komt?

Als wij naar de ontwikkeling van de Nederlandse economie kijken, valt op dat Nederland achterblijft bij een aantal ons omringende landen. De tweedekwartaal-cijfers waren wat dat betreft niet hoopvol. Het CPB berichtte afgelopen week dat de wereldhandel tekenen van herstel vertoont terwijl de Nederlandse export achterblijft. Kennelijk profiteert onze economie niet meer automatisch van een aantrekkelijke wereldhandel. Hoe duidt de minister deze ontwikkeling en wat zou het kunnen betekenen voor onze concurrentiepositie in de toekomst?

Ik ga nog even terug naar de G20-top. Er werden, zoals gezegd, warme woorden gesproken door de Nederlandse delegatie over de financiële verhoudingen, het klimaat en de armoede. Mijn complimenten daarvoor, maar ik heb toch een paar opmerkingen in dit verband. Tijdens het crisisakkoord is er extra geld uitgetrokken voor klimaat en is er een SDE-opslag voorgesteld om groene projecten te financieren, zodat er een stabiel investeringsklimaat voor duurzame energie kan ontstaan. Dat is iets waar het de laatste jaren nogal eens aan heeft ontbroken. Het extra geld voor dit doel blijft echter op de plank liggen. De SDE-opslag wordt nodeloos gefrustreerd. Hoe kan dit kabinet in internationaal verband het klimaat zo hoog op de agenda plaatsen, terwijl het in eigen land de plannen maar moeilijk tot uitvoering krijgt? Kan ik van deze minister een krachtige aansporing verwachten in de richting van zijn verantwoordelijke collega's?

Ook het tegengaan van armoede was een onderwerp op de G20-top. Nederland pleitte voor het beschikbaar komen van voldoende middelen vanuit internationale financiële instellingen. Ook hier kan het kabinet volgens de ChristenUniefractione een veel directere rol spelen. Nederland krijgt bijvoorbeeld in twee tranches Special Drawing Rights van het IMF; zo rond de 4 mld. De ChristenUniefractione stelt voor een deel hiervan in een soort FES voor ontwikkelingslanden te storten van waaruit allerlei ontwikkelingsrelevante investeringen worden gedaan. Betrek het Nederlandse bedrijfsleven hier dan ook actief bij, zodat dit eveneens zal profiteren van deze middelen. Zo snijdt het mes aan twee kanten. Wat vindt de minister van dit voorstel en is hij überhaupt bereid een deel van de trekkingsrechten in te zetten voor de economische ontwikkeling van ontwikkelingslanden?

Op de G20-agenda stonden ook nog de bonussen. Het is hoopvol dat daarover een akkoord is bereikt. Tijdens de algemene politieke beschouwingen heeft mijn fractie nog gevraagd om het eigen aandelenbezit van topbestuurders te beperken om te voorkomen dat eigenbe-

lang van bestuurders centraal komt te staan. Wil de minister nog op dit voorstel ingaan? Bij heel de bonusdiscussie wil ik nog wel de nuancering plaatsen dat wij de crisis niet zullen oplossen door alleen de bonussen aan te pakken. Sterker nog, ik denk dat de oorsprong meer in het financiële systeem ligt. Te weinig toezicht op een markt die dolgraag zichzelf wilde reguleren en waar te grote risico's zijn genomen, hebben geleid tot megawinsten waarbij die bonussen een exponent zijn geworden. Dit symbool van kortetermijndenken staat de ChristenUnie sterk tegen. Misschien moeten wij er maar aan wennen dat duurzame ontwikkelingen en dubbele groeicijfers in de financiële wereld niet samengaan. Als rentmeesters van het grote geld zal de financiële wereld een nieuw elan moeten en kunnen ontwikkelen als zij haar energie steekt in die duurzame ontwikkeling in plaats van in het kortetermijnsucces. Dit was eigenlijk wat ik ervan wilde zeggen, ware het niet dat er gisteren onduidelijkheid ontstond over de bonus van de heer Zalm. Hoe kan de minister vergeten zijn te vermelden dat de heer Zalm over vier jaar een bonus kan krijgen; vier keer 50% van het jaarsalaris dus. Iedereen was naar mijn overtuiging in de veronderstelling dat dit een eenmalige bonus zou zijn. Dat moet de minister toch niet ontgaan zijn. Waarom dan nu mist optrekken rondom een onderwerp waarvan nota bene een speerpunt is gemaakt? Kan de minister klip-en-klaar uitleggen hoe de vork in de steel zit en hoe die bonus van de heer Zalm tot stand komt?

Nu wij het toch over de financiële wereld hebben: de ChristenUniefractione maakt zich behoorlijk zorgen over de integratie van Fortis en ABN AMRO. De druk vanuit Europa neemt toe en het is de vraag of dat terecht is.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Mag je van iemand die € 750.000 per jaar verdient, verwachten dat hij zijn werk gewoon heel goed doet en helemaal geen bonus nodig heeft?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Op zich is dit een terechte opmerking van mevrouw Verdonk. Door de minister is echter iets met de heer Zalm afgesproken. Toen dat gebeurde, hebben wij daar in deze Kamer onze goedkeuring aan gegeven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Maar met het principe bent u het eens: € 750.000 is een heel mooi salaris. Als in het vervolg weer zo'n functie vrijkomt, moet een salaris van € 750.000 of minder voldoende zijn.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ja, in principe wel. Ik kan mij echter voorstellen dat er sprake is van bijzondere verdiensten, waardoor een "bonus" niet direct een besmet woord hoeft te zijn. Ik ben het met u eens dat wij echt af moeten van het systeem van bonussen, het gemak waarmee je bijna niets hoeft te doen en toch een bonus krijgt.

Voorzitter. Nu wij het toch over de heer Zalm hebben, de ChristenUnie maakt zich behoorlijk zorgen over de integratie van Fortis en ABN AMRO. De druk vanuit Europa neemt toe en de vraag is of dat terecht is. Overspeelt Brussel met de dwangmaatregel voor de verkoop zijn hand niet op dit moment? Geeft de minister op dit punt voldoende tegengas aan eurocommissaris Kroes, gegeven de financiële stand van zaken in de wereld van vandaag? Wij kunnen daar van alles van

Cramer

vinden, maar er moeten snel knopen worden doorgehakt. De onduidelijkheid in deze kwestie levert niet alleen kopzorgen voor de minister op, maar vooral ook voor de medewerkers die bij deze banken werken. Dan is het van belang dat je weet wat de kosten van verschillende scenario's zijn, omdat het hierbij ook om gemeenschaps-geld gaat. Wij zouden graag zien dat de minister kan melden dat er een soort plan B is wanneer de gewenste integratie om wat voor reden dan ook ter discussie komt te staan. Ik vraag de minister of een dergelijk plan bestaat.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Cramer heeft waarschijnlijk ook de brieven van de vakbonden, waaronder de FNV, gekregen met het verzoek om hen te steunen om een krachtig signaal af te geven aan Brussel, mevrouw Kroes, en om de druk erop te zetten. Vindt hij het bespreekbaar dat wij dit wellicht met een Kameruitspraak zouden moeten doen?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik vind het in de discussie op dit moment van het grootste belang hoe duidelijk de minister zich uitspreekt. De Kamer kiest ook behoorlijk positie in dit debat. Als de minister dat beaamt, heeft hij vanuit de Kamer voluit steun om daar de discussie in Brussel over aan te gaan.

Voorzitter. Het kabinet staat voor een enorme klus en er is het nodige in gang gezet, maar dit zal nog maar het begin zijn van wat er nodig is om de overheidsfinanciën weer in het gareel te krijgen. Dat gaat de hele samenleving raken. Mijn fractie wenst het kabinet heel veel wijsheid toe bij het nemen van de beslissingen die moeten worden genomen.

De heer **Weekers** (VVD): Heel veel wijsheid is inderdaad op haar plaats, maar is zij ook aanwezig bij de fractie van de ChristenUnie? De heer Cramer heeft namelijk aan het begin van zijn betoog gezegd dat het uitermate belangrijk is dat het Groei- en Stabiliteitspact weer op de agenda komt en dat het belangrijk is dat de staatsschuld uiteindelijk weer op orde komt. Tegelijkertijd heeft hij echter gezegd: wij willen ons niet vastleggen op bepaalde bedragen; wij willen niet gaan schrappen hier en daar. Ik houd ook niet van schrappen, maar als je de staatsschuld en het huishoudboekje op orde wilt brengen, zul je toch een aantal pijnlijke keuzes moeten maken. Mijn heel concrete vraag aan de heer Cramer is of hij in het voorjaar ook gaat leveren en of hij bepaalde piketpalen slaat als het gaat om de twintig werkgroepen.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik verstond niet precies wat de heer Weekers zei.

De **voorzitter**: Piketpalen.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ga ik in het voorjaar ook ...?

De heer **Weekers** (VVD): Ik heb gevraagd of de heer Cramer in het voorjaar ook gaat leveren.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Leveren?

De heer **Weekers** (VVD): Leveren.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Oké. Dat is inderdaad duidelijk.

De heer **Weekers** (VVD): Er komt straks een aantal voorstellen en daar moeten voorstellen bij zitten om 20% te bezuinigen, ook op het terrein van de sociale zekerheid en van de zorg. De heer Cramer heeft mij daar eerder in het debat de maat in genomen. Maar toch staat hij straks zelf voor die keuze. Gaat hij dan ook kiezen of schuift hij de zaak dan weer door?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik herken niet dat ik de heer Weekers de maat zou hebben genomen. Ik heb hem geconfronteerd met een inconsequentie in zijn betoog en heb daarop gefocust. Hij heeft gevraagd of de ChristenUnie voluit gaat meedraaien en geen piketpalen vooraf slaat. Jazeker. Dat heeft mijn fractievoorzitter tijdens de algemene politieke beschouwingen al gezegd. Er is wel een aantal voorwaarden en de heer Slob heeft deze voorwaarden toen ook genoemd. Wij vinden het belangrijk dat daarbij sprake is van rechtvaardige economische verhoudingen. Wij spreken dus over rentmeesterschap. De heer Weekers dichtte mij dat eerder toe, en daar wil ik kleur aan geven. Het gaat om rechtvaardige economische verhoudingen. Mensen moeten niet worden afgeschreven. Dat is voor ons een belangrijk onderdeel dat daarin naar voren moet komen. Er zijn zaken die wij graag beschermd willen zien. Zo moet iedereen de mogelijkheid hebben om zelf inkomen te verwerven. Dat sluit volgens mij ook aan bij hetgeen de heer Weekers ook heeft gezegd. Wij moeten zorgen voor degenen die niet in staat zijn om zelf inkomen te verwerven, zowel in eigen land als daarbuiten. De overheid moet dus een schild voor de zwakken zijn. Verder moet sprake zijn van absolute voorrang voor duurzame investeringen. Dat zou ik kunnen samenvatten als het gaat over het rentmeesterschap: beproef alles en behoud het goede. Als het gaat over het rentmeesterschap vat ik het samen als: beproef alles en behoud het goede. Ik heb geprobeerd om daar kleur aan te geven. Wij hebben geen taboe, maar wij hebben wel voorkeuren.

De heer **Weekers** (VVD): Ik kan deze opmerkingen, deze kanttekeningen, deze voorwaarden vrijwel allemaal onderschrijven. Toch ontkomen wij straks niet aan een aantal pijnlijke keuzes. Ik noemde het terrein van de zorg. Met een taakstelling van 20% kom je in de orde van grootte van 10 mld. Dat is meer dan het dubbele van wat er in de plannen van de VVD staat. Hoe laat zich dat rijmen met uw opstelling? Met andere woorden, gaat u daar in het voorjaar ook daadwerkelijk pijnlijke keuzes maken of weet u dat nog niet?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik ben het eens met de heer Weekers dat er pijnlijke keuzes gemaakt moeten worden. Dat heb ik volgens mij ook in mijn tekst gezegd. Niemand zal dit – het is wat te bombastisch als ik het zo zeg – niet gaan merken. Iedereen zal dit merken, ook in zijn portemonnee. Ik bestrijd dat dit alleen maar via de weg van de bezuiniging bereikt kan worden. Bezuinigingen raken uiteindelijk ook mensen in hun portemonnee, linksom of rechtsom. U noemt de zorg en dat is een van de onderwerpen waarvan ik met nadruk heb gezegd dat wij daar een voorkeur hebben uitgesproken: niet een taboe, maar wel een voorkeur. Als u zegt dat je met 20%

Mevrouw Koşer Kaya (D66)

© M. Sablerolle – Gouda

op 10 mld. komt, dan zullen wij eerst moeten kijken waarin dat precies zit. In dit huis wordt te vaak over de zorg gezegd dat er weer een efficiencyverbetering kan gebeuren. Ik geloof persoonlijk niet dat je nog 10 mld. in de zorg kan bezuinigen. Dat betekent echter dat het ergens anders vandaan moet komen. Ik deel met de regering – daarover heb ik ook een vraag gesteld – dat als de omvang van het probleem echt die 35 mld. is, wij het aan onze verantwoordelijkheid voor de overheidsfinanciën verplicht zijn om 45 mld. te vinden. Dat kan door bezuinigen en wat de ChristenUnie betreft ook door lastenverhoging.

De heer **Weekers** (VVD): De ChristenUnie zegt dat zij niet gelooft dat in de zorg 20% gehaald kan worden. Twee andere werkgroepen betreffen de sociale zekerheid. Daar zou het uiteindelijk gaan om een ombuiging van 5,4 mld. De heer Cramer had harde woorden in mijn richting en in de richting van onze tegenbegroting. Schrijft hij dit terrein ook af als het gaat om het behalen van een taakstelling van 5 mld.? Zo nee, waar ziet hij mogelijkheden die ik misschien over het hoofd heb gezien?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Dat is nou het leuke van die twintig werkgroepen. Die gaan al die mogelijkheden in kaart brengen en daar ben ik buitengewoon nieuwsgierig naar. Als de heer Weekers een boodschap wil afgeven en mij wil laten zeggen dat wij met ons allen voor complexe, moeilijke keuzes komen te staan, misschien wel voor buitengewoon ingrijpende keuzes, dan deel ik dat. Ik hoop dat wij die 35 mld. Kamerbreed kunnen vinden en dat wij niet in een hullie-zulliediscussie komen, dus oppositie tegen coalitie. Ik heb duidelijk aangegeven wat de voorkeursroute is die de ChristenUnie daarbij volgt. De keuze die de heer Weekers in zijn termijn nadrukkelijk heeft neergezet, is dat je niet over lastenverhogingen kunt praten. Ik constateer maar even dat er sinds de jaren tachtig tot nu toe een bedrag van omgerekend 40 mld. aan lastenverlichting is teruggegeven aan de burger. Dat is op zichzelf niet vervelend, dat vinden wij allemaal fijn, maar het betekent wel dat er best discussie gevoerd kan worden over welke spankracht er zit in de samenleving om er met elkaar de schouders onder te zetten.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): De heer Cramer wil niet in een hullie-zulliediscussie zitten. Dat begrijp ik wel, maar tegelijkertijd geeft de coalitie heel duidelijk aan: jullie bezuinigen al en wij zijn heel sociaal. Twintig groepen zijn aan de slag en hebben straks een aantal voorstellen. De heer Cramer zei net: zorg gaan wij niet doen, sociale zaken blijven nog steeds staan. Ik wil nou precies weten hoe het met die taboes zit. Wat is voor de ChristenUnie bespreekbaar en wat niet?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik heb niet gezegd dat wij niet aan de zorg komen. Ik heb ook niet gezegd dat sociale zekerheid onbespreekbaar is. Ik heb aangegeven dat voor ons de overheid gekenschetst moet kunnen blijven als schild voor de zwakken. Dat heb ik aangegeven. Daarover kunt u uw schouders ophalen, dat mag. Dat vind ik allemaal prima, maar dat is het uitgangspunt dat wij gebruiken bij de beoordeling. Namens de ChristenUnie heb ik u dan ook geen taboe te melden.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Het zijn holle frases, als u het heeft over "zwakkeren helpen" of "rechtvaardige economische verhoudingen". Vult u het dan in, want zo zegt het mij geen donder. Ik vul het waarschijnlijk wat anders in dan u dat kennelijk doet. Het kan ook dat wij het op dezelfde wijze invullen, maar wees dan concreet en vul het in, want anders volg ik dit niet.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Mevrouw Koşer Kaya vraagt naar de bekende weg. "Rechtvaardige verhoudingen" worden in deze Kamer ook wel genoemd: de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Dat gaat over solidariteit in de zorg, dus over de premies. In mijn interruptie heb ik zojuist ook al duidelijk gemaakt waar de ChristenUnie staat. Volgens mij weet mevrouw Koşer Kaya heel goed wat de ChristenUnie daaronder verstaat. Misschien snapt mevrouw Koşer Kaya het niet. Ik zou zeggen dat zij dan ons verkiezingsprogramma maar moet lezen. Er is dus geen woord Spaans bij. Als het gaat over rentmeesterschap zou ik zeker niet woorden als "holle frase" willen gebruiken.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Koşer Kaya.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik hoop dat over twintig jaar de toekomstige generaties ook zeggen dat dit kabinet een geweldige molensteen aan zijn nek heeft laten hangen. U geeft echter geen antwoord op mijn vraag. Ik vraag u de drie randvoorwaarden die u hebt in te vullen. Nogmaals: de sterkste schouders moeten de lasten dragen. Ik ben het eens met u dat de economische welvaart gelijkelijk moet worden verdeeld, maar D66 maakt duidelijke keuzes. U maakt die niet. Ik ben er gewoon nieuwsgierig naar; dat is niet om u te plagen, maar ik wil het gewoon weten.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Volgens mij heb ik in mijn termijn duidelijk gemaakt dat wat ons betreft het kabinetsbeleid goed is geweest. Er zijn keuzen gemaakt voor bezuinigingen. Nu gaan twintig werkgroepen aan de slag die zullen komen met voorstellen. Ik heb in dat verband geen voorwaarden genoemd, maar beoordelingscriteria. Langs die lijst leggen wij het niet. Het is dus geen voorwaarde, van "dat moet het zijn", maar het is wel onze prioriteitenlijst.

Cramer

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Sap.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Voorzitter. Even een vraagje vooraf. Ik zie dat de minister net even vertrokken is. Ik heb in het begin van mijn verhaal een aardigheidje voor hem.

Staatssecretaris **De Jager**: De minister is even naar het toilet.

De **voorzitter**: Ik kan mij voorstellen dat mevrouw Sap wil dat de minister erbij is. Ik kan mij ook niet herinneren dat ik daarvoor toestemming had gegeven.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Wij zijn weer compleet. Dit kan gebeuren, alleen wist ik niet dat de minister even weg was. Hij had dat even moeten melden of vragen, dat is eigenlijk nog beter.

□

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Voorzitter. De algemene politieke beschouwingen waren dit jaar een absoluut politiek dieptepunt. Nog nooit eerder heeft een kabinet zijn beleid zo slecht verdedigd, en dat op een moment in de geschiedenis dat meer dan ooit vraagt om politieke visie en keuzen. Wij hebben immers te maken met de grootste crisis aller tijden. Het is een wereldwijde crisis in ons financiële systeem, de economie, het klimaat en onze energie- en voedselvoorziening. Het is een crisis die vooral de meest kwetsbaren raakt en die over een jaar of 50 desastreuze gevolgen kan hebben voor ons allemaal, als wij het tij niet op tijd weten te keren. Veel tijd hebben wij daarvoor niet meer. Volgens Jim Hansen, een gerenommeerd NASA-onderzoeker en ontdekker van het broeikaseffect, moet uiterlijk 2015 het roer om. Anders zijn de gevolgen onomkeerbaar. Daarom wil GroenLinks alles op alles zetten om het kabinet tot meer groene daadkracht te bewegen. Mooie woorden bij de presentatie van het koffertje of in Pittsburgh zijn niet genoeg. Er ligt nu vast een prachtige eerste termijn klaar. Om met Jan Schaefer te spreken: "In ... kun je niet wonen"; ik zal het netjes houden. Met geklets bestrijdt men geen crisis.

In de Miljoenennota's van de afgelopen jaren tekende zich een traditie af die wij toejuichen. Er was aandacht voor een breed welvaartsbegrip waarin niet alleen de centen maar de kwaliteit van leven centraal staan. Toen ik dit jaar de Miljoenennota opensloeg, viel mijn oog meteen op de titel van het themahoofdstuk "Crisis, what crisis?". Dat klinkt veelbelovend. Wie echter vervolgens een analyse verwacht van de verschillende crises die onze wereld teisteren, komt bedrogen uit.

Er staat een toepasselijk liedje op het album "Crisis, what crisis?" van Supertramp uit 1975. Ik zal het hier niet zingen; ik kan u geruststellen. Het liedje heeft de volgende tekst: "When I was a small boy, well, I could see the magic in a day, but, now I'm just a poor boy, well, maybe it's the price you have to pay, if you lock your dreams away." Met excuus aan iedereen die geen Engels verstaat. Deze minister lijkt zijn dromen ook te hebben opgeborgen. De huidige Miljoenennota is geestelijke en politieke armoede. De minister beschrijft de nachtmerries uit het verleden en vergeet de dromen over de toekomst.

President Sarkozy heeft aangekondigd welzijn en geluk op te nemen als economische meeteenheden. Daardoor worden bij aanstaande bezuinigingen niet alleen de effecten op financiën en economie, maar ook de gevolgen voor het milieu en voor de kwaliteit van leven gemeten. Minister, u bent toch nog steeds met GroenLinks bereid om hier werk van te maken? Wat hebben wij straks aan een sluitende overheidsbegroting als het land half ondergelopen is? Wij vragen u om deze belangrijke omissie in de Miljoenennota te herstellen. Volg het voorbeeld van president Sarkozy.

Wij willen dat het kabinet de heroverwegingsoperatie niet boekhoudkundig inzet maar vanuit een brede opvatting van welvaart. Wij willen de concrete toezegging van de minister dat de twintig werkgroepen daartoe alsnog de opdracht krijgen. Bezuinigingen verzinnen is immers niet zo moeilijk. In de zorg kan het kabinet mantelzorgers bijvoorbeeld nog meer taken en verantwoordelijkheden geven. Dat heeft natuurlijk wel een effect op duurzaamheid en welzijn. De gevolgen zijn meer autokilometers, meer stress, minder vrije tijd en kwetsbare chronisch zieken en gehandicapten die de dupe zijn. Dit kan niet de bedoeling zijn. Deze tijd verdient een kabinet dat streeft naar een betere samenleving. Dat is een droom die de minister niet mag opbergen.

Ik stap over van de Miljoenennota naar de vele kansen die er liggen om volgend jaar al zo veel mogelijk groene banen te creëren. Het kabinet is veel te bescheiden met zijn groene en sociale ambities. Daardoor raken in 2010 onnodig veel mensen hun baan kwijt. Behoud van werkgelegenheid, juist voor de kwetsbaarste groepen op de arbeidsmarkt, staat voor GroenLinks voorop. Dat kan door veel meer te investeren in isolatieprogramma's voor de bestaande woningbouw, in duurzame energie en in een uitbreiding van spoor, tram en fiets, door de zorg en het onderwijs te versterken, waardoor zij meer personeel kunnen aantrekken en meer kwaliteit kunnen leveren, en door de belastingen op milieuvervuiling te verhogen en tegelijkertijd de belastingen op laagbetaald werk te verlagen. "Vergroening" noemen we dat.

Staatssecretaris, u was toch de man van de vergroening? Waarom gaat u dan niet door op de ingeslagen weg? Waarom draait u de vergroening juist terug? Waarom schaft u de vliegtaks weer af? Pieter Winsemius zegt het mooi in de Volkskrant van afgelopen zaterdag: "Dat die lobby van Schiphol is gelukt, slaat helemaal nergens op", zegt Pieter Winsemius. "Dat het slechter gaat met Schiphol vanwege de vliegtaks, kom nou toch, dat gelooft geen zinnig mens." Ik neem aan dat de VVD het eens is met deze prominente, echt groenrechtse VVD'er. Staatssecretaris, volgens mij bent u de weg kwijt. Wat is uw plan? Graag een reactie.

De **voorzitter**: Wilt u een persoonlijk feit aan de orde stellen, mijnheer Weekers?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik dacht al: waar is de heer Weekers?

De **voorzitter**: Ja, hij wil een persoonlijk feit aan de orde stellen.

De heer **Weekers** (VVD): In dit geval moet ik toch een partijgenoot afvallen. Ik denk dat de heer Winsemius hiermee echt de weg kwijt is, want het was een

Sap

uitermate verstandig besluit van deze staatssecretaris om een einde te maken aan dat onding van een vliegtaks, die hij overigens zelf had ingevoerd. Het kostte veel te veel werkgelegenheid. Het zou goed zijn als meneer Winsemius die oogkleppen afzet.

De **voorzitter**: Waarvan akte.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik denk dat deze korte interruptie van de heer Weekers aantoont dat de heer Winsemius toch veel meer verstand van deze materie heeft dan hijzelf.

Onze tegenbegroting voor 2010 laat zien dat we tegelijkertijd onze economie kunnen versterken, het milieu kunnen verbeteren en kansen voor de meest kwetsbare groepen kunnen creëren. Wij vernietigen geen werk zoals de VVD en de "VVD-light", maar wij creëren werk. In 2010 investeert GroenLinks ruim twee keer zo veel als het kabinet. Dat doen we zonder het financieringstekort en de begrotingsschuld verder te laten oplopen, want GroenLinks vindt het belangrijk dat de kosten van deze crisis eerlijk tussen de generaties worden gedeeld. Wij vragen offers waar die kunnen worden gedragen. Wij snijden niet in de ontwikkelingshulp. Integendeel: wij zijn juist bereid om extra geld uit te trekken, omdat elke euro in deze crisistijd in ontwikkelingslanden het verschil tussen leven en dood kan uitmaken. Wij kiezen ervoor om een grotere bijdrage te vragen van de hogere inkomensgroepen in Nederland. Wij bezuinigen op projecten voor het doortrekken en verbreden van snelwegen, die enkel tot nieuwe files lijden.

De heer **Irrgang** (SP): Wie is de VVD-light?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Was de heer Irrgang tijdens de algemene beschouwingen aanwezig?

De heer **Irrgang** (SP): Ja.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Daar heeft mijn fractievoorzitter VVD-light ook regelmatig genoemd om het programma en de inzet van D66 te typeren.

De heer **Irrgang** (SP): Het is dus D66?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ja! Sommigen zijn hierover ernstig in verwarring, zie ik, maar voor ons is het glashelder. Wie naar de analyse van het Centraal Planbureau kijkt, kan ook maar één conclusie trekken: we hebben tegenwoordig een VVD en een VVD-light. Ik zie dat de VVD-light nu opstaat.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Alles dichterbij de SP zou je ook "SP-strong" kunnen noemen. Misschien dat mevrouw Sap ook wil kijken naar ons verkiezingsprogramma en onze doorberekening, want daar komt D66 met de VVD als beste uit de bus. Misschien kan ze daar nog wat van leren?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ja, wat zal ik zeggen. We leven nu in een tijd waarin verkiezingsprogramma's voor een groot deel achterhaald zijn. Partijen hebben nieuwe tegenbegrotingen ingeleverd en laten daarmee hun ware aard zien. Daar kijken wij naar. Ik vervolg mijn betoog.

GroenLinks is niet bang voor de toekomst. Wij vinden dat Nederlanders hun zin in de toekomst niet mogen verliezen. Politici dienen realistisch maar optimistisch leiding te geven. De crisis laat ons inderdaad met een forse financiële schuld achter. De overheid zal stevig moeten bezuinigen en de lasten moeten verzwaren om de overheidsfinanciën weer gezond te krijgen. Dat geeft ons ook de kans om Nederland beter te maken. We dienen te beginnen met de financiële sector die weer moet gaan doen waarvoor hij bedoeld is: ons betalingsverkeer veiligstellen en de besparingen van gezinnen doorsluizen naar perspectievolle investeringen van bedrijven. Duurzaamheid moet daarbij een veel grotere rol krijgen. Wij hebben banken immers broodnodig om de omslag naar een duurzame economie te financieren. Dit belangrijke punt hebben wij gemist in de toekomstvisie van minister Bos. Hoe gaat hij bewerkstelligen dat banken duurzaamheid integreren in hun financieringscriteria? Graag een reactie.

Het is goed dat in Pittsburgh afspraken zijn gemaakt over de beloningen van bankiers. Het is ook goed dat de bankiers in Nederland met een code zijn gekomen. Het is echter niet goed genoeg. Er zijn te veel ontsnappingsslausules. Wij weten inmiddels dat de financiële sector die maar al te goed weet te benutten. GroenLinks wil daarom dat het kabinet nu met stevige wetgeving komt. Daarin willen wij drie dingen geregeld zijn. Ten eerste een nullijn voor bankiers in 2009. Zolang de crisis duurt, horen bankiers geen bonussen of salarisverhogingen te ontvangen. Ten tweede een plafond van maximaal 20% van het jaarsalaris voor alle bonussen, ook de welkomst- en retentiebonussen. Ten derde introductie van de Wellinknorm, een plafond voor het vaste salaris van € 400.000. Dat is nog steeds een behoorlijk hoog bedrag.

Dan nog even de DSB Bank, het belangrijkste werkgelegenheidsproject van de VVD. Wij willen onderzoek naar de handelwijze van deze bank, die met dubieuze producten mensen met onnodig grote schulden opzadelt. Wij willen ook dat de verantwoordelijken daarop worden aangesproken en afgerekend.

Niet alleen de financiële sector, ook de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de pensioenen zijn dringend aan hervorming toe. Ook hier moet centraal staan dat instituties doen waarvoor zij bedoeld zijn. De arbeidsmarkt moet kwetsbare groepen insluiten en iedereen perspectief bieden op werkzekerheid en een leven lang leren. De woningmarkt moet toegankelijk worden voor starters door de hypotheekrenteaftrek voor hogere inkomens en dure huizen aan banden te leggen. En de AOW moeten ouderen inkomenszekerheid bieden als zij niet meer kunnen werken en moet de arbeidsparticipatie in eerdere levensfasen niet in de weg staan.

GroenLinks staat een nieuwe verdelingspolitiek voor. Onze waarden: kansen voor outsiders op de arbeidsmarkt, meer inkomen voor de lagere inkomens, het beste onderwijs voor ieders talent, huizen voor jongeren en een groene wereld voor onze kinderen. Een politiek die zorgt voor eerlijk delen en een evenwichtige economische groei, en die het engagement en de gemeenschapszin van burgers steun geeft.

Ik bied de minister en de staatssecretaris van Financiën hierbij onze politieke uitgangspunten voor de heroverwegingen aan: de TomTom voor politieke heroverweging.

De **voorzitter**: De TomTom ... De TomTom is juist weg.

Sap

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Het is ook een woord-spelletje, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u. Ik zal zorgen dat het aan de bewindslieden wordt gegeven.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Wij zullen het zo ronddelen voor alle collega's hier.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat er geen bezwaar tegen bestaat dat dit stuk ter inzage wordt gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Kamer.

(Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.)

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Tijdens de algemene beschouwingen hebben wij vergeefs gevraagd naar de visie en de uitgangspunten van het kabinet. Wij hopen dat het kabinet dat in deze financiële beschouwingen goedmaakt en ons pleidooi voor duurzame welvaart en sociale rechtvaardigheid alsnog omarmt.

□

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Voorzitter. "Nederland kan wel tegen een stootje." Een jaar geleden presenteerde de minister een optimistische Miljoenennota. Een feestbegroting: de crisis trekt voorbij aan Europa. Niets blijkt minder waar. Vorig jaar was een solide begroting onze inzet. Daarmee waren we nu beter voorbereid geweest.

De minister sprak van de makkelijkste begrotingsonderhandelingen tot nu toe, maar het hadden de moeilijkste moeten zijn. Het begrotingstekort is 32 mld. De schuld stijgt naar 380 mld. Keuzes voor de toekomst zijn niet gemaakt. De vraag hoe Nederland slimmer, duurzamer en sterker uit de crisis komt, blijft onbeantwoord. De Miljoenennota 2010 is de saaiste in jaren. Ik weet dat de heer Heerts – misschien dat hij achterin meeluistert – het niet leuk vindt om dit allemaal te horen, maar het kabinet past slechts op de winkel. Sterker nog, het enige wat dit kabinet doet, is een heel grote kaars branden voor sint-juttemis.

Het kabinet leunt zwaar op de automatische stabilisatoren. Waarom is dit verstandig? Is het niet misleidend? Automatische stabilisatie klinkt te mooi om waar te zijn. Zonder iets te doen, komt het allemaal goed. Het suggereert stabilisatie, maar de overheidsfinanciën slaan op lange termijn uit het lood. Maakt het kabinet wel een afweging tussen korte en lange termijn?

Ook de maatregelen na 2010 blijven onduidelijk. De AOW is in handen van sociale partners; ik hoop overigens dat ze er vanavond uitkomen. De besparing van 3,2 mld. op de ambtenarensalarissen is een fata morgana. Die besparing gaat uit van een nullijn. Erkent de minister dat deze bezuiniging niet wordt gehaald?

Minister Bos heeft nachtmerries over bezuinigingen. Dan zal hij de komende jaren vreselijk slecht slapen. Ik droom van een schoon, slim en solide Nederland. Dat kunnen wij krijgen door mensen op te leiden, te innoveren, vooruit te gaan, duurzame investeringen te doen en het huishoudboekje van de Staat op orde te houden. Wij moeten niet afzakken naar het OESO-gemiddelde.

In onze tegenbegroting maken wij die keuzen. D66 wil in 2010 1 mld. investeren in kennis en onderzoek. Ook

maken wij een begin met bezuinigingen. Wij schrappen maatschappelijke stages en het surplus op de zorgtoeslag voor samenwonenden. En verder noem ik re-integratie. Dit draagt niets bij aan het goed functioneren van de arbeidsmarkt. D66 wil dat zoveel mogelijk mensen werken en wil hen ook aan het werk houden. Mensen vinden werken leuk, kunnen zich ontplooiën en participeren in de maatschappij.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik ben tot nu toe eigenlijk nog vriendelijk geweest tegen u, mevrouw Koşer Kaya, door u VVD-light te noemen. Laat ik dan nu even ter zake komen. U spreekt mooie woorden over werkgelegenheid, maar bent u dan ook zo geschrokken van de CPB-analyse van uw tegenbegroting? Daaruit blijkt immers, dat u volgend jaar heel veel banen vernietigt.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): D66 maakt duidelijke keuzen, die soms inderdaad niet leuk zijn, maar op de lange termijn veel meer effect zullen hebben. Wij draaien niet om de keuzen heen, wij zijn heel helder, zodat de toekomstige generaties straks niet met een enorme staatsschuld zitten en niet voortdurend met die molensteen om hun nek hoeven rond te lopen. GroenLinks daarentegen flirt wel met bezuinigingen en hervormingen, maar blijft nooit door. GroenLinks staat aan de zijkant.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): U legt een claim neer dat zij het voor de toekomst zo fantastisch zou doen, maar ja, daar zien wij nu niks van terug. Wat wij wel terugzien is dat het volgend jaar, als D66 het voor het zeggen zou hebben, dramatisch zou lopen voor mensen die hun baan verliezen. In alle sectoren zet u mensen in de kou: in de markt, bij de overheid en in de zorg. Legt u dan nu maar eens uit met een beroep op een verre toekomst dat dit de prijs is die door mensen betaald moet worden.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Wij willen 1 mld. uitgeven aan onderzoek en aan kennis. Wij willen de belastingtarieven in de eerste en tweede schijf echt verlagen, met 1,6 mld. Het verschil tussen GroenLinks en D66 is, dat uw fractievoorzitter bij de coalitieonderhandelingen met vakantie gaat en mijn fractievoorzitter dan hier is.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Neen, het verschil tussen GroenLinks en D66 is dat GroenLinks zowel op de korte als op de lange termijn goede resultaten wil boeken voor mensen in dit land, terwijl D66 midden in deze ernstigste crisis ooit mensen in de kou laat staan. Dat is het verschil.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Wij kunnen over de keuzes die GroenLinks en D66 maakt van mening verschillen. Ik heb hier een grafiek, waarvan ik wil dat deze wordt rondgedeeld. Daaruit blijkt heel duidelijk dat wij vanaf 1994 tot 2007, soms met de VVD en soms met de PvdA, de staatsschuld met bijna de helft hebben teruggebracht. Niet door aan de zijlijn te staan, maar door te hervormen en door keuzes te maken. Daar staan wij voor: geen schonehandenpolitiek.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat er geen bezwaar tegen bestaat dat deze grafiek ter inzage wordt gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Kamer.

Koşer Kaya

(Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.)

De heer **Heerts** (PvdA): Mevrouw Koşer Kaya probeert in een lichte variant te doen wat haar partijleider, de heer Pechtold, doet. Het wordt tijd dat wij die rechtse ballon eens goed doorprikkelen. U grijpt namelijk voor miljarden keihard in de sociale zekerheid in. U probeert dit allemaal zacht voor te stellen en het kabinet voor te houden dat het niets doet, maar zo zit de wereld natuurlijk niet in elkaar. Dit kabinet neemt namelijk wel degelijk maatregelen. U komt weer met uw eigen statistiekjes, maar ik had gehoopt dat u met een statistiekje zou komen van het aantal ontslagzaken bij rechters dat drastisch is afgenomen, maar dat terzijde. Kunt u eens uitleggen waarom u zo hard snijdt in de sociale zekerheid? Uw beleid werkt gewoon averechts.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik ben blij dat de heer Heerts getriggerd wordt door mij. Hij kon mij zojuist niet eens uitleggen dat de twintig ambtelijke groepen gaan zoeken naar mogelijkheden om alleen al op de gelden voor de afstand tot de arbeidsmarkt en de re-integratiegelden zo'n 5 mld te bezuinigen. De heer Heerts kon niet zeggen of hij dat zou accepteren of niet. Hij liep daarvoor weg. Het verschil tussen de PvdA en D66 in dezen is dat wij niet weglopen voor maatregelen, dat wij niet onze hoofden in het zand steken en dat wij niet de toekomstige generatie met een enorme schuld laten zitten, terwijl de PvdA dat wel doet.

De heer **Heerts** (PvdA): Ja, dank u wel. We wisten al hoe u daarover denkt. Een heel concreet voorbeeld op het gebied van banen. Hoe is het in godsnaam mogelijk dat u voor 600 mln. allemaal WAO- en WIA-brugbanen afbreekt? Hoe kunt u volhouden dat dit sociaal is? Zo wilt u het doen voorkomen, maar dat is helemaal niet zo. D66 staat voor sociaal beleid en niet voor sociaalliberaal beleid, toch?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Volgens mij heeft de heer Heerts toch zijn partij in de coalitie zitten. Vandaag lees ik weer op www.nu.nl dat minister Donner aangeeft dat gesubsidieerde arbeid niet de oplossing is om werklozen verder te helpen op de arbeidsmarkt. Ik begrijp echter dat de heer Heerts een andere insteek heeft dan dit kabinet, want ik neem aan dat minister Donner namens het kabinet heeft gesproken.

De heer **Irrgang** (SP): Dit is een jibak. D66 bezuinigt inderdaad fors op de sociale zekerheid en daar komt nog bij dat D66 in de tegenbegroting eveneens bezuinigt op ontwikkelingssamenwerking. Wat dat betreft is D66 inderdaad – ik moet dan maar concluderen dat Groen-Links wat dat betreft gelijk heeft – gewoon de VVD light. De VVD wil ook samen met de PVV de botte bijl zetten in de internationale solidariteit en daarbij doet de VVD light dan ook nog een duit in het zakje.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): De SP laat de staatsschuld zelfs nog meer toenemen. Ik heb nog nooit van de SP überhaupt een hervorming voorgesteld gekregen, dus ik weet niet wat ik daarmee moet. Het punt is dat wij inderdaad op re-integratiegelden bezuinigen, maar dat wij ook investeren, dat wij duidelijke keuzes maken en dat dit voor de lange termijn uiteindelijk meer zal

opleveren en de staatsschuld meer zal terugdringen dan de SP dat ooit heeft gedaan, overigens ook aan de zijlijn.

De heer **Irrgang** (SP): Ik constateer dat mevrouw Koşer Kaya alleen maar verwijten maakt, maar niet weerlegt dat D66 inderdaad zwaar bezuinigt op sociale zekerheid en op ontwikkelingssamenwerking. Het is gewoon de VVD light.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Nog een opmerking over die ontwikkelingssamenwerking. Het feit dat wij dit doorsluizen naar de ODA, heeft niets met bezuinigingen te maken. Dat heeft te maken met de 3D-benadering. Ook in de risicogebieden hebben mensen ontwikkelingshulp nodig en daar investeren we in, niet meer en niet minder. Het budget blijft echter hetzelfde en dat is sociaal: oog blijven hebben voor de zwaksten, ook in ontwikkelingslanden en crisisgebieden.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik dank mevrouw Koşer Kaya voor het grafiekje dat ze ons heeft doen toekomen, maar wat ze vertelt, is niet helemaal compleet. Het grafiekje laat een afnemend percentage zien van de staatsschuld, maar dat was in tijden dat de conjunctuur buitengewoon toenam. Dus dat is nogal goedkoop. In die jaren is de staatsschuld fysiek gedurende twee jaar afgenomen, maar in totaal in absolute omvang 50 mld. gestegen. Ze kan dus wel trots zijn op het feit dat de schuld slechts 45% van het bbp was, maar daarmee was de schuld nog altijd bijna 50 mld. hoger dan in de beginjaren waar zij naar verwijst en waar zij zo trots op is dat D66 eraan heeft meegewerkt.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik heb duidelijk hiernaar gekeken vanaf 1994, omdat toen Paars begon, tot 2007. Zo simpel ligt dat en daaruit blijkt toch echt dat we de staatsschuld bijna met de helft hebben teruggebracht. Overigens zeg ik nogmaals dat niet alleen wij dat waren, maar dat we dat samen deden met soms de VVD, soms ook het CDA en soms de PvdA in een coalitie.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik blijf erbij dat dit buitengewoon goedkope retoriek is. In percentage is de staatsschuld gedaald, maar in absolute zin is er sprake van een stijging. Er is na die periode 50 mld. meer staatsschuld en dat is prijspeil 2009.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Onzin. Ik heb de grafiek niet zelf gemaakt en daaruit blijkt een en ander heel duidelijk. Ik zeg het ook niet alleen. De Raad van State geeft ook aan dat de staatsschuld met de helft is teruggebracht.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik vind het fijn dat we nu een keer op de inhoud kunnen ingaan bij D66. Mijn collega's zijn net al ingegaan op de sociale zekerheid en andere dingen. Ik constateer dat de land- en tuinbouw van D66 een enorme tik krijgt. Dan hebben wij het hele scala gehad en weten wij waar D66 voor staat.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): In tegenstelling tot het CDA, verdoezelen wij niets. Wij zijn helder over op welke punten wij bezuinigen en waar wij in investeren. Daarentegen kon de heer De Nerée mij in zijn termijn niet eens vertellen wat hij meegeeft aan de twintig werkgroepen.

Koşer Kaya

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Ik wil alleen maar aangeven dat de land- en tuinbouw van D66 niets te verwachten heeft, erger nog, alleen maar rampen te verwachten heeft.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Als er een ramp te verwachten is, is dat dat wij straks de toekomstige generaties niets te bieden hebben dan een staatsschuld die zij mogen aflossen omdat dit kabinet drie jaar lang weigert iets uit te voeren en wij nu op twintig werkgroepen moeten wachten.

Ik was bij de re-integratie. Daar hebben wij het uitgebreid over gehad. De D66-fractie wil deze mensen niet gevangen houden in uitkeringen of in banen die niet levensvatbaar zijn. Wij investeren in mensen door ze op te leiden en kansen te geven en door schoolopvang terug te dringen om te voorkomen dat de uitvallers morgen een uitkering krijgen. Wij verlagen de belastingtarieven in de eerste en tweede schijf met 1,6 mld. Dat leidt tot minder belasting voor iedereen, maar vooral de armsten profiteren ervan. Tijdens de algemene politieke beschouwingen stofte de PvdA-fractie het motto van Paars nog een keer af met "werk, werk, werk". Graag, maar dan wel echte banen en geen subsidiebanen. Het moeten banen zijn waar mensen door groeien en geen Melkertbanen die afhankelijk zijn van allerlei subsidies.

Het kabinet wacht met het nemen van maatregelen. Ambtenaren gaan eerst negen maanden studeren. Ik verwacht nog een hele bevalling van de liefdesbaby uit dit verstandshuwelijk. De feitelijke vragen zijn maar deels beantwoord, dus er blijven er nog een heleboel over. Is er aandacht voor het groeivermogen van de economie of blijft het bij een boekhoudkundige exercitie? Tekorten kunnen ook worden opgevuld door het verhogen van de inkomsten. Wordt er ook gekeken naar belastingverhoging?

Opgeteld komen de onderwerpen op 160 mld. uit, terwijl de totale begroting 200 mld. bedraagt. Waarom zijn er nu toch taboes? Kan de regering een helder overzicht geven van de onderwerpen die buiten beschouwing worden gelaten? Wat is hiervoor de reden? Elk thema bevat een variant van 20% zodat 35 mld. kan worden bespaard. 20% van 160 mld. is slechts 32 mld. Dit zijn slechts de uiterste varianten. Hoe veel besparing is er precies nodig? Vanaf welk moment moeten de varianten geld gaan opbrengen? Kan de minister het precieze tijdpad weergeven? Wanneer moeten de commissies rapporteren? Op welk moment is politieke sturing mogelijk? Wanneer vind de politieke besluitvorming plaats? Op welk moment wordt de Kamer geïnformeerd? Welke garantie is er dat de uitkomsten worden gebruikt voor de begroting voor 2011? Hoe wordt de integrale afweging gewaarborgd of worden de twintig onderzoeken straks aan elkaar geniet? Ambtenaren moeten zorgen voor onderlinge consistentie. Is dit procesmatig of ook inhoudelijk?

De heer **Heerts** (PvdA): Die consistentie wordt ook door de premiers en de vicepremiers bewaakt, dus niet alleen door de ambtenaren. U zegt steeds dat er niets gebeurt. Bij de algemene politieke beschouwingen is toch een motie aangenomen over onderwijs – u doet nu steeds alsof u daar op investeert – namelijk dat wij tot de top vijf willen gaan behoren op grond van de OESO-norm? Dat is toch niet niets? Waarom negeert u dat allemaal?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik wil niet negeren dat wij tot de top vijf willen behoren, dat het kabinet dat heeft gezegd en dat uw partij dat ook heeft gezegd. Als je daar niet in investeert, als je dat niet echt goed aanpakt door daar een substantieel bedrag voor uit te trekken, vraag ik mij af hoe u tot die top vijf wilt gaan behoren. De staatjes daarover zijn heel duidelijk. Een goedkope wijze van politiek voeren, lijkt mij niet effectief.

De heer **Heerts** (PvdA): Die kopietjes uit de Miljoenennota heb ik niet nodig om politiek te voeren. U haalt er alleen de dingen uit die u goed uitkomen. Het is toch een heel duidelijk signaal dat wij weer koploper willen worden, dat wij weer tot de top vijf willen behoren? Daarmee zeggen wij toch ook iets over het budgettaire beslag? U doet nu net alsof wij bezuinigen, maar wij investeren in onderwijs. U moet ook een keer durven erkennen dat het kabinet, hoewel D66 er niet in zit, toch goede dingen doet.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik wil dat met alle liefde doen. Ik stel voor dat, als die 5% niet binnen de afgesproken termijn wordt gehaald, dus die top 5, u samen met mij dit kabinet erop aanspreekt om echt te investeren om ervoor te zorgen dat dat mogelijk wordt.

Voorzitter. In verband met de 20 werkgroepen heb ik nog een laatste specifieke vraag over het openbaar bestuur. Collega De Nerée sprak er ook over. Kan de minister voor 2010 helderheid geven over de korting op de gemeentebudgetten? De politieke partijen moeten namelijk wel geloofwaardig zijn tijdens de verkiezingen als zij beloftes doen. Als zij dat niet kunnen, omdat zij niet weten wat ze precies te wachten staat, kunnen zij na de verkiezingen terecht het verwijt krijgen dat de politiek toch onbetrouwbaar is. Dat zou je niet moeten willen. Ik wil daar dus duidelijkheid over hebben.

Voorzitter. Ik rond mijn betoog af. Nog iets over de banken. Verleden jaar is er in alle haast geïnvesteerd in banken en een tweede ronde wordt niet uitgesloten. Laat het kabinet zich weer verrassen? Heeft ABN Amro opnieuw hulp nodig? Welk deel wordt verkocht en hoe ver zijn de onderhandelingen? Zijn er criteria en is er een strategie voor hulp aan banken? Hetzelfde geldt voor de exitstrategie. Wat is hierbij de visie van het kabinet? De minister zei in 2006 dat alle voedselbanken verdwijnen. Nou, wij weten inmiddels hoe het daarmee staat. Hij zei in 2009 dat de banken winst zouden maken. Minister Bos fuseert ABN Amro en Fortis en pleit tegelijk voor kleinere banken. Wat zijn de beloftes van de minister waard, als het op banken aankomt?

De **voorzitter**: U hebt uw bijdrage afgerond?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik heb nog een klein stukje.

De **voorzitter**: Maak het maar even af. Aan het eind komen nog enkele interrupties.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik sluit af. Vandaag kijken wij vooruit, maar het is ook belangrijk om lessen te trekken uit het verleden. Op verantwoordingsdag kijken wij terug. In de tweede termijn zal ik een motie indienen waarmee vijf gebieden worden aangewezen, zodat het kabinet op tijd weet welke onderwerpen de Kamer wil uitdiepen. Hiermee is mijn inbreng afgerond.

Koşer Kaya

De heer **Heerts** (PvdA): Als het gaat om daadkracht van dit kabinet, kan ik zeggen dat in het aanvullende beleidsakkoord voor 650 mln. in 2011 staat aan aanvullende bestuurlijke afspraken met de overheden. U bezuinigt 500 mln., zonder dat u dat verder uitwerkt. In dat licht is het bestuurlijk akkoord tussen het kabinet en de medeoverheden beter. Het is nu tijd voor conclusies en mijn conclusie is dat u hier gewoon een rechts verhaal staat te verdedigen. Dat deed uw partijleider de heer Pechtold ook al. Die conclusie betekent dat u hard werkende Nederlanders de verworven sociale zekerheid wilt ontnemen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Wij houden hier een sociaal verhaal voor de toekomstige generaties. Die pijnlijke keuzes zullen wij toch echt moeten maken. Tegelijkertijd zullen wij ook moeten investeren. Daar kiezen wij voor; daar zijn wij vanaf het begin van deze kabinetsperiode duidelijk over geweest. Wat dat betreft, is er niets nieuws onder de zon. Daarentegen zitten wij bijna drie jaar te wachten op wat dit kabinet gaat doen om straks niet alleen de crisis en de schulden die wij naar aanleiding daarvan maken, maar ook de vergrijzing aan te pakken. En dat, minister Heerts, eh mijnheer Heerts, u wilt vast minister zijn. Nogmaals, mijnheer Heerts ...

De **voorzitter**: Spreekt u maar via mij; dan kan er nooit iets mis gaan.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Voorzitter. U hebt gelijk. Ik denk dat hij best minister wil zijn. Misschien is die wens de vader van de gedachte. Het is het belangrijkste, mijnheer Heerts, dat wij toekomstige generaties iets te bieden hebben en dat toekomstige generaties ten minste op hetzelfde niveau onderwijs hebben, zorg hebben en ga zo maar door.

De **voorzitter**: Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Sap voor een interruptie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Voorzitter. Tot slot heb ik een vraag over de AOW. Vandaag werd bekend dat de bonden een plan voor de AOW hadden gepresenteerd. Dat is belangrijk nieuws. Het is immers voor het eerst dat de bonden bereid zijn, te bewegen op dit dossier. Wat doet D66 bij monde van de fractievoorzitter van mevrouw Koşer Kaya? Zij sabelen het meteen neer. Eerst verwijt u de bonden dat zij niet bewegen en vervolgens verwijt u de bonden dat zij met iets komen. Dan is mijn vraag aan mevrouw Koşer Kaya: waar is D66 op uit?

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Gewoon een heel simpele regeling waarbij voor elk jaar een maand langer gewerkt moet worden. Het gepresenteerde voorstel is heel onduidelijk. Volgens mij is het voorstel doordat het zo onduidelijk en zo bureaucratisch is, uiteindelijk totaal ineffectief. Maar goed, wij zullen het voorstel straks wel krijgen en er dan een debat over houden. Als er tenminste een regeling tussen de partijen getroffen kan worden.

De **voorzitter**: Mevrouw Sap, tot slot.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Ik moet constateren dat D66 rijkelijk voorbarig is. Als dit voorstel werkelijk het

SER-alternatief wordt, dan is het doorgerekend door het Centraal Planbureau en is het voorstel niet te ingewikkeld om uit te voeren. Dan ligt er een voorstel dat een mooie, flexibele AOW tot stand brengt, die ook nog eens sociaal is en toch het geld oplevert dat nodig is. Daarom stel ik nogmaals de vraag waarom de D66-fractie deze belangrijke hervorming wenst te blokkeren.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): De eerste lijnen lijken nogal ingewikkeld. Maar net als mevrouw Sap zal ik straks het voorstel inhoudelijk nog eens goed bekijken. Dan kunnen wij er vervolgens over debatteren.

De heer **Irrgang** (SP): Mevrouw Koşer Kaya ontkende zojuist in mijn richting dat D66 zou bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking. In de notitie van het Centraal Planbureau staat letterlijk dat D66 300 mln. bezuinigt op ontwikkelingssamenwerking. Wij kunnen over van alles van mening verschillen, maar volgens mij kan mevrouw Koşer Kaya dat niet ontkennen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Nogmaals, het gaat naar de Official development assistance. Dat is de 3D-benadering. Punt. Ik kan er niet meer over zeggen. Het is geen bezuiniging. Het geld gaat nog steeds naar de risico-gebieden.

De heer **Irrgang** (SP): Je kunt van alles tetteren over 3D-benaderingen en dergelijke. Dat vind ik allemaal prachtig. In de notitie van het Centraal Planbureau dat de begroting van D66 heeft doorgerekend, staat dat D66 300 mln. bezuinigt op ontwikkelingssamenwerking.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik heb gezegd wat ik erover te zeggen heb. Het is geen bezuiniging. Het is een verschuiving. Ook de crisisgebieden hebben hulp nodig.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. De komende jaren staan wij, regering en Staten-Generaal, voor de zware taak om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën weer zo snel mogelijk op orde te krijgen. Het structureel dichten van een begrotingsgat van vele miljarden vraagt om creatieve en moedige oplossingen. Die oplossingen zullen ongetwijfeld soms pijn doen. Maar zij zijn nu eenmaal noodzakelijk. Tegelijkertijd biedt het ook kansen om sterker uit de crisis te komen dan wij er in gingen. Dat zou echt een zegen zijn. Daarvoor is wel een integrale benadering nodig. Rondom de thema's klimaat, energie en voedsel bestaan mondiaal immers ook kenmerken van een crisis. Het is onze taak om zo veel mogelijk een integrale benadering te beogen.

De SGP-fractie is bereid om deze moeilijke uitdaging aan te pakken. In de komende tijd gaan ook wij daarom hard op zoek naar mogelijke ombuigingen, besparingen en intensiveringen van beleid. Ik heb overigens bij de algemene politieke beschouwingen al enkele maatregelen genoemd die bij mijn fractie in beeld zijn. Intussen zijn de twintig werkgroepen van start gegaan. Zij hebben zes maanden de tijd. Daarna moeten er snel knopen worden doorgemaakt, want ik heb bij de algemene politieke beschouwingen al gewezen op het feit dat we dan intussen ergens in het midden van volgend jaar zijn aangekomen. Als alles regulier zou verlopen, worden dan de verkiezingen voorbereid, dus dat wordt spannend.

Van der Vlies

Mijn fractie roept de regering en mijn collega's in het parlement op om de oplossing in de toekomst niet te vinden in het nog verder reduceren van ons toch al eenzijdige fiscale en sociale gezinsbeleid. Een voorbeeld van het laatste zien we bij de voorgestelde leeftijdsbeperking van de AOW-partnertoeslag. Heb je als AOW-gerechtigde in 2011 een niet-verdienende partner onder de 55 jaar, dan moet je van dit kabinet op de blaren zitten. Omdat de jongste partner vaak geen werk zal kunnen vinden in deze crisistijd, gaan zulke echtparen er totaal onvoorzien fors op achteruit. Zij kunnen zich in zo'n korte tijd niet meer reëel voorbereiden op deze wijziging in hun inkomenspositie. Deze maatregel getuigt dan ook van een onvoorspelbare overheid en dat moet je toch niet willen. Om die grote en onvoorspelbare inkomensdaling te voorkomen, stelt mijn fractie voor, voortbordurend op een voorstel dat professor Bovenberg in Trouw van 23 september jongstleden lanceerde, om hen die onder betrokkenen een zorgplicht verrichten en dat kunnen aantonen, het recht op AOW-partnertoeslag te doen behouden. Dit is een concreet voorstel. Zo creëer je een grotere maatschappelijke winst dan de snelle 27 mln. van minister Donner. Graag verneem ik een reactie van de regering op dit voorstel.

Een paar weken geleden ging de politie onder grote druk knarsetandend akkoord met de bezuiniging van 190 mln. per jaar. "Een vreugdeloos akkoord" werd het genoemd. De hoeveelheid blauw op straat zou ondanks alles gehandhaafd worden. Mijn fractie zegt het maar eerlijk: wij geloven daar na jarenlange bezuinigingen bij de politie niet echt meer in. Van het blauw op straat horen we namelijk heel andere verhalen over de effecten van de bezuinigingen. Dat brengt ons ertoe, te overwegen om een amendement in te dienen waarin voor de helft van het bedrag dekking wordt gezocht in het verhogen van boetes. Het gaat in beide gevallen om het thema veiligheid op straat. Uiteraard komen wij hierop terug bij de behandeling van het betreffende begrotingshoofdstuk.

De heer **Heerts** (PvdA): Hoor ik het goed dat de heer Van der Vlies een pleidooi houdt om de bezuinigingen op de politie voor de helft terug te draaien door de boetes te verhogen?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ja. Ik moet dekking vinden, dat heb ik hier geleerd, mijnheer Heerts. Die dekking zoeken wij in het verhogen van boetes, want wij zijn moe van alles wat op straat gebeurt. Dat kan best wat steviger worden aangepakt. Het gaat over het thema politie. We willen meer blauw op straat en daarmee hopen we dat zich minder narigheid voltrekt. Als het dan toch gebeurt, kan dat zwaarder worden bestraft, zodat we die 95 mln., de helft van de 190 mln., kunnen vinden. Wij hebben calculaties onder ogen gekregen waaruit blijkt dat dit haalbaar moet zijn. Nogmaals, we moeten het nog detailleren en komen er op terug.

De heer **Heerts** (PvdA): De heer Van der Vlies bedoelt dus niet verkeersboetes, maar boetes voor overlastgevers en dat soort mensen?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ja.

De heer **Heerts** (PvdA): U bedoelt dus niet de verkeers-

boetes? Ik wil niet dat er een misverstand ontstaat. Die bedoelt u dus nadrukkelijk niet?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb de eerste categorie beoogd.

Bij de Voorjaarsnota heeft mijn fractie nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de problematiek rond de meerjarenbegroting van gemeenten en provincies. Ik dank de minister dat hij zich gehouden heeft aan zijn toezegging door deze problematiek op te lossen. De ergste kou is uit de lucht, doordat gemeenten en provincies alleen voor 2010 een sluitende begroting hoeven aan te leveren en voor de komende jaren, 2011 tot 2013, kunnen werken met bandbreedtes. Een vraag nog: wil de minister gemeenten en provincies in een vroeg stadium betrekken bij de heroverwegingsoperatie, onder andere in het kader van het onderwerp openbaar bestuur? Dat voorkomt verrassingen. Collega's spraken er ook over. Graag krijg ik een bevestiging.

Over de kredietverstrekking door banken aan bedrijven krijgt mijn fractie nog altijd heel veel vragen. Niet alleen is het lastiger om leningen rond te krijgen, bedrijven worden ook van de ene op de andere dag geconfronteerd met een opslag op hun rekening-courant, zodat ze meer rente moeten betalen voor hun zakelijke kredieten. Graag ontvangen we een reactie van het kabinet. Snellere en eenvoudige procedures; ook dat moet opgepakt worden.

Ik dank het kabinet voor de antwoorden van heden op mijn vragen over de kostwinnersgezinnen. Ik heb er wat achteraan moeten jagen, maar ze zijn dan toch vandaag gekomen. Onze voorlopige conclusie is dat er echt iets aan de hand is. De politieke vraag is natuurlijk welke effecten beoogd zijn en welke dat niet zijn en dus onredelijk geacht moeten worden. Wij zullen er goede nota van nemen en er bij het Belastingplan zo nodig op terugkomen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): We hebben vandaag gedebatteerd over de vraag of dit kabinet genoeg doet. Ik hoor graag uw visie. Wat vindt u er nou van? Doet dit kabinet genoeg volgens u?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb aan het begin van mijn betoog gerefereerd aan mijn persoonlijke inbreng namens mijn fractie bij de algemene politieke beschouwingen. Het kan u niet zijn ontgaan dat ik toen diverse kritische opmerkingen heb gemaakt en mijn zorg heb uitgesproken over het volgende. De werkgroepen krijgen zes maanden de tijd. Tel maar uit. Dan zitten we in het prille voorjaar, maart, april. We hebben bij de algemene politieke beschouwingen hier met elkaar besproken – het is ook door het kabinet bij monde van de minister-president toegezegd – ernaar te streven dat bij gelegenheid van de Voorjaarsnota c.q. de begrotingsvoorbereiding, -presentatie en -bespreking voor 2011 de zaak belegd zou gaan worden. Ik heb toen mijn vrees geuit. Die heb ik nog. Ik heb er zo-even aan gerefereerd. We zitten dan vlak voor de verkiezingen. Het is dus gewoon een riskant jaar om zulke zware knopen door te hakken. Ik houd het in politieke termen gesproken voor mogelijk dat er duikgedrag ontstaat. Ik ben heel blij dat zowel de fractievoorzitters van de coalitiefracties als nu de financiële woordvoerders hebben betuigd dat ze dat niet laten gebeuren. Daar houd ik ze aan. Zo sta ik erin. En ze moeten het me niet lappen om volgend jaar toch

Van der Vlies

weer met een verhaal te komen, want ik kom er een keer op terug. En ik kon nog wel eens meer gelijk krijgen dan sommigen hier gewent achtten.

□

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ons land zit in een crisis, een economische crisis. Onze burgers worden daar de dupe van. Om de schade te beperken, moeten wij met ingang van direct geen geld meer overmaken naar het buitenland. Al ons geld is nodig om de problemen in het binnenland op te lossen. Stoppen dus met de ontwikkelingshulp aan het buitenland en starten met ontwikkelingshulp in Nederland: financiële hulp voor onze bejaarden die verpieteren in verzorgingstehuizen, voor onze bureaus die naar de voedselbank moeten, voor onze vrienden die werkloos zijn en voor onze politie, zodat onze dochters voldoende bescherming krijgen om veilig over straat te lopen. Die 4,7 mld. moet in ons eigen land geïnvesteerd worden. Dat gaat meer dan 100.000 banen opleveren.

Het is onverteerbaar dat Sint Koenders nog steeds miljarden rondstrooit in het buitenland. Sterker nog, hij krijgt er zelfs nog 100 mln. bij om uit te delen. En dat terwijl Veteranendag op 5 mei wordt afgeschaft. Voorzitter. Weet de minister van Financiën wel dat deze dag € 25.000 kost? Een fooi, vergeleken met de 100 mln. voor Sint Koenders. Schrappen van het eerbetoon aan mensen die hun leven voor ons land hebben gewaagd uit bezuinigingsoverwegingen; te gek voor woorden.

De afgelopen jaren heeft de Nederlandse belastingbetaler vele tientallen miljarden aan ontwikkelingshulp uitgegeven, en dat heeft bar weinig effect gehad. De armste mensen in de derde wereld zijn nog net zo arm. En wie profiteerden er nu wel van al die ontwikkelingsmiljarden? Vooral corrupte bestuurders. In hun zakken verdwijnt alleen al 1,5 mld. per jaar. Dat is een derde van het totale jaarbudget. Maar ook de goedbetaalde ontwikkelingswerkers zelf. Minister, kunt u mij vertellen hoe veel van deze hulpverleners boven de Balkenende-norm zitten?

Wij hebben niet te maken met een gewone recessie, maar met een systeemcrisis. Het banksysteem is te verzwakt om nog normaal krediet te kunnen verlenen. De overheid houdt de verzwakte economie overeind, maar zal dat door geldgebrek niet kunnen volhouden. De banken werden gered, maar de economie niet. Wie krijgt uiteindelijk de rekening? De belastingbetaler, want nu is de winst voor de banken, maar het verlies voor de belastingbetalers. Overheden en centrale banken zijn medeschuldig aan de crisis, want zij hebben de rente kunstmatig laag gehouden om de mensen aan te zetten tot lenen, want lenen moest goedkoop en gemakkelijk zijn, en met geleend geld werd de economie op gang gehouden. Ging het even slecht met de economie, dan werd als oplossing gewoon de rente verlaagd, met als resultaat: een onbetaalbare schuld; en niet alleen onbetaalbaar voor ons, maar dankzij dit kabinet, ook voor onze kinderen en kleinkinderen.

Maar geleerd is er niets. De kredietcrisis wordt bestreden met nog meer consumptief krediet. Het bestrijden van een kredietcrisis met alleen consumptief krediet is hetzelfde als proberen een drenkeling te redden door emmers water naar hem te gooien. Kan de minister nu eindelijk eens vertellen of de ING zijn belofte nog na zal komen om de miljarden aan belastinggeld die hij

heeft ontvangen, terug te sluisen naar onze economie? Willen zij dat niet of kunnen zij dat niet, zo vraag ik de minister?

Al maanden geleden stelde ik voor om een nationale investeringsbank op te richten. Ik ben blij dat de SP, met wat meer ondersteuning, dat op papier heeft gezet. Er is op dit moment voldoende geld te vinden wat gebruikt kan worden als werkkapitaal binnen die nationale investeringsbank.

Ik vraag de minister nog één keer: hoe gaat hij ervoor zorgen dat ondernemers met gezonde bedrijven gewoon geld kunnen lenen tegen redelijke voorwaarden? Vindt hij met mij dat spaarbanken en zakenbanken moeten worden gescheiden? Dat is de SP ook met ons eens. Is hij, net als ik, van mening dat systeembanken tot het verleden moeten gaan behoren? Zo ja, minister, wat gaat u daaraan doen?

De heer **Irrgang** (SP): Voorzitter. Mevrouw Verdonk maakt nu een paar keer een opmerking over mijn partij. Laat ik voorstellen dat wie als eerste met een idee komt, uiteindelijk niet ter zake doet; een goed idee is een goed idee en daar zijn wij het waarschijnlijk over eens. Agnes Kant is, dacht ik, in Buitenhof van 15 februari voor het eerst met dit idee gekomen. Als mevrouw Verdonk eerder was, zou ik dat ruiterlijk erkennen, maar volgens mij is dat niet het geval.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik kan u zeggen: dat is wel het geval.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik snap niet precies waar mevrouw Verdonk heen wil als het om de kredietverlening gaat. Eerst houdt zij een tirade over de te goedkope wijze en de te lage rentes waardoor het consumeren van kredieten maar aangewakkerd werd. Vervolgens verwijt zij de minister dat het verlenen van kredieten niet goed lukt en dat dit wel tegen redelijke voorwaarden moet gebeuren. Dat verhoudt zich toch niet helemaal tot wat zij eerst stelt?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Misschien dat de heer Anker het verschil weet tussen consumptief krediet en ....

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Voor de duidelijkheid, maar mijnheer Anker is vanavond mijnheer Cramer.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Excuses, het is al laat, mijnheer Cramer.

Misschien is het goed om even een onderscheid te maken tussen consumptief krediet en productief krediet. Bij de ING gaat het om een krediet dat ter beschikking komt van ondernemers; ondernemers die kunnen gaan investeren en ondernemers die voor meer banen kunnen zorgen. Dat is het krediet wat ik wil. Ik wil niet meer krediet om nog meer hypotheek af te sluiten, om nog meer mensen te laten lenen. Dat is consumptief krediet en dat is niet wat Trots op Nederland wil.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik kan het mis hebben, maar volgens mij is de kredietmarkt in hoge mate aan elkaar gelijk in die zin dat de bank het geld verstrekt tegen bepaalde financiële voorwaarden. Ik begrijp niet zo goed waar mevrouw Verdonk dan heen

Verdonk

wil, als er op een gegeven moment geen vraag is naar krediet. Tijdens het debat drong zich aan mij het beeld op dat je willens en wetens wel krediet moet nemen van de ING, er is geen ontkomen aan. Toen moest ik denken aan een bepaalde bank in dit land die op het ogenblik de naam heeft dat hij dat bij zijn klanten doet. Stelt mevrouw Verdonk dat voor?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik begrijp dat de heer Cramer nu ook bezig is om minister Bos de hand boven het hoofd te houden en hem vrij te pleiten van het feit dat hij heeft gezegd dat de ING zich heeft verplicht om 25 mld. extra aan kredieten op de markt te brengen in Nederland in 2009. Die kredieten moeten ervoor zorgen dat mkb'ers, die steen en been klagen – dat weet de heer Cramer net zo goed als ik – krediet krijgen. Dat krijgen ze nu niet bij de banken, zodat er veel meer bedrijven failliet gaan dan eigenlijk hoeft.

De **voorzitter**: Mijnheer Cramer, tot slot.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik probeer minister Bos helemaal niet de hand boven het hoofd te houden. Ik probeer helder te krijgen waar mevrouw Verdonk heen wil en ik probeer ook de logica te zoeken van de verschillende debatten die we in dit huis hebben gevoerd over het op peil houden van de kredietverlening, terwijl mevrouw Verdonk maar blijft volhouden dat het allemaal niet lukt. De minister kan zeggen wat hij wil. Ik probeer helder te krijgen wat mevrouw Verdonk nu precies aan gegevens en aan beeld heeft. Ik hoef niet minister Bos de hand boven het hoofd te houden.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Volgens mij heb ik vanavond toch een aantal collega-Kamerleden aan mijn kant gevonden. De niet-kredietverlening door de banken aan bedrijven is hier door een aantal fracties naar voren gebracht en ik sluit me daar heel graag bij aan. Ik hoor misschien andere geluiden dan de heer Cramer, maar ik hoor volop van bedrijven dat ze meer problemen hebben dan nodig is, omdat banken geen geld geven. Die banken krijgen het geld heel goedkoop van de Europese Centrale Bank, tegen een rente van 1%, maar zetten het niet weg op de markt. Dat is schandelijk.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoeg.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit kabinet moet de moed hebben om eerst de overheid zelf te saneren, voordat het ook maar aan lastenverzwaring voor de burgers durft te denken. Minder ambtenaren, minder regels en minder bestuurslagen. Snij eindelijk eens in de subsidiefabriek, waar meer dan 22 mld. in omgaat. Daar kan minstens de helft van weg zonder dat de economie er last van heeft. Geef het geld via lastenverlichting terug aan burgers en ondernemers. En dan het aantal ministeries. Er zijn maar liefst dertien ministeries, volledig opgetuigd met alles erop en eraan. Dat is een topzwaar ambtelijk en bureaucratisch apparaat, waar burgers en bedrijven alleen maar last van hebben. Zes ministeries lijkt mij meer dan genoeg. Trots op Nederland wil naar een kleine, efficiënte en effectieve overheid, een overheid die bezig is met het landsbelang en niet met het in stand houden van zichzelf en haar baantjescultuur. Een overheid die betrouwbaar is en die opgebouwde rechten zoals de AOW niet uitholt of afbreekt. Mijn pleidooi is

helder: de overheid, dit kabinet, moet keuzes durven maken. Moedige keuzes. De keuze moet zijn: geen geld meer naar het buitenland. We stoppen nu met ontwikkelingshulp. We moeten eerst de problemen oplossen in ons eigen land.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik heb een kleine vraag. Het is niet om flauw te doen, maar ik begrijp dat mevrouw Verdonk een plan heeft voor de fileproblematiek. Ik begrijp ook dat zij gratis openbaar vervoer wil invoeren tijdens de spits. Is dat juist?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Nee, ik raad mevrouw Koşer Kaya om toch nog even te kijken op www.trotsopnederland.com. Daar staat het plan heel duidelijk op en daar komt dit niet in voor.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Ik was nieuwsgierig hoe dat plan betaald zou worden, maar kennelijk komt het niet op de site voor. Ik zal het nog eens checken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik zou mijn bronnen even nagaan.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik maak de leden erop attent dat we dit debat morgen – let op! – om 11.00 uur hervatten en niet om 10.15 uur, zoals eerst op de agenda stond.

Sluiting 23.17 uur

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

De volgende koninklijke boodschappen

Wijziging van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en de Zorgverzekeringswet, houdende maatregelen tot opsporing en verzekering van personen die ondanks hun verzekeringsplicht geen zorgverzekering hebben en beperking van het aantal zorgverzekeringen tot één per verzekeringsplichtige (opsporing en verzekering onverzekerden zorgverzekering) - 32150
minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Klink A.
- 25 september 2009
Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al rondgezonden en gepubliceerd

Aanpassing van EZ-instellingswetten aan de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen - 32151
minister van Economische Zaken, Hoeven van der M.J.A.
- 25 september 2009
Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al rondgezonden en gepubliceerd

De volgende breven

Verslag Landbouwwaad d.d. 7 september 2009 en informele Landbouwwaad d.d. 13-15 september 2009 -